

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Manja Kovač

**(Ne)posredni viri vpliva na politične procese v Združenih državah
Amerike: primer ameriških prvih dam**

Magistrsko delo

Ljubljana, 2015

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Manja Kovač

Mentor: doc. dr. Boštjan Udovič

**(Ne)posredni viri vpliva na politične procese v Združenih državah
Amerike: primer ameriških prvih dam**

Magistrsko delo

Ljubljana, 2015

You must do the thing you think you cannot do.

(Narediti moraš tisto, kar misliš, da ne moreš.)

Eleanor Roosevelt

Hvala vsem za izkazano razumevanje in podporo.

**(Ne)posredni viri vpliva na politične procese v Združenih državah Amerike:
primer ameriških prvih dam**

Funkcija prve dame ZDA predstavlja unikum ameriškega političnega sistema, saj ni ustavno ali zakonsko definirana, hkrati pa ne more obstajati neodvisno od ustavno določene funkcije predsednika ZDA. Vse od leta 1789, ko je zaprisegel prvi predsednik ZDA in na piedestal prve dame postavil svojo soprogo, se je funkcija prve dame razvijala predvsem v skladu z interesi, značilnostmi in željami posameznice, ki so funkcijo opravljale, ter odvisno od sočasnega družbenega okvira. V več kot dvesto letih obstoja funkcije pa so posameznice poskrbele, da funkcija prve dame danes pomeni izvrševanje številnih vlog ter predstavlja pomemben prispevek k oblikovanju ameriške družbe in političnega sistema. Temelje, ki prvi dami nalagajo vlogo odlične gostiteljice in neformalne svetovalke, so preoblikovale v prvo damo – nepogrešljivo življenjsko sopotnico, ki (javno) podpira soprogo politično kariero ter je aktivna in nepogrešljiva sodelavka tako v volilni kampaniji kot tudi v času predsedovanja. Pričujoče magistrsko delo pa se z zgodovinsko-primerjalno analizo in metodo študije primera osredotoča prav na predstavitev progresivnega oblikovanja prve dame kot *de facto* politične institucije, ki s svojim delovanjem znotraj oblik t.i. mehke moči doprinaša pomemben prispevek k udejanjanju funkcije predsednika ZDA. Z začetnim orisom aktivnosti prvih dam kaže na to, da se razvoj funkcije z dopolnitvijo vlog ni odvijal postopoma, temveč so nekatere prve dame poskrbele za več sprememb kot druge. Osrednji del predstavlja obdobje Eleanor Roosevelt in njenih naslednic, saj se je Eleanor Roosevelt v zgodovini uveljavila kot prva dama, ki je bistveno doprinesla k spremembi oz. dopolnitvi funkcije prve dame. V njenem času se je prva dama preoblikovala v družbeno aktivistko, narodovo vzgojiteljico, zagovornico depriviligiranih in v aktivno predsednikovo sodelavko. S svojim prispevkom je dokazala, da prva dama ni zgolj soproga predsednika, temveč tudi posameznica s svojimi lastnimi (političnimi) ambicijami, voljo, zahtevami in željami. Hkrati pa je vidno vplivala tudi na koncept republikanskega materinstva, ki v osnovi zagovarja skrb za družino in njeno vzgojo, saj ga je s svojimi prispevki popeljala na novo raven. Razširila ga je na skrb za širšo družino – narod in politiko. Poskrbela je tudi za široko paleto nabora vlog znotraj funkcije prve dame, iz katere so tako lahko črpale in jo dopolnjevale njene naslednice. V kolikšni meri se je ta proces med naslednicami Eleanor Roosevelt uresničil, pa magistrsko delo prikaže s predstavitvijo prispevkov vseh posameznice, ki so funkcijo zasedle po 'ključni' Eleanor Roosevelt.

Ključne besede: prva dama, politični sistem, ZDA, republikansko materinstvo

(In)direct Influence on Political Processes in the United States of America: First Ladies

Case Study

The First Lady of the United States of America represents a unicum within American political system as it is not defined by the US Constitution or any law. At the same time it cannot exist independently of the constitutionally defined function of the President of the United States of America. Since 1789, when the first President of the United States of America took the office and his wife became First Lady of the United States of America, the First Lady's roles have mostly developed in accordance with interests, characteristics and wishes of individuals taking the office, as well as social framework surrounding them. In more than two hundred years individuals – first ladies – have ensured that nowadays there are many roles a first lady can undertake and thus contributes significantly to the society and political system. The basis, which has directed the First Lady in roles of a hostess and informal adviser, has been reshaped and the First Lady has also become an indispensable partner who (publicly) supports partner's political career and actively participates in election campaign and presidency. This study using comparative-historical analysis and case study method focuses precisely on progressive shaping of the First Lady as de facto political institution, which, by acting within soft power sphere, contributes crucially to the President of the United States of America. By outlining the activities undertaken by first ladies this study reveals that the development of the First Lady has not been gradual - some first ladies contributed to the function more than the others. Therefore the main part of this work focuses on Eleanor Roosevelt and its successors as Eleanor Roosevelt is recognized as the first lady who importantly contributed to the change respectively modification of the roles of the First Lady. During her time the First Lady became a social activist, nation's teacher, representative of the less privileged and active president's co-worker. Her contribution illustrates that the First Lady is not only the president's spouse but also an individual with her own (political) ambitions, will, demands and wishes. Eleanor Roosevelt also visibly influenced the concept of the republican motherhood. She took it from its foundations emphasizing the care for the family and its education to a different level; care for the extended family – nation and politics. At the same time first lady Roosevelt ensured a wide array of roles within the First Lady for her successors to choose from. Yet, to what extent her successors followed her lead is shown by presentation of contributions of all individuals – first ladies – that took the office following the 'key figure' Eleanor Roosevelt.

Keywords: first lady, political system, USA, republican motherhood

KAZALO

1	Uvod.....	8
1.2	Problematika raziskovanja položaja prvih dam	10
1.3	Metodologija in struktura magistrskega dela	12
2	Politični sistem ZDA skozi optiko politično-pravne ureditve.....	14
2.1	Zvezne države vs. federacija	15
2.2	Predsednik ZDA.....	16
2.3	Kongres	18
2.4	Vrhovno sodišče ZDA.....	20
2.5	Politične stranke	21
2.6	Interesne skupine.....	24
3	Oris značilnosti prvih dam ZDA od leta 1789 do danes	26
3.1	Prve dame (1789–1817)	27
3.2	Nevidne prve dame (1817–1869).....	29
3.3	Zadržane prve dame (1869–1909).....	36
3.4	Vidne prve dame (1909–1945).....	39
3.5	Sodelujoče prve dame (1945–1974).....	47
3.6	Sodobne/sovladajoče prve dame (1974–danes)	48
4	Umeščanje instituta prve dame v politični sistem ZDA: republikansko materinstvo	50
5	Umeščanje instituta prve dame v politični sistem ZDA II: življenjske sopotnice, politične podpornice in sodelavke.....	56
5.1	Eleanor Roosevelt	56
5.2	Elizabeth ('Bess') Truman	60
5.3	Mamie Eisenhower.....	63
5.4	Jacqueline ('Jackie') Kennedy	66
5.5	Lady Bird Johnson	69
5.6	Patricia ('Pat') Nixon	73
5.7	Elizabeth ('Betty') Ford	75
5.8	Rosalynn Carter.....	78
5.9	Nancy Reagan	80
5.10	Barbara Bush.....	82
5.11	Hillary Rodham Clinton.....	85

5.12 Laura Bush	89
5.13 Michelle Obama	92
6 Razprava in zaključek	96
7 Literatura	102

1 Uvod

Politični sistem Združenih držav Amerike (v nadaljevanju ZDA) vsebuje dva tipa institucij. Prve so definirane z Ustavo ZDA in njenimi amandmaji (predsednik, kongres, vrhovno sodišče), druge pa niso eksplicitno definirane v Ustavi ZDA (politične stranke, lobisti, interesne skupine); njihov nastanek in obstoj pa omogoča dinamika delovanja politično-pravne ureditve ZDA. Funkcija prve dame ZDA¹ – osrednji element preučevanja tega magistrskega dela – predstavlja unikum ameriškega političnega sistema. Funkcija ni ustavno ali zakonsko opredeljena, a hkrati ne more obstajati neodvisno od ustavno določene funkcije predsednika ZDA. Še več, vse od leta 1789, ko je zaprisegel prvi predsednik ZDA George Washington, je funkcija prve dame nepogrešljivi del ameriškega političnega sistema in političnih procesov,² ki se znotraj slednjega odvijajo.

V vsaki državi so politični procesi tarča mnogoterih poskusov vplivanja. Nekateri poskusi so neposredni (npr. lobiranje; Fink-Hafner 2007), drugi pa rezultat silnic, ki določajo proces političnega odločanja³ in se odvijajo posredno (npr. ustvarjanje ugodnega okolja za politično odločanje; Udovič 2013). Da pa bi lahko preučila vpliv in način delovanja prvih dam v procesu političnega odločanja znotraj ameriškega političnega sistema, je v prvi vrsti potreben pregled delovanja in oblikovanja te funkcije skozi zgodovino.

Vse od leta 1789, ko je funkcijo prve dame zasedla Martha Washington, pa do danes je prva dama opravljala najrazličnejše vloge. Washingtonova je prvo damo v osnovi opredelila kot javno osebnost, gostiteljico družabnih dogodkov in predsednikovo zaupnico (Eksterowicz in Watson 2000, 590; Anthony 2003, 10). Sčasoma pa je prva dama začela opravljati dve še danes tradicionalni vlogi: vlogo skrbnice Bele hiše ter vlogo aktivne sodelavke v volilnih kampanjah (Eksterowicz in Watson 2000, 590). Razcvet je funkcija prve

---

¹ Izvor termina (ameriške) prve dame ni natančno znan, začel pa se je pojavljati v 19. stoletju v različnih časopisnih člankih (npr. novinarka Emily Briggs je v svoji kolumni leta 1870 Julio Grant imenovala 'prva dama', leta 1877 je Mary Clemmer Ames v članku o Rutherfordu B. Hayesu Lucy Hayes imenovala za 'prvo damo dežele') (Watson 2000a, 10). Iz tiskanih medijev se je nato uporaba termina prenesla tudi v kulturo (prim.: igra Charlesa F. Nirdlingerja *Prva dama dežele*, ki govori o Dolley Madison), kar je vsekakor doprineslo k dodatni popularizaciji termina (Watson 2000a, 10). Danes je termin vsesplošno v uporabi v javnosti in medijih (Watson 2000a, 10). Vse od leta 1934, ko je bil prvič omenjen v Webstrovem novem mednarodnem slovarju (*Webster's New International Dictionary*), ga omenjajo tudi drugi slovarji, v šestdesetih letih preteklega stoletja pa se je termin uporabljal tudi za uspešne ženske v najrazličnejših poklicih in soproge guvernerjev. Danes se termin uporablja v mednarodnem prostoru za soproge voditeljev držav (Watson 2000a, 10).

² Izraz 'politični proces' sta prva uporabila Tilly in Rule (1973). S tem izrazom sta poimenovala interakcijo med državo oz. oblastjo in populacijo, ki ji le-ta vlada. Gre za interakcijo družbenih, političnih, ekonomskih in subjektivnih pogojev za uveljavljanje določene politične ideje oz. stališča.

³ Politično odločanje je proces oz. zaporedje aktivnosti, ki vključuje prepoznavanje problema, iskanje informacij, definiranje možnih scenarijev in njihovo izbiro (Sylvan, Goel in Chandrasekaran, 1990, 75). Ključno vlogo pri tem igra akter ali odnos med akterji, ki to odločitev sprejemajo, in njihov odnos do posamezne faze sprejemanja odločitve (Sylvan, Goel in Chandrasekaran, 1990, 75).

dame doživela v 20. in 21. stoletju, ko so se prve dame začele pogosteje pojavljati v javnosti, samostojno podpirati najrazličnejše projekte, potovati (s predsednikom/samostojno) po domovini in svetu ter so postale nepogrešljive sodelavke v volilnih kampanjah v podporo političnim iniciativam svojih soprogov (Eksterowicz in Watson 2000, 591–592; Schneider in Schneider 2010, VI). Z leti je tako funkcija prve dame postala vse bolj kompleksna, vendar še danes zaradi pomanjkanja formalnih smernic, ki bi usmerjale delovanje funkcije prve dame, velja, da je izvajanje vlog znotraj funkcije same odvisno od vsake posameznice, saj govorimo o osebah s svojimi lastnimi značilnostmi in preferencami (Puente 2008). Hkrati pa se je potrebno zavedati, da je poleg njihovih osebnostnih značilnosti, želja, interesov, izobrazbe, odnosa v zakonu med prvo damo in predsednikom, pomemben tudi družbeni okvir časa, v katerem živijo (Puente 2008). Razvoj funkcije prve dame namreč ne poteka neodvisno od družbenih okvirov, ki veljajo v določenem obdobju, in vloge žensk znotraj le-teh.

Za celostno razumevanje unikuma prvih dam je potrebna tudi njihova umestitev v širši teoretični kontekst. Osrednji koncept v tem magistrskem delu predstavlja model republikanskega materinstva (*republican motherhood*), ki ga je utemeljila Linda K. Kerber (Kerber 1976 in 1980). Temelj republikanskega materinstva predstavlja izobrazena mati, ki svoje vrednote in znanje prenaša na svoje potomce in jih vzgaja v dobre državljane, ki bodo zagotavljali uspešnost republike (U. S. History 2014; Lorton 2013, 61). Kljub temu da v osnovi republikansko materinstvo ženske še vedno omejuje na zasebno okolje doma in družine, postavlja tudi temelje in hkrati odpira vrata za kasnejše aktivnosti žensk v širšem družbenem okolju.

Razvoj koncepta republikanskega materinstva bom pojasnila v povezavi z razvojem funkcije prve dame. Kljub temu da je bilo delovanje žensk v zgodnjih desetletjih ameriške države in znotraj koncepta republikanskega materinstva omejeno na zasebno sfero, je Washington kot prestolnica ženskam že takrat ponujal več svobode (Parry-Giles in Blair 2002, 565–599; Bryden in Floyd 1999, 2). Prepletanje zasebnega (družinskega/ženskega) ter javnega (politično-družbenega/moškega) je bilo toliko bolj vidno prav v Beli hiši, ki je poleg zasebne predsednikove rezidence predvsem služila kot politično prizorišče. Prve dame so tako že zelo zgodaj dobile priložnost, da kot *de facto* politične svetovalke svojemu soprogu – predsedniku, okvire republikanskega materinstva razširijo in postavijo temelje za širše družbeno delovanje žensk. Naslednice so nato v 20. in 21. stoletju njihovo delo nadgradile ter s tem potrdile razširitev republikanskega materinstva na lokalno, državno in celo mednarodno raven. S prostovoljnim delom, zagovarjanjem moralnih vrednot, prizadevanji za dobro

zdravstveno oskrbo, šolski sistem ipd. niso spremenile temeljev koncepta republikanskega materinstva, temveč so ga iz osnove, ki je narekovala skrb za družino, razširile na skrb za narod (Parry-Giles in Blair 2002, 565–599).

Prve dame so s svojimi aktivnostmi (v vlogi agensa) vse do danes vplivale ne samo na spreminjanje družbene strukture, temveč tudi na spremembe osnovnega koncepta republikanskega materinstva. S tem so vzpostavile tudi predpostavko za umestitev v širši teoretični kontekst poststrukturalističnega feminizma,⁴ ki v svoji interpretaciji omogoča umeščanje republikanskega materinstva v vlogo enega izmed možnih vplivov na delovanje države. Poststrukturalistični feminizem namreč ne dopušča zgolj razvoja koncepta republikanskega materinstva, temveč pojasnjuje tudi njegove različne interpretacije in interakcijo med strukturo (država) in agensom (prva dama).

1.2 Problematika raziskovanja položaja prvih dam

Zgodovina in družbene okoliščine zahtevajo razširjeno oceno funkcije prve dame. Slednja ni zgolj predsednikova življenjska sopotnica, njegova politična podpornica in sodelavka, pač pa je avtonomna in si zasluži enako stopnjo znanstvenega preučevanja kot njihovi soprogi v predsedniški vlogi (Gould 1990, 537-538).

Raziskovalci so se vprašanja pomena prvih dam lotevali zelo redko. To bi lahko pripisali predvsem temu, da je bilo težko najti skupni imenovalec, znotraj katerega bi lahko preučili značilnosti prvih dam. Progresivni razvoj preučevanja prvih dam se je začel z vzponom ideje, da prva dama ni le 'soproga predsednika', ampak da ima tudi lastno voljo in zahteve/želje. Prehod od objektivizacije k subjektivizaciji prve dame simbolično označuje Eleanor Roosevelt, ki je bila v sistemu ameriških prvih dam prva, ki ni le 'nemo stala ob soprogu', ampak je pokazala tudi konkretne (lastne) politične ambicije. Njej pa so v naslednjih desetletjih 20. in 21. stoletja sledile prve dame, ki so nekatere bolj, druge manj sledile njenemu zgledu. Tako ne čudi, da je prišlo do razmaha študija prvih dam in njihove neformalne vloge v ameriški politiki ravno v zadnjih tridesetih letih. Začenši z Betty Ford, ki v znanstveni literaturi velja za začetnico preučevanja položaja prvih dam, saj je organizirala konferenco o njihovem položaju aprila 1984 in s tem postavila temelje za nadaljnje študijske raziskave (Gould 1990, 677).

---

⁴ Post-strukturalistični feminizem ima dve možni izpeljanki, prva predstavlja dekonstrukcijo vsake institucije (tudi države) in kategorije (Allen 1990), druga pa se pluralistično osredotoča na interakcije med posameznimi deli institucij in kategorijami (Waylen 1998, 7). Znotraj druge republikansko materinstvo omogoča enega izmed vplivov na delovanje države.

Namen te magistrske naloge je preučiti progresivni razvoj neformalne institucije prve dame in izpostaviti ključne značilnosti te funkcije kot vira neformalnega vpliva na procese političnega odločanja v ameriškem političnem sistemu (tj. na odločitve predsednika in neposredno na odločitve drugih političnih akterjev). Vse to zahteva predhodno opredelitev: kaj funkcija prve dame pomeni, kako svojo funkcijo razumejo prve dame in kako se zavedajo političnega vpliva, ki ga imajo.

Ker gre za zelo obsežno in kompleksno tematiko, sem si morala postaviti tudi omejitve. Moja glavna omejitev pri raziskovanju je časovna razmejitev političnega udejstvovanja prvih dam ZDA. Zaradi nedostopnosti podatkov, predvsem pa dejstva, da so bile prve dame v ZDA do 'prelomne' Eleanor Roosevelt razumljene v veliki meri kot 'opora predsedniku', sem se odločila, da bom svojo raziskavo usmerila v časovno obdobje Eleanor Roosevelt⁵ in njenih naslednic.

Osnovna raziskovalna vprašanja, ki sem si jih v magistrski nalogi zastavila so:

- (a) Kako sta se položaj prvih dam ZDA in njihova politična vloga razvijala skozi čas?
- (b) Ali je progresivni razvoj politične aktivnosti prve dame potekal evolutivno?
- (c) Na katerih političnih področjih ZDA so se prve dame od Eleanor Roosevelt naprej najpogosteje udejstvovale (in zakaj)?
- (d) Ali je prišlo med prioritetskimi interesnimi področji predsednika ZDA in prve dame od Eleanor Roosevelt naprej do prekrivanja ali so bile aktivnosti obeh komplementarne?

Na podlagi zastavljenih vprašanj pa sem izoblikovala dve tezi iz katerih izhaja hipoteza, ki jo želim v svojem magistrskem delu preveriti.

Tezi:

T 1: Progresivni razvoj funkcije prve dame je potekal v obliki evolutivnega razvoja.

T 2: Prve dame s svojim političnim udejstvovanjem, ki sicer poteka znotraj oblik t. i. mehke moči, dopolnjujejo delovanje predsednika ZDA v domači politiki in na tujem.

Hipoteza:

Prve dame ZDA so se skozi zgodovino progresivno oblikovale kot *de facto* politična institucija, ki s svojim delovanjem znotraj oblik t. i. mehke moči doprinašajo pomemben prispevek k udejanjanju funkcije predsednika ZDA.

---

⁵ Eleanor Roosevelt je funkcijo prve dame nastopila 4. marca 1933 in jo opravljala do 12. aprila 1945 (Adler 2002).

1.3 Metodologija in struktura magistrskega dela

Osrednja raziskovalna metoda, ki jo bom uporabila v magistrskem delu je primerjalno-zgodovinska analiza. Mahoney in Rueschmemeyer (2003) primerjalno zgodovinsko analizo opredeljujeta kot posebno vrsto raziskovanja, ki jo definirajo določene specifične značilnosti. Collier (1998, 2–3) pa jo definira s tremi značilnostmi: z neprekinjenim osredotočanjem na dobro definiran primer; s posebno skrbjo za časovno obdobje in kavzalne procese v tem času; s sistemsko primerjavo, ki generira razlago pojava. Kljub temu da zgodovinske primerjalne analize ne združuje zgolj ena teorija ali ena metoda, si raziskovanje v skladu s to tradicijo prizadeva za vključitev tako kavzalne analize, poudarka na procesih, ki potekajo skozi daljše časovno obdobje, kot tudi uporabe sistematične in kontekstualne primerjave (Mahoney in Rueschmemeyer 2003, 10). Prav zbiranje podatkov skozi določeno časovno obdobje ter njihova pregledna ureditev zagotavljata možnost kavzalnega sklepanja z uporabo primerjalno-zgodovinske analize (Mahoney 2004, 88). Slednja se namreč v svojem bistvu posveča pojasnjevanju in prepoznavanju vzročnih konfiguracij, ki so ključne za prepoznavanje srčike raziskovalnega vprašanja (Mahoney in Rueschmemeyer 2003, 11). Pomembno je tudi, da ob uporabi tovrstne analize analiziramo zgodovinsko sosledje in se posvetimo odvijanju določenega procesa skozi čas (Mahoney in Rueschmemeyer 2003, 12). Hkrati pa primerjalno-zgodovinska analiza s svojo specifičnostjo omogoča tudi sistematične in kontekstualizirane primerjave enakih in nasprotujočih si primerov (Mahoney in Rueschmemeyer 2003, 13). Zato je bila ta metodologija skozi zgodovino razvoja znanosti zelo primerna za analizo družbenih sprememb (Lange 2013, 2). Tako menim, da zaradi svojih lastnosti predstavlja najprimernejšo metodo za proučevanje zastavljenih raziskovalnih vprašanj. Za potrebe primerjalno-zgodovinskega raziskovanja bom potrebovala ustrezen nabor (zgodovinskih) podatkov, ki jih bom pridobila s pregledom, interpretacijo in analizo primarnih in sekundarnih virov. Poudariti pa velja, da bo v primerjavi s primarnimi viri večji poudarek na pregledu, interpretaciji in analizi sekundarnih virov.

Kot dopolnitev primerjalno-zgodovinske analize pa bom uporabila tudi metodo študije primera, za katero menim, da je najbolj primerna za izpostavitev ključnih prvih dam v zgodovini razvoja te institucije in njenega političnega delovanja.

Metoda študije primera raziskovalcu namreč omogoča natančnejšo analizo dela določene zgodovinske realnosti; s tem daje prednost posamičnemu delu zgodovinskega dogodka pred zgodovinskim dogodkom samim (George in Bennett 2004, 18). Študijo primera uporabljamo, ko želimo poudariti pomembnost določenega problema oz. pojava ter ga

izpostaviti znotraj konteksta raziskave (Stake 1995, xi). Po Georgeu in Bennettu (2004) metoda študije primera omogoča primerjavo družbenih pojavov skozi čas in prostor. Preko primerjave pa lahko pridemo tudi do generalizacije, saj kot pravi Creswell (2014, 204), le-to lahko opravimo tudi v kvalitativnih študijah, ko prvi primer apliciramo v druge. V primeru tega magistrskega dela bo prva študija primera Eleanor Roosevelt, njene naslednice do Michelle Obame pa bodo služile kot aplikativne študije primera prve. King, Keohane in Verba (1994, 67) zato ločijo med študijo primera in opazovanji. Študija primera je lahko ena sama, vendar ima več opazovanj – aplikacij.

V prvem delu magistrskega dela se bom osredotočila na predstavitev političnega sistema ZDA skozi optiko politično-pravne ureditve znotraj katerega obstaja in deluje institut prve dame. Razumevanje institucionalnega okvira, ki obkroža unikum prve dame, je namreč poleg zgodovinskega razvoja te institucije, nujno potreben za konceptualizacijo politične vloge prve dame. Prvi del bom tako zaključila z orisom zgodovinskih obdobj prve dame, ki bo izoblikovan z navezovanjem na že obstoječo zgodovinsko klasifikacijo Roberta P. Watsona.

Sledila bo opredelitev koncepta republikanskega materinstva z njegovo umestitvijo v širši teoretski kontekst poststrukturalističnega feminizma. Razvoj koncepta republikanskega materinstva pa bo dodatno podkrepljen z osrednjim delom magistrskega dela, to je predstavitev posameznih primerov prvih dam – Eleanor Roosevelt in njenih naslednic – ki s svojim političnim udejstvovanjem in aktivnostmi dodatno osvetljujejo razumevanje unikatne neformalne institucije prve dame znotraj ameriškega političnega sistema.

2 Politični sistem ZDA skozi optiko politično-pravne ureditve

Politični sistem je tako kot vsak družbeni sistem enkraten v svoji stvarni podobi, neponovljiv in vseskozi spreminjajoč (Ferfila 2006, 14). Brezovšek in Haček (2012, 12) politični sistem opredeljujeta kot »medsebojno povezan in dovolj skladen sklop družbenih odnosov, norm in ustanov, ki oblikujejo javno oblast in njen položaj v družbi«. Hkrati tudi predpostavljata, da »politični sistem tako ne obsega samo »politične države«, politične oblasti, ampak celotno strukturo oblasti neke družbe, vsebuje institucije, toda tudi sile, ki preoblikujejo politiko v oblast; vsebuje torej forme in procese, statiko in dinamiko« (Brezovšek in Haček 2012, 12). V svetovnem merilu danes poznamo demokratične (npr. obravnavani primer ZDA) in nedemokratične⁶ politične sisteme (Alvarez in drugi 1996, 4). V svojem najbolj splošnem pomenu demokracija pomeni vladavino ljudstva oziroma najmanj večine ljudstva; hkrati pa demokracija predpostavlja, da so člani (demokratične) družbe svobodni in med seboj enaki (Brezovšek in Haček 2012, 19). Haček in Zajc (2006, 7) menita, da z demokracijo povezujemo način ureditve oziroma ustroj države (kot politične skupnosti) in njenih institucij. Institucionalizacija je tista, ki v demokratičnem političnem sistemu omogoča povezanost družbe in države ter s tem njuno stabilnost in trajnost; tako je demokratični politični sistem pravzaprav skupek institucij in družbenega konteksta (Brezovšek in Haček 2012, 20).

Temeljni dokument politično-pravne ureditve ZDA predstavlja Ustava Združenih držav Amerike (v nadaljevanju: Ustava ZDA) in 27 amandmajev. Njen nastanek je posledica nezadovoljstva z že obstoječim dokumentom – Statutom konfederacije (*Articles of Confederation*) – ki je državam podpisnicam omogočal (pre)veliko avtonomijo (DeSipio 2015, 331–339). Zgodovinske konfederacije,⁷ med katere sodi tudi ameriška, so najpogosteje namreč nastale iz obrambnih razlogov in tako so bile na zvezo (unijo) prenesene zgolj vojaške in zunanjepolitične pristojnosti (Brezovšek in Haček 2012, 26).

Neodvisna federalna oblast ter ohranitev določenih obstoječih pristojnosti posameznih zveznih držav pa sta predstavljali enega od temeljnih vodil 'očetov ustave'⁸ pri oblikovanju

---

⁶ Nedemokratični politični sistem oz. nasprotje demokraciji predstavlja avtokracija, ki jo Brezovšek in Haček (2012, 21) opredeljujeta kot »vladavino nekega osebkca brez soglastja ljudstva, brez njegove privolitve, brez spoštovanja zakona in omejitev oblasti, ki bi iz tega izhajale«. Tovrstna ureditev onemogoča sodelovanje ljudstva pri odločanju oz. dopušča zgolj simbolične opozicijske stranke, vladarje pa ohranja nad zakonom (Brezovšek in Haček 2012, 21).

⁷ Brezovšek in Haček (2012, 26) zgodovinske konfederacije primerjata s sodobnimi mednarodnimi organizacijami, ki jim primanjkuje centralna oblast, nimajo možnosti sprejemanja in izvajanja zakonov, nimajo vzpostavljenega davčnega sistema in so nezmožne regulirati trg.

⁸ Z izrazom 'očetje ustave' poimenujem vse udeležence filadelfijske ustavne konvencije, na kateri so izoblikovali Ustavo ZDA.

novega dokumenta (DeSipio 2015, 331–339). Drugo temeljno vodilo, ki so ga ustvarjalci (nove) ameriške politično-pravne ureditve vzpostavili, pa je sistem delitve oblasti *checks and balances*, ki trem vejam oblasti (zakonodajni, izvršni in sodni) omogoča medsebojni nadzor z namenom preprečevanja samovoljnih odločitev in dejanj posamezne veje oblasti – harmonično uravnovešenost, da nikoli ne bi prišlo do prevlade ene nad drugo (Ferfila 2002, 485; Heineman in drugi 1995, 33). Razumevanje obeh osnovnih načel Ustave ZDA – federalizma in sistema delitve oblasti *checks and balances* – tako predstavlja temelj za razumevanje ustroja političnega sistema ZDA.

Ustava ZDA z amandmaji vzpostavlja tudi temelje za vzpostavitev in delovanje posameznih institucij (predsednik, Kongres ZDA (v nadaljevanju kongres), Vrhovno sodišče ZDA) (The Constitution of the United States, Articles. I.–VII.; US Constitutional Amendments, Amendments 1–27). Pomembne akterje znotraj ameriškega političnega sistema predstavljajo tudi druge institucije/funkcije (npr. politične stranke, interesne skupine), ki niso eksplicitno definirane z Ustavo ZDA, njihov nastanek in obstoj pa omogoča dinamika delovanja politično-pravne ureditve ZDA.

2.1 Zvezne države vs. federacija

Federacija kot oblika vladanja v ZDA predstavlja sistem vladanja, v katerem je oblast deljena na dve ravni znotraj istega geografskega področja – zvezno in federalno, ki pa vzajemno nadzorujeta druga drugo (Heineman in drugi 1995, 47). Federalizem je tako rekoč vladavina več vladarjev; posameznik je znotraj tovrstnega sistema istočasno državljan federacije kot tudi posamezne zvezne države, hkrati pa mora izpolnjevati obveznosti in spoštovati zakone obeh 'vladarjev' (DeSipio 2015, 331–339).

Osnovno strukturo federalne ureditve znotraj ZDA zagotavlja Ustava ZDA v svojem 4. členu, s katerim definira medsebojni odnos zveznih držav ter odnos med zveznimi državami in federalno vlado (The Constitution of the United States, Article. IV.). Dodatno pa 10. amandma k Ustavi ZDA določa, da imajo zvezne države pristojnost na področjih, ki se ne prikrivajo s področji federalne (zvezne) vlade in tistih, ki jih Ustava ZDA ne prepoveduje (US Constitutional Amendments, Amendment 10).

Zvezne države tako ohranjajo določeno stopnjo avtonomije s pooblastili, ki omogočajo zagotavljanje zdravstvene oskrbe, skrbi za dobrobit in varnost svojih državljanov (Bianco in Canon 2014, 67–100). Hkrati pa zveznim državam ustavne določbe omogočajo tudi določeno mero nadzora nad federalno vlado, saj le-ta brez soglasja posamezne zvezne države ne more

sprejeti sprememb glede zastopstva posamezne zvezne države v senatu, kot tudi ne more sprejeti sprememb Ustave ZDA brez soglasja vsaj treh četrtin vseh zveznih držav (Barbour in Wright 2014, 119).

Federalna oblast je v ospredje prišla predvsem v času, ko so bila potrebne odločitve na nacionalni ravni (npr. velika gospodarska kriza, prizadevanja v času predsednikovanja Lyndona B. Johnsona za znižanje stopnje revščine) (Heineman in drugi 1995, 62). Instrument dodeljevanja sredstev finančne pomoči posameznim zveznim državam tako federalni vladi omogoča določeno mero nadzora oz. vpliva na zvezne države (Barbour in Wright 2014, 114–117).

V toku zgodovine se je razmerje moči med federacijo in zveznimi državami večkrat spremenilo, največkrat v prid federacije, vendar kljub temu zvezne države ohranjajo glavno vlogo v življenju posameznikov (državljanov) (DeSipio 2015, 331–339). Zagovorniki močnih zveznih držav izhajajo iz stališča, da so prav vlade slednjih tiste, ki so najbližje posameznikom in se tako lahko hitreje odzovejo na njihove potrebe (Bianco in Canon 2014, 96–98). Zagovorniki močne federalne oblasti, ki jo v zveznih državah občutijo predvsem z zagotavljanjem finančnih sredstev, pa v njej vidijo zagotovilo za zaščito prikrajšanih skupin prebivalstva (Heineman in drugi 1995, 62).

2.2 Predsednik ZDA

Med vsemi političnimi institucijami v ZDA je najbolj vidna funkcija predsednika, ki je definirana v Ustavi ZDA. Glavno vprašanje, ki so si ga ob kreiranju Ustave ZDA postavljali 'očetje ustave', je bilo, koliko moči prepustiti posamezniku v funkciji predsednika. Izkušnje z britansko monarhijo so namreč bile glavni razlog proti vzpostavitvi funkcije z močno izvršilno oblastjo v rokah ene same osebe; v prid močni izvršilni oblasti pa je govorilo nezadovoljstvo s šibko federalno vlado, ki je bila vzpostavljena s Statutom konfederacije (Heineman in drugi 1995, 184). V prid močni poziciji predsednika so govorile tudi želje, da bi predsednik lahko ustrezno zavaroval narod pred tujim napadom ter učinkovito nadzoroval zakonodajo (Ellis 2012, 1–17).

Pristojnosti predsednika ZDA natančno definira 2. člen Ustave ZDA, s katerim so mu zagotovljena izvršilna pooblastila znotraj ameriškega vladnega sistema (The Constitution of the United States, Article. II.). Poleg splošnih določil, ki časovno omejujejo njegov mandat na

4 leta, ter načina⁹ in pogojev¹⁰ za izvolitev, vsebuje opis postopkov v primeru njegove odstavitve, smrti, odstopa oz. nezmožnosti opravljanja predsedniške funkcije, nato določilo o upravičenosti do finančnega nadomestila v času opravljanja funkcije, besedilo zaprisege pred nastopom funkcije, pogoje, ki omogočajo njegovo odstavitev s položaja, predsednika ZDA postavlja za glavnega poveljnika ameriških oboroženih sil ter opredeljuje njegovo delovanje na mednarodnem in notranjepolitičnem parketu (The Constitution of the United States, Article. II.).

Ustavna določila zagotavljajo tudi, da delovanje predsednika ZDA ne poteka brez nadzora, predsednik se mora pred sklepanjem mednarodnih pogodb in imenovanjem javnih uslužbencev (veleposlanikov, sodnikov Ustavnega sodišča ipd.) posvetovati in pridobiti predhodno potrditev zgornjega doma kongresa (senata) (The Constitution of the United States, Article. II.). Ustava ZDA mu tudi narekuje sodelovanje s kongresom, in sicer mora predsednik ZDA kongres informirati o stanju v državi ter podati predloge ukrepov, hkrati pa tudi nadzorovati dosledno upoštevanje zakonodaje (The Constitution of the United States, Article. II.).

Situacija v svetu – po dveh svetovnih vojnah in vztrajnem boju proti terorizmu – ter dominantna pozicija ZDA v (trenutni) svetovni ureditvi sta omogočili, da vloga predsednika ZDA kot vrhovnega poveljnika oboroženih sil in tudi kot najvišjega zastopnika¹¹ na zunanjepolitičnem parketu vztrajno pridobiva na moči (Barbour in Wright 2014, 295–299). Kljub temu da veliko svojega časa posveča zunanji politiki in vprašanju nacionalne varnosti; dejavnostma, v katerih uživa večje svoboščine kot na notranjepolitičnem parketu, pa vloge, ki jih prevzema znotraj ZDA niso zanemarljivega pomena (Heineman in drugi 1995, 186).

Predsednik je kot vodja države eden od simbolov skupne identitete, saj s svojimi dejanji (vodilna vloga pri praznovanju državnih praznikov, sprejemih ipd.) med državljani ZDA ustvarja občutek enotnosti in solidarnosti (Heineman in drugi 1995, 186–187). Javnost

---

⁹ Vsaka zvezna država imenuje določeno število elektorjev; to je enako številu predstavnikov spodnjega doma in senatorjev, ki jo zastopajo v kongresu (The Constitution of the United States, Article. II.). District of Columbia pa v skladu s 23. amandmajem k Ustavi ZDA pripada tolikšno število elektorjev, kot jih pripada zvezni državi z najmanjšim številom elektorjev (US Constitutional Amendments, Amendment 23). V skladu z Ustavo ZDA je tako predsednik ZDA izvoljen z elektorskimi glasovi po postopku, ki ga definirata Ustava ZDA in 12. amandma (The Constitution of the United States; US Constitutional Amendments, Amendment 12). Način imenovanja elektorjev pa je v pristojnosti zakonodajnih teles posameznih zveznih držav (The Constitution of the United States, Article. II.).

¹⁰ Pogoji: v ZDA rojen državljan, ki je dopolnil 35 let in je najmanj 14 let živel v ZDA (The Constitution of the United States, Article. II.).

¹¹ Predsednik ZDA ima vodilno vlogo v zunanji politiki, saj je edini znotraj ameriškega političnega sistema izvoljen na nacionalni ravni, kar mu omogoča uveljavljanje pravice, da predstavlja in zagovarja mnenje vseh državljanov ZDA (Heineman in drugi 1995, 186).

pa so predsedniki ZDA v 20. stoletju pričeli nagovarjati tudi preko množičnih medijev in tako iskati širšo podporo za svoj program (npr. radijski nagovori Franklina Delana Roosevelta glede gospodarskega programa *New Deal* so uspeli poenotiti državljane v njegov prid) (DeSipio 2015, 331–339). Pomembno vlogo prevzema predsednik tudi pri oblikovanju proračuna¹² in pri ocenjevanju trendov ekonomske situacije na državni ravni,¹³ s pomočjo katerih nato pripravlja predlog zakonodaje, ki bi omogočala konstantno gospodarsko rast z visoko stopnjo zaposlenosti in s stabilnimi cenami (Bianco in Canon 2014, 440–450).

Predsednik ZDA ima ob vlogah, ki mu omogočajo izražanje svoje volje in mu dajejo določeno mero moči, tudi določene omejitve. Deluje namreč v sistemu, v katerem so hkrati prisotni številni od njega neodvisni politični akterji (kongresniki, župani, guvernerji), ki želijo v prvi vrsti ugoditi svojim volivcem in predsednika podpirajo le, ko je to tudi v njihovem interesu (Heineman in drugi 1995, 198–199). Omejitve funkciji predsednika predstavljajo tudi velikost zveznega vladnega aparata,¹⁴ predsednikova nezkušenost¹⁵ in časovna omejitev mandata.¹⁶ Določeno omejitev predsednikovemu delovanju postavlja tudi kongres, saj je pri izpolnjevanju svoje agende odvisen od njegove (DeSipio 2015, 331–339). Delno kontrolo nad kongresom si lahko namreč zagotovi zgolj z oblikovanjem javnega mnenja v svoj prid, ki nato lahko spodbudi kongres k podpori njegovih predlogov (Barbour in Wright 2014, 300–306).

2.3 Kongres

Po sprejetju Ustave ZDA se je prvi kongres sestal 4. marca 1789 (The Convention Timeline 2010). Pri tem je pomembno poudariti, da ni šlo za ustanovitev nove strukture znotraj političnega ustroja ZDA, saj so imeli člani kongresa že izkušnje tako iz časa britanskega kolonializma kot tudi sodelovanja v t. i. Kontinentalnem kongresu (*Continental Congress*), katerega delovanje je bilo formalizirano z ratifikacijo Statuta konfederacije (Smith in drugi 2013, 38). Kljub temu da je Statut konfederacije uzakonil nacionalno vlado, je ustanovljenemu kongresu dodelil zgolj omejeno formalno moč. Kongres tako ni imel

---

¹² Urad za upravljanje in izvajanje proračuna (*Office of the Management and Budget – OMB*) je bil ustanovljen z Zakonom o proračunu in računovodstvu (*Budget and Accounting Act*), ki je vlogo izoblikovalca proračuna prenesel iz kongresa na predsednika ZDA (Budget and Accounting Act, 1921).

¹³ Funkcijo predsedniku ZDA nalaga Zakon o delovnih razmerjih iz leta 1946 (Employment Act of 1946).

¹⁴ Večji kot je vladni aparat, težje izvršni direktor (predsednik ZDA) koordinira delo in ga nadzira.

¹⁵ Z redkimi izjemami znotraj ameriškega vladnega aparata (Kennedy in Johnson (zgornji dom (senat)), Ford (spodnji dom), Eisenhower (general), Nixon, Carter, Regan in Clinton (vlade posameznih zveznih držav)) so funkcijo predsednika ZDA zasedali predsedniki, ki niso imeli izkušenj z delovanjem kompleksnega vladnega aparata (O'Brien 2009).

¹⁶ Predsednik ZDA je izvoljen za dobo enega mandata v trajanju 4 let in z možnostjo ene ponovne izvolitve, kar je določeno z 22. amandmajem (The Constitution of the United States, Article. II.; US Constitutional Amendments, Amendment 22).

pristojnosti urejanja trgovine oz. dvigovanja davkov ter brez izvršilne in tudi sodne veje oblasti ni mogel nadzorovati udejanjanja zakonov, ki jih je sprejel – v celoti je bil odvisen od pripravljenosti vlad posameznih držav članic (Articles of Confederation 1778).

Neučinkovitost t. i. Kontinentalnega kongresa in samovoljni zakoni v posameznih državah članicah so privedli do skupne želje po novem razmerju moči. 'Očetje ustave' so tako vzpostavili nov (močan) kongres, katerega delovanje nadzorujeta tako predsednik kot tudi Vrhovno sodišče ZDA (Smith in drugi 2013, 40). Njegove pristojnosti pa so definirane s 1. členom Ustave ZDA.

Zakonodajno oblast kongresu zagotavlja ustavna določba (The Constitution of the United States, Article. I.). Poleg splošnih določil, ki določajo njegovo dvodomno sestavo, opredeljuje tudi način in pogoje¹⁷ za izvolitev predstavnikov obeh domov (The Constitution of the United States, Article. I.). Spodnjemu domu kongresa dodeljuje edinstveno pravico do vložitve predloga razrešitve s položaja (*impeachment*); zgornjemu domu kongresa (senatu) pa odločanje o predlogu razrešitve (*trial of impeachment*) (The Constitution of the United States, Article. I.). Predvsem pa kongresu ustava zagotavlja številne pristojnosti, npr. določanje davčne osnove, državno potrošnjo in zadolževanje, urejanje mednarodne in notranje trgovine ipd. (The Constitution of the United States, Article. I.). Zaradi svoje dvodomne sestave in števila članov (435 spodnji dom, 100 zgornji dom (senat)) kongres predstavlja eno izmed kompleksnejših institucij državnega aparata ZDA. V obeh domovih obstajajo številni centri moči, tako da je uspešno sodelovanje s kongresom lahko zagotovljeno le s številnimi pogajanja in koordinacijo med različnimi nosilci moči, ki morajo na koncu vsi biti prepričani, da je predlagano v njihovem najboljšem interesu (Bianco in Canon 2014, 407–425). Delovanje kongresa je odvisno tudi od številnih t. i. notranjih dejavnikov oz. odnosov kot so npr. strankarska nedisciplina pri glasovanju, izraba dolgoletnega poznavanja postopkov posameznih članov v svojo korist t. i. senioriteta in prilagajanje proceduralnih postopkov v izogib javni diskusiji o kontroverznih oz. občutljivih temah (Heineman in drugi 1995, 152).

---

¹⁷ Volitve v spodnji dom kongresa potekajo vsaki dve leti, kandidati pa morajo biti državljani ZDA najmanj 7 let, njihova starost ne sme biti nižja od 25 let ter v času izvolitve ne smejo biti rezidenti zvezne države, v kateri kandidirajo (The Constitution of the United States, Article. I.).

Mandat senatorjev traja 6 let, vsako zvezno državo pa v senatu predstavljata 2 senatorja, ki imata tudi vsak svoj glas; kandidati za senatorsko mesto pa morajo imeti državljanstvo ZDA najmanj 9 let, njihova starost ne sme biti nižja od 30 let ter v času izvolitve ne smejo biti rezidenti zvezne države, v kateri kandidirajo (The Constitution of the United States, Article. I.).

Časovni okvir izvedbe volitev ter kraj in način izvedbe ustava prepušča odločitvi zakonodajnih teles posameznih zveznih držav, vendar s pravico kongresa, da tovrstne odločitve prilagodi (The Constitution of the United States, Article. I.).

2.4 Vrhovno sodišče ZDA

Med tremi vejami oblasti je sodna v ameriškem državnem ustroju najbolj neodvisna od političnega vpliva; hkrati pa je to ne izloča iz procesa oblikovanja politik, saj ji prav pristojnost za interpretacijo ustave in zakonov omogoča, da poda končno sodbo določenemu stališču v politiki (Heineman in drugi 1995, 224).

V 3. členu Ustava ZDA vzpostavlja sodno vejo oblasti in določa ustanovitev Vrhovnega sodišča ZDA, (morebitno) ustanovitev zveznih sodišč na nižji stopnji pa prepušča kongresu (The Constitution of the United States, Article. III.). Natančneje omejuje tudi pristojnosti Vrhovnega sodišča ZDA. Vlogo sodišča mu na prvi stopnji dodeli zgolj v določenih postopkih – tistih, ki se nanašajo na veleposlanike, ministre in konzule ter tistih, v katerih je ena izmed strank v postopku posamezna zvezna država (The Constitution of the United States, Article. III.). Brez ustanovitve nižjih sodišč bi tako to bili edini primeri, v katerih bi Vrhovno sodišče ZDA lahko sodelovalo (Heineman in drugi 1995, 225). Dodatno pa 6. člen kot najpomembnejši del določa, da so Ustava ZDA, vsi zakoni sprejeti v skladu z njo in vse mednarodne pogodbe sklenjene v pristojnosti ZDA najvišji pravni akt države (The Constitution of the United States, Article. VI.). Hkrati k spoštovanju tega zavezuje vse zvezne sodnike, za katere so 'očetje ustave' predvideli, da bodo končni interpreti Ustave ZDA, zveznih zakonov in zveznih pogodb, razen v primerih, ko pristojnost v postopkih pripada Vrhovnemu sodišču ZDA (Heineman in drugi 1995, 225).

Tovrstna omejitev pristojnosti pa je pomenila zelo šibko Vrhovno sodišče ZDA in prvi kongres je takoj sprejel zakon *Judiciary Act of 1789*, s katerim je vzpostavil pogoje za ustanovitev močne mreže sodnih organov v državi. Sprejeti zakon je omogočil ustanovitev nižjih zveznih sodišč, pristojnih za reševanje širšega spektra sporov znotraj zvezne sodne pristojnosti kot določa Ustava ZDA v 3. členu (Judiciary Act of 1789; The Constitution of the United States, Article. III.). V primeru pritožb na odločitve teh sodišč tako po potrebi pritožbe lahko obravnava Vrhovno sodišče ZDA (Barbour in Wright 2014, 370–375). Zakon hkrati dodaja pravico do pritožbe na Vrhovno sodišče ZDA v primeru odločitev zveznih sodišč o t. i. zveznih vprašanjih, to so zahtevki, ki se nanašajo na Ustavo ZDA, zvezne zakone ali pogodbe (Heineman in drugi 1995, 225). S tem dejanjem je kongres šibko zvezno sodno oblasti, ki jo je predvidela Ustava ZDA, močno okrepil.

Število vrhovnih sodnikov v sestavi določa kongres, predsednik ZDA pa senatu predlaga kandidate v potrditev (Bianco in Canon 2014, 523–528). V toku zgodovine se je število vrhovnih sodnikov večkrat spremenilo, po državljanski vojni, ki je trajala od leta 1861

do leta 1865, pa ustalilo pri številu 9 (Heineman in drugi 1995, 232). Hkrati se je delovanje sodišča, kot ga poznamo danes, oblikovalo skozi različna obdobja, ki so jih zaznamovali tako predsedujoči sodiščem (npr. John Marshall – uvedba podajanja skupnega mnenja vseh sodnikov, prizadevanje za zaščito zasebne lastnine prek močnega državnega vladnega aparata; Earl Warren – v njegovem času je na sodišču prevladovala liberalna večina, ki ni oklevala pri interpretaciji Ustave ZDA v korist zapostavljenim delom družbe npr. z razveljavitvijo rasne segregacije v javnem šolstvu idr.) kot tudi družbenopolitični dogodki (npr. državljanska vojna, ki je skupaj s kongresom, ki so ga obvladovali radikalni republikanci, zasenčila delovanje Vrhovnega sodišča ZDA – kongres je namreč preprečil odločanje o ustavnosti rekonstrukcijskih zakonov, ki so veljali na okupiranem jugu) (Heineman in drugi 1995, 240–243).

Vloga dokončnega odločevalca pri tolmačenju Ustave ZDA Vrhovno sodišče ZDA (poleg kongresa in predsednika ZDA) postavlja za sooblikovalca politike (Barbour in Wright 2014, 387–390). Vendar ima kljub temu v primerjavi s kongresom in predsednikom ZDA šibkejšo vlogo, saj se ne more zanašati na podporo volilnega telesa ter nima instrumentov, s katerimi bi lahko udeleževal svoje odločitve (Bianco in Canon 2014, 545–548). Njegova uspešnost je tako odvisna od splošne javne podpore in to lahko ogroža njegov institucionalni obstoj (Heineman in drugi 1995, 245).

2.5 Politične stranke

Politične stranke predstavljajo povezavo med ljudmi in državo z opravljanjem svojih štirih glavnih funkcij: vladajoče stranke so vodilo vladi pri vodenju države, stranke rekrutirajo kandidate za zasedbo najvišjih državnih funkcij, so oblikovalke številnih interesov v pregledne predloge za spremembe (npr. zakonodaje), hkrati pa služijo tudi kot 'znamka' za svoje podpornike in volivce, saj jim omogočijo, da skozi njihovo prizmo interpretirajo zapleten politični svet (Hague in Harrop 2004, 185). V primerjavah z zahodnoevropskimi političnimi strankami s tradicionalno velikim (čeprav usihajočim) bazenom članov, koherentno ideologijo in strogo strankarsko disciplino med člani parlamenta, so severnoameriške stranke (Kanada in ZDA) šibkejše v smislu strankarske organizacije, velja tudi, da so bolj decentralizirane (Barbour in Wright 2014, 436–439).

Politične stranke predstavljajo pomemben akter v ameriškem političnem sistemu, saj so aktivne soudeležanke v političnem procesu že vse od zgodnjih začetkov republike (Bianco in Canon 2014, 271–275). V toku zgodovine so vseskozi veljale za povezovalke med

državljeni in njihovimi voditelji (Heineman in drugi 1995, 87). Navedena funkcija pa je zgolj ena izmed mnogih (rekrutiranje kandidatov; ustvarjanje t. i. znamke za posamezne kandidate, ki jih loči od protikandidatov; izobraževanje volilnega telesa; pomoč pri reševanju konfliktov), ki jih opravljajo posamezne politične stranke (Heineman in drugi 1995, 88–89).

V ZDA deluje uveljavljen dvostrankarski sistem, ki ga obvladujeta republikanska in demokratska stranka. Razloge za obstoj dvostrankarskega sistema gre iskati tako v večinskem volilnem sistemu kot tudi volilnih zakonih (Barbour in Wright 2014, 439–449). Obe stranki sta tudi zelo pragmatični – v večini primerov zavzemata zmerna stališča, s tem nagovarjata širši krog ljudi (Heineman in drugi 1995, 90). Hkrati pa njuni sestavi zajemata širok krog ljudi – tako ni nenavadno, da znotraj demokratske stranke deluje konzervativna struja, znotraj republikanske pa liberalna (Bianco in Canon 2014, 280–284). Ker pa nobena od strank ne pozna centralizirane strukture, vodje strank težko dosežejo disciplino med svojimi člani: tako ni nenavadno, da med glasovanjem v kongresu lahko člani iste stranke zavzamejo drugačno stališče od svojih kolegov in glasujejo enako kot člani nasprotne stranke (Barbour in Wright 2014, 439–449).

V času ustavodajne skupščine (leta 1787) je prevladovalo mnenje, da stranke predstavljajo nepotrebno zlo (Heineman in drugi 1995, 91). Najbolj sta obstoju strank nasprotovala Alexander Hamilton in James Monroe, ki sta bila prepričana, da stranke želijo priti na oblast, da bi lahko uresničevale svoje sebične cilje (Barbour in Wright 2014, 449–450). Prepričana sta namreč bila, da bi vsaka družba morala doseči konsenz glede ciljev in 'pravil igre' (Heineman in drugi 1995, 91). Politične stranke so v njunih očeh predstavljale interese manjšine, ki so delovali proti prevladujočemu javnemu interesu (Heineman in drugi 1995, 91).

Kljub določeni meri nasprotovanja ustanavljanju političnih strank, pa se njihovem nastanku tokom zgodovine ni bilo mogoče izogniti. Že kmalu po sprejetju Ustave ZDA sta se Alexander Hamilton in John Adams s svojimi podporniki postavila po robu Thomasu Jeffersonu in Jamesu Madisonu (Bianco in Canon 2014, 272–273). Federalisti s Hamiltonom in Adamsom na čelu so namreč zagovarjali pro-britansko, anti-francosko zunanjo politiko ter bolj učinkovito federalno oblast, ki bi bila vključena v in podpirala gospodarsko dejavnost ter proizvodnjo (Barbour in Wright 2014, 449–450). Jeffersonovi demokratski republikanci pa so se bolj nagibali k Franciji in nasprotovali federalistom pri podpori gospodarstva (Heineman in drugi 1995, 91–92). Stranki sta za prevzem oblasti med seboj tekmovali na več zaporednih volitvah; po letu 1800 pa je moč federalistov začela močno upadati in do leta 1815 je stranka

povsem propadla, s čimer se je zaključilo tudi prvo strankarsko obdobje (Heineman in drugi 1995, 92). Po zatonu federalistov so potomci Jeffersona predstavljali edino obstoječo stranko (Maisel 2007, 28–55).

Po zmagi Andrewa Jacksona proti Johnu Quincyju Adamsu v predsedniških volitvah leta 1828 se je pričelo drugo strankarsko obdobje; označuje ga boj za prevlado med t. i. *whigs* in (Jacksonovimi) demokrati (Heineman in drugi 1995, 92).

Stranka *whigs* ni nastala kot potomka federalistov, saj njeni vodje niso bili nekdanji federalisti in z njimi niso imeli nobenih povezav; nastala je kot pragmatična stranka, ki jo je sestavljala široka koalicija nasprotnikov Andrewa Jacksona in njegove politike (Bianco in Canon 2014, 272–273). 'Boj' za prevlado na političnem parketu je med obema strankama potekal vse do leta 1840 (Bianco in Canon 2014, 272–273). Rasna vprašanja in suženjstvo v petdesetih letih 19. stoletja pa so privedla do razpada stranke *whigs*, saj kot stranka širokega spektra ni zmogla izoblikovati enotnega stališča glede vprašanja suženjstva (Heineman in drugi 1995, 92–93).

Nov rival demokratov je postala republikanska stranka, ki je svoj vzpon doživljala med letoma 1865 in 1896 (Heineman in drugi 1995, 93). Prav zmagi Abrahama Lincolna na predsedniških volitvah 1860 in 1864 sta bili glasilki vzpona republikanskega obdobja, v času katerega sta se zgodili tudi dve večji družbeni spremembi v ZDA: industrializacija in urbanizacija (Maisel 2007, 28–55). Republikanci so bili naklonjeni razvoju industrije, demokrati kmetijstvu in tako so v času razcveta industrializacije med leti 1896 in 1932 republikanci močno obvladovali politično realnost (Heineman in drugi 1995, 93).

Spremembe v razmerju moči so se začele med letoma 1928 in 1936, ko se je zgodil velik premik volivcev od republikancev k demokratom, ki ga je povzročila velika gospodarska kriza (Bianco in Canon 2014, 274). Demokrati so si z dopolnjenim volilnim telesom (otroci imigrantov, temnopolti, delavski razred) in zmagovalcem predsedniških volitev leta 1932 in 1936 Franklinom Delanom Rooseveltom na čelu prisvojili vlogo vodilne stranke (Heineman in drugi 1995, 93).

V času gospodarskega programa *New Deal* so demokrati zagovarjali t. i. pozitivno državo: izraba moči oblasti v pomoč zapostavljenemu delu prebivalstva in delavskemu razredu, torej prepričanje, da mora biti moč oblasti uporabljena za dobro širše javnosti (npr. demokrati s severa države so zagovarjali državljanske pravice temnopoltih) (Maisel 2007, 28–55) Republikanci pa so na drugi strani še vedno bolj podpirali interese gospodarstva in si

prizadevali za manjši vpliv oblasti pri regulaciji zasebnega sektorja (Heineman in drugi 1995, 93).

'Boj' za prevlado oblasti med republikanci in demokrati pa poteka še dandanes. Medtem ko republikansko volilno telo danes predstavljajo predvsem bogatejši, lastniki manjših podjetij in prebivalci ruralnih področij, volilno telo demokratov tvorijo prebivalci urbanih področij, rasne in etnične manjšine, delavci v izvozno usmerjenih gospodarskih panogah, člani sindikatov ter zaposlene ženske (DeSipio 2015, 340–349).

Kako pa se bo spreminjala sestava volilnega telesa obeh strank v prihodnosti je težko napovedati; prav tako tudi prihodnost (morebitno delitev) obeh strank. Da bi se del stranke npr. skrajna desnica republikancev odcepila od svoje matice in ustanovila svojo stranko, ki bi sodelovala v boju za oblast, pa je znotraj trenutne politične kulture ZDA nepredstavljivo (DeSipio 2015, 340–349).

2.6 Interesne skupine

Heterogenost in dinamičnost ameriške družbe sta vir številnih interesov posameznikov in podjetij, ki predstavljajo temelje za delovanje tudi nekaterih drugih pomembnejših akterjev (npr. interesnih skupin in (njihovih) lobistov) na političnem parketu ZDA.

Ko se posamezniki z določenimi (skupnimi) interesi organizirajo, govorimo o interesni skupini (Heineman in drugi 1995, 135). Interesno skupino Anthony J. Nownesu (2013, 4) definira kot nestransko organizacijo, ki se udeležuje v (določenih) političnih aktivnostih. Interesna skupina namreč formalno ni del nobene stranke, kot organizacijo pa jo definiramo, ker ima svoj proračun, zaposlene in prostore (če si to seveda lahko privoščijo) in se v politični proces vključuje z lobiranjem (Nownes 2013, 4). Lobiranje Fink-Hafner (2007, 19) opredeljuje kot »stimulacijo in prenos komunikacije, s katero neki interesni subjekt (ne državljan kot posameznik) deluje v svojo korist, usmerjen na vladne odločevalce, z upanjem vplivati na njihove odločitve«. Namen interesne skupine je tako vplivati na vlado oziroma njene javne politike (Ferfila 2008, 365).

V ZDA že vse od njenih začetkov delujejo številne interesne skupine (npr. sindikati), svoje razcvet in z njim vlogo pomembnih političnih akterjev na lokalni in zvezni ravni pa so doživele v 20. stoletju (Nownes 2013, 25). Razlogi za tovrstno ekspanzijo so predvsem v družbenih spremembah, saj se z razvojem (ameriške) družbe, ki postaja vse bolj kompleksna in raznolika, pojavljajo tudi vedno novi in številčnejši interesi: ekonomske spremembe lahko

privedejo do novih ekonomskih interesov,¹⁸ družbene do novih družbenih sprememb¹⁹ ter tehnološke spremembe do lažjega povezovanja ljudi z istimi interesi²⁰ – tem trem tipom sprememb smo v ameriški družbi priča skozi celo 20. stoletje (Nownes 2013, 33; Truman 1951, 3–44). Ob bok družbenim spremembam pri oblikovanju številnih interesnih skupin pa gre postavitvi tudi širitev vlade, ki je z novimi vladnimi pobudami in programi omogočila bonitete za številne skupine znotraj družbe in tako vzpostavila pogoje za organizacijo teh skupin v interesnih organizacijah (Nownes 2013, 36).²¹

Natančno število interesnih skupin v ZDA ni znano, temelje za njihov številčni nastanek in obstoj pa predstavljajo: raznolikost (npr. verska, etnična, rasna), z ustavo zagotovljene svoboščine (npr. pravica svobode govora), federalizem in sistem delitve oblasti *checks and balances* (Nownes 2013, 30–32). Primarni cilj vsake (politične) interesne skupine je dostop do političnih odločevalcev, ki ga lahko dosežejo z lobiranjem ali zastopanjem (pristranskih) interesov, ki jih zagovarja tudi odločevalec (npr. demokratski predsedniki so naklonjeni težavam delavskih organizacij, od veteranske administracije se pričakuje naklonjenost veteranskim organizacijam ipd.) (Heineman in drugi 1995, 139). O lobiranju interesnih skupin po Fink-Hafner (2007, 16–18) lahko govorimo v primerih poskusa vplivanja na vlado oz. zakonodajalce v interesu določene interesne skupine, in sicer v komunikaciji med predstavnikom interesne skupine oz. zunanjim izvajalcem (lobistom), ki zastopa interesno skupino in med političnimi odločevalci.

Interesne skupine so danes tako del političnega procesa in predstavljajo močan dinamičen element pri oblikovanju javnih politik (Heineman in drugi 1995, 148). Hkrati pa (ne)posredno posvetovanje političnih odločevalcev z interesnimi skupinami in njihovo vplivanje na odločanje političnih institucij razumemo kot prispevek k večji demokratičnosti in kvaliteti odločanja, kar je v sodobnih civilizacijah zelo zaželeno (Fink-Hafner 2007, 8).

---

¹⁸ ZDA so se ob koncu 19. stoletja iz preproste agrarne družbe prelevile v urbano industrijsko (Truman 1951, 66–74).

¹⁹ ZDA so v zgodnjem 20. stoletju iz pretežno rasno in versko homogene družbe postale rasno in versko heterogena družba (Truman 1951, 14–23).

²⁰ Spremembe na področju tehnologije (npr. radio, telefon) so ljudem omogočile lažjo medsebojno komunikacijo in identifikacijo s tistimi, ki delijo iste interese (Truman 1951 33–39).

²¹ Npr. program socialne varnosti, ki je bil vzpostavljen leta 1935, je omogočal vse več bonitet za starejše državljane in s tem postavil trdne temelje, da se prejemniki teh bonitet (starejši) organizirajo v interesni skupini, ki te bonitete in njihove prejemnike tudi brani (Nownes 2013, 37).

3 Oris značilnosti prvih dam ZDA od leta 1789 do danes

Ko se je kongres leta 1789 odločil, da bo George Washington postal predsednik ZDA, nihče ni razmišljal o dolžnostih njegove soproge Marthe (Anthony 2003, 9). V ključnih trenutku osamosvajanja (ameriška vojna za neodvisnost (1775–1783)) od matične Velike Britanije in postavljanja temeljev nove države, se še najbolj napredni državniki tistega časa niso zavedali, da bodo imele v naslednjih nekaj stoletjih poleg 'prvega moža države'²² tudi njihove soproge močan vpliv na izoblikovanje države (Lindsay 2001, 9). To je najverjetneje tudi razlog, zakaj niso izoblikovali smernic, ki bi tem ženam omogočale lažje opravljanje zahtevne funkcije prve dame (Lindsay 2001, 9). Prva dama namreč sodi v skupino institucij oz. funkcij, ki v Ustavi ZDA niso omenjene, prav tako pa ne obstajajo druge zakonsko opredeljene ali kakršnekoli druge smernice, ki bi opredeljevale njeno vlogo (Watson 2001, 9). Hkrati je to funkcija, ki neodvisno od ustavno določene funkcije predsednika ZDA ne more obstajati, prav tako posameznici ne more biti odvzeta (njenemu soprogu je lahko), ampak ji lahko zgolj preneha (Sadler 1969, 98–99).

Nova demokracija, ki je obljubljala enakopravnost vseh, se je tako morala sproti spopadati s statusom t. i. osebe 'brez listnice' – ženske brez volilne pravice, političnega vpliva in moči, a hkrati z veliko mero odgovornosti do svoje države (Lindsay 2001, 9). Skozi zgodovino so prve dame v času opravljanja svoje funkcije prevzemale več vlog (npr. elegantne gostiteljice, svetovalke glede novih predlogov in javnih politik, tihe podpornice svojih soprogov in pokroviteljice različnih projektov); vsekakor so se lotevale tistih, za katere so same verjele, da so pomembne (Anthony 2003, 7; Anthony 1992).

Čeprav je preteklo že dvesto let od takrat, ko je Martha Washington zasedla pozicijo prve dame, pa vlada ZDA še danes nima izoblikovanih pravil glede opravljanja te funkcije (Anthony 2003, 13). Kljub temu pa ta funkcija danes predstavlja nepogrešljiv del ameriškega političnega sistema in političnih procesov, ki se znotraj njega odvijajo, ter s svojo 'neformalnostjo' kot tudi odvisnostjo od ustavno določene predsedniške funkcije predstavlja unikum znotraj ameriškega političnega sistema. Odsotnost začrtanih smernic in svoboda, ki je prepuščena prvi dami, pa zahteva skrbno preučitev kategorij prvih dam v posameznih obdobjih, pri čemer se bom opirala na že obstoječo klasifikacijo zgodovinskih obdobj po Robertu P. Watsonu (2000a, 49–57): prve dame: oblikovanje podobe in vloge, 1789–1817 (*First Spouses: Shaping Image and Role, 1789–1817*), odsotne prve dame: neaktivne zaradi bolezni in smrti, 1817–1869 (*Absent Spouses: Idled by Illness and Death, 1817–1869*),

---

²² Izraz 'prvi mož države' na tem mestu uporabim namesto izraza predsednik ZDA.

prehodne prve dame: neizpolnjene možnosti, 1869–1901 (*Transitional Spouses: Unfulfilled Possibilities, 1869–1901*), prizadevne prve dame: razvoj novih vlog, 1901–1945 (*Aspiring Spouses: Developing New Roles, 1901–1945*), prve dame podpornice: zgled v obdobju množičnih medijev, 1945–1974 (*Supportive Spouses: Model Wives in the Mass Media Era, 1945–1974*), moderne prve dame: javne predsednikove partnerke, 1974–danes (*Modern Spouses: Public Presidential Partners, 1974–present*).²³

3.1 Prve dame (1789–1817)

Prve dame med leti 1789 in 1817 predstavljajo skupino prvih dam, ki so funkcijo pridobile s predsedniško zaprisego svojih soprogov in so se z njo spopadle brez kakršnihkoli vnaprej določenih smernic; s svojimi odločitvami oz. usmeritvami za delovanje funkcije pa so postavile temelje za izgradnjo funkcije prve dame kot jo poznamo danes. Martha Washington (1789–1797), Abigail Adams (1797–1801) in Dolley Madison (1801–1817)²⁴ so funkcijo definirale kot javno protokolarno funkcijo, odgovorno za pripravo in izvedbo družabnih in najvišjih državnih dogodkov (Watson 2000a, 49). Dodaten kamenček v mozaik razvoju funkcije, ki je potekal apolitično in neuradno, so dodale še z uveljavitvijo statusa tesnih zaupnic in neformalnih svetovalk predsedniku glede političnih vprašanj (Watson 2000a, 50).

Martha Washington, bogata vdova z ameriškega juga, se je ob poroki z Georgom Washingtonom, svoje nove funkcije lotila z vso resnostjo, saj se je zavedala velike odgovornosti – dajanje zgleda sodržavljanom in želje po uveljavitvi nove entitete ZDA med starejšimi že uveljavljenimi evropskimi državami (Boller 1988, 3–6). Kljub temu da je v enem izmed svojih pisem zapisala, da se počuti bolj 'državno zapornico' kot karkoli drugega, pa je s svojo toplino vedno znova ustvarjala domačnost med svojimi gosti (Brown Klapthor 2002, 8). Veščina, ki ji je bila privzgojena med odraščanjem v visokih krogih virginijske družbe, jo je kasneje v washingtonskih krogih ustoličila kot odlično gostiteljico (Anthony 2003, 10).

Tako kot je njen sopro George Washington postavil nekatere precedense vsem svojim naslednikom, je Martha Washington poskrbela za tih zgled dostojanstvene države, tankočutnosti in gostoljubnosti – značilnosti, ki naj bi tudi danes odlikovale prvo damo (Adler 2002).

Abigail Adams se je v času svoje funkcije prve dame že lahko opirala na iztočnice Marthe Washington, vendar pa so družabni dogodki, ki jih je organizirala, v primerjavi z

---

²³ Po Robertu P. Watsonu (2000a, 49–57) danes (*present*) pomeni obdobje do vključno Hillary Rodham Clinton.

²⁴ Dolley Madison je v času mandata Thomasa Jeffersona (1801–1809) kot poverjenica prevzemala vlogo prve dame (Watson 2000a, 49).

Marthinimi imeli pridih togosti in formalnosti: nedvomno, saj je bila njena prava strast politika in ne zabave (Lindsay 2001, 21). Adamsova, katere izobraževanje sta že od ranega otroštva v domači knjižnici vzpodbujala njen ded in oče, je bila vzgojena v duhu, ki ji je omogočal izražanje svojih mnenj in soproig John Adams je to njeno lastnost zelo cenil (Anthony 2003, 10; O'Brien 2005, 23). V času, ko so se ženske morale zadovoljiti s pozicijo v ozadju, je bila Adamsova izjema, a se je morala zaradi svoje svobodomiselnosti spopadati s številnimi kritikami (O'Brien 2005, 18). Njen interes za politiko in vpliv, ki ga je s svojimi mnenji imela na soproga, je bil namreč poznan širšim krogom in hitro se jo je prijel vzdevek 'gospa predsednik'; za njenim hrbtom so jo označevali za gospodujočo aristokratko, ki želi zasesti prestol (O'Brien 2005, 21). Adamsova je na tovrstne kritike odgovarjala z utrjevanjem svoje pozicije kot sposobne predsednikove politične svetovalke in partnerke, ki je udarce vračala tudi s spretnim ravnanjem z mediji v korist svojega soproga (O'Brien 2005, 21).

Po obdobjih odlične gostiteljice (Marthe Washington) in politične svetovalke (Abigail Adams) se je po 'washingtonskem parketu' spretno vrtela Dolley Madison. Izkušnje v funkciji prve dame si je nabirala že kot poverjenica oz. uradna gostiteljica dogodkov v času predsedovanja vdovca Thomasa Jeffersona (1801–1809) (Anthony 2003, 21). Ker je bil tudi njegov podpredsednik Aaron Burr vdovec, je Madisonova, kot soproga takratnega zunanjega ministra Jamesa Madisona, postala *de facto* ženski glas administracije (Schneider in Schneider 2010, 26). Izkušnje v pripravi in izvedbi dogodkov, ki jih je pridobila v času Jeffersonovega obdobja, je nato prenesla v obdobje predsedovanja svojega soproga (1809–1817).

Izšolana v Jeffersonovi tradiciji, ki je dajala prednost republikanstvu in preprostosti pred aristokratskim, je Dolley Madison v času, ko je dejansko nastopila funkcijo prve dame, že bila izurjena gostiteljica družabnih dogodkov (O'Brien 2005, 28). Vzgojena kot pripadnica kvekerjev,²⁵ vedno oblečena v preprosto sivo si najverjetneje ni predstavljala, da bo nekoč organizirala številne (politične) družabne dogodke in da bo svoje goste lahko sprejemala v najmodernejših pisanih oblačilih svojega časa (Anthony 2005, 18; Schneider in Schneider 2010, 23). Bila je očarljiva, dobrohotna, vesela gospa z odličnimi retoričnimi sposobnostmi, saj je svoje goste vedno znova uspešno odvrčala od preobčutljivih pogovorov (Schneider in Schneider 2010, 26). Kljub temu da je vedno bila dobro seznanjena s političnim dogajanjem, pa sama ni nikoli (javno) izražala svojih političnih prepričanj (Schneider in Schneider 2010, 27). Izkazala se je tudi v nemirnih časih, ko je do zadnjega trenutka vztrajala v Beli hiši in jo

---

²⁵ Kvekerji so verska sekta v Severni Ameriki, ki si je v času Dolley Madison prizadevala za mir, enakopravno izobrazbo moških in žensk ter odpravo oz. prepoved suženjstva (Anthony 2003, 18).

skupaj s slavnim portretom Georgea Washingtona v rokah zapustila šele tik preden so jo zasedle britanske sile (Adler 2002; Anthony 2003, 26). Po vojni 1812 (*War of 1812*) med ZDA ter Združenim kraljestvom Velike Britanije in Irske je prav ona prepričala svojega soproga, da je prestolnico potrebno ohraniti v Washingtonu in nemudoma poskrbeti za rekonstrukcijo popolnoma uničenega mesta (Anthony 2002, 26).

Medtem ko so moški obvladovali javno politično sfero, so bile ženske v novi republiki, tudi v času Dolley Madison, še vedno omejene zgolj na zasebno (Mayo 2000, 579). Hkrati pa je bila prav Madisonova tista, ki se je (že) zavedala, da stoji na stiku prepleta zasebnega z javnim – tako je s svojimi gostiteljskimi veščinami vplivala na neformalne dogovore o perečih političnih problemih ter s tem definirala takratno 'žensko moč', ki se je izražala v organizaciji najrazličnejših družabnih dogodkov, na katerih so se sprejemale (ne)formalne politične odločitve (Mayo 2000, 579).

Prve med prvimi damami so vsaka na svoj način pristopile k opravljanju funkcije, ki jim je bila naložena. Prav vse – nekatere bolj, druge manj zavzeto – pa so si v času opravljanja funkcije prizadevale za spoštovanje uveljavljenih protokolarnih pravil in istočasno skrbno bdele nad javno podobo svojih soprogov (Boyd Caroli 2010).

3.2 Nevidne prve dame (1817–1869)

Skupino zelo občudovanih, prepoznavnih, sposobnih in odličnih gostiteljic so nasledile prve dame, ki so bile manj vplivne in aktivne tako na političnem kot na družabnem področju (Watson 2000a, 51). V tem obdobju so ZDA predsedovali 'preprosti' predsedniki, katerih administracije je preveval skromen duh, ki je vladal tudi med državljani (Watson 2000a, 51). Enako velja za prve dame, ki ne samo zaradi svojih značajskih potez in pristopa k opravljanju funkcije, ampak tudi zaradi šibkega zdravja niso prevzemale aktivne vloge pri formalnih in neformalnih dogodkih v Beli hiši (Watson 2000a, 51).

Že prvo med njimi, Elizabeth Monroe, soprogo predsednika Jamesa Monroeja, je v času opravljanje funkcije prve dame (1817–1825) zaznamovalo predvsem šibko zdravje, ki ji je narekovalo urnik njenih aktivnosti (Brown Klapthor 2002, 17). Predstavnica washingtonske družbe in soprogam diplomatov se je zamerila, ker je ukinila tradicijo prvega družbenega stika – Monroejeva je raje sprejemala obiske kot pa sama obiskovala (O'Brien 2005, 35; Adler 2002). Svoje goste je, v primerjavi s svojo predhodnico Dolley Madison, sprejemala z določeno mero zadržanosti in kraljevske drže – najverjetneje po zgledu evropskih kraljevih hiš, ki jih je spoznala, ko je bil njen soprog diplomat v Evropi (Francija,

Velika Britanija) (Brown Klapthor 2002, 17). Velikokrat je celo pooblastila svojo najstarejšo hčer Elizo Monroe Hay za gostiteljico večera, kar je predvsem med gostjami povzročalo dodatno mero negodovanja (O'Brien 2005, 35).²⁶ Njena aristokratska drža ji vsekakor ni pomagala pri osvajanju src sodržavljanov; zanje je tako vedno ostala skrivnostna in nedostopna (O'Brien 2005, 35).

Med letoma 1825 in 1829 je funkcijo prve dame opravljala Louisa Adams, edina med prvimi damami, ki ni bila rojena v ZDA, vendar je bila po očetu ameriška državljanica (Adler 2002). Večino svojega življenja je preživela na evropskih tleh, kjer je njen soprog John Quincy Adams, pred imenovanjem za zunanjega ministra (1817–1825) in kasneje leta 1825 za predsednika ZDA, opravljal diplomatsko službo (Nizozemska, Prusija, Rusko carstvo, Velika Britanija) (O'Brien 2005, 39–40). Naporna predsedniška kampanja, polna protislovij, v kateri je tudi Adamsova prvič imela aktivno vlogo v soprogoi karieri, predvsem s prirejanjem izjemnih družabnih dogodkov, ki naj bi tudi prevagali tehtnico v korist Adamsa v bitki z Jacksonom, ter njeno pešajoče zdravje, nista pripomogla k njenemu navdušenju nad selitvijo v Belo hišo (O'Brien 2005, 40; Brown Klapthor 2002, 18). Svoje dolžnosti v funkciji prve dame je omejila na najnujnejše družabne dogodke, ki so sicer bili vedno zelo elegantni, znano pa je, da je večere raje preživljala v branju, komponiranju in igranju harfe (Brown Klapthor 2002, 18).

Obdobju Louise Adams sta nato sledili dve (prvi) dami, ki sta preminili pred nastopom funkcije: Rachel Jackson v času med izvolitvijo in inavguracijo svojega soproga Andrewa Jacksona ter Hannah van Buren, ki je bila pokojna že 18 let, ko je njen soprog Martin van Buren postal predsednik ZDA (O'Brien 2005, 44–45). V času predsedovanja njunih ovdovelih soprogov, so tako sorodnice in poverjenice (v času Andrewa Jacksona nečakinja Rachel Jackson Emily Donelson (1829–1837)²⁷ in soproga Jacksonovega posvojenca Andrewa Sarah Yorke Jackson (1829–1837);²⁸ v času predsednika Martina Van Burna pa njegova snaha

---

²⁶ Eliza Monroe Hay je bila vzgojena in šolana v Evropi, tako kot njena mati je zavračala vzpostavitev prvega stika s soprogi diplomatov in diplomatski zbor ob več priložnostih ni uvrstila na seznam vabljenih (npr. ob poroki mlajše sestre Marie Monroe) - 'žalitev', ki pa je hkrati simbolizirala pravico vlade ZDA, da sama določa pravila v svoji državi (Anthony 2014d).

²⁷ Emily Donelson je bila hči Johna Donelsona, brata Rachel Jackson, ki se je izobraževala na akademiji *Nashville Female Academy* (Anthony 2014a). Pri sedemnajstih letih se je poročila s svojim bratrancem Andrewom Jacksonom Donelsonom, ki sta ga vzgajala Andrew in Rachel Jackson, in postala tako rekoč 'hči' predsedniškega para (Anthony 2014a). Že pred svojo smrtjo je Rachel Jackson predvidevala, da bo njena dobro izobražena in sofisticirana nečakinja prevzela vlogo glavne gostiteljice Bele hiše (Anthony 2014a).

²⁸ Sarah Yorke Jackson je bila rojena 1805 in je osirotela pri petnajstih letih (Anthony 2014b). Vzgjajali sta jo teti po materini strani v Filadelfiji (Anthony 2014b). V času po poroki z Andrewom Jacksonom ml. je postala gospodarica predsednikovega zasebnega posestva v zvezni državi Tennessee, vendar pa ju je požar na posestvu leta 1834 ponovno pripeljal nazaj v Belo hišo (Anthony 2014b). Nekaj časa sta tako v Beli hiši 'vladali' kar dve

Angelica Singleton Van Buren (1837–1841)) prevzemale vlogo prve dame (Brown Klapthor 2002, 21–22). Znano je, da je Emily Donelson spretno skrbela za gospodinjstvo kot tudi vse goste, ki so prihajali v Belo hišo, prav tako je znana kot pogumna oseba, ki je izražala svoje mnenja predsedniku glede načelnih vprašanj (Brown Klapthor 2002, 21).²⁹ Ker je umrla konec leta 1836, pred zaključkom mandata svojega strica, je nato vlogo gospodarice Bele hiše v zadnjih mesecih prevzela Jacksonova snaha Sarah Yorke Jackson (Brown Klapthor 2002, 21).³⁰ Skopi dostopni zgodovinski podatki o Sarah Yorke Jackson in njeni naslednici Angelici Van Buren³¹ pa onemogočajo, da bi si lahko izrisali jasno sliko o njenem opravljanju funkcije prve dame poverjenice.

Tudi Anna Harrison nikoli ni opravljala funkcije prve dame ZDA; odkrito si tega tudi nikoli ni želela in bi s soprogom Williamom Henryjem Harrisonom raje uživala v pokoju, kot pa se gibala v političnih krogih (Adler 2002). Nato pa jo je prav med pripravami na selitev v Washington doletela novica o soprogovi smrti (Adler 2002). Predsednika Williama Harrisona je tako zgolj po enem mesecu mandata (marec–april 1841) nasledil dotedanji podpredsednik ZDA, John Tyler (1841–1845), vloga prve dame pa je pripadla njegovi soprogi Letitiji Tyler, ki pa je bila priklenjena na invalidski voziček (Brown Klapthor 2002, 27). Kljub nenadni spremembi svojega statusa je Tylerjeva obdržala vlogo prve dame pri usmerjanju družinskega življenja, vlogo gostiteljice družabnih dogodkov pa je prepustila snahi Priscilli Cooper Tyler³² (Brown Klapthor 2002, 27).

John Tyler pa ni bil zgolj prvi podpredsednik, ki je postal predsednik v času opravljanja podpredsedniške funkcije, temveč tudi prvi predsednik, katerega soproga je preminila v času njegovega predsedovanja, in prvi, ki se je ponovno poročil v času svojega

---

gospodarici, vendar je Emily Donelson zaradi že vzpostavljenega statusa v washingtonski družbi ohranjala vidnejšo vlogo (Anthony 2014b).

²⁹ Svoje bivanje v Beli hiši je zaznamovala z 'afero Peggy Eaton', soprogo Johna Eatona, prijatelja in člana predsednikovega kabineta (Anthony 2014a). Zavračala je namreč kakršnokoli obliko druženja z njo: v preteklosti je bila Peggy Eaton poročena s kapetanom, ki je večino časa preživel na morju, njej pa s tem omogočil 'prijateljevanje' z drugimi moškimi (Anthony 2014a).

³⁰ V zadnjih mesecih predsedovanja Andrewa Jacksona je Sarah Yorke Jackson predvsem skrbela za selitev zasebnih predmetov predsednika na njegovo posestvo v Tennessee, o njenih družbenih aktivnostih pa ni znanega veliko (Anthony 2014b). Bolj kot politično in javno je Sarah Yorke Jackson igrala vlogo predsednikove osebne zaupnice (Anthony 2014b).

³¹ Angelica Van Buren je imela vse: bogastvo, inteligenco, izobrazbo, lepoto, družbeni status – vse privilegije, ki ji jih je zagotavljalo njeno odraščanje na plantaži v Južni Karolini (Anthony 2014c). V času bivanja v Beli hiši je bila poznana po lepoti in prefinjenih retoričnih sposobnostih, kot tudi prizadevanjih, da bi v Belo hišo ponovno vnesla t. i. kraljevsko držo evropskih dvorov, kar pa je bilo v nasprotju s pričakovanji večine, ki je v demokratičnih ZDA pričakovala odklon od evropske kulture in institucij (Anthony 2014c).

³² Priscilla Cooper Tyler je bila bolj kot katerakoli med njenimi predhodnicami vse od Dolley Madison dalje poznana po svojih osebnih značilnostih: živahnosti, sofisticiranosti, zmožnosti empatije, šaljivosti in dostopnosti (Anthony 2014e). Njena prepoznavnost temelji na uspehu, ki ga je dosegla z oblikovanjem javne osebnosti na podlagi osebnih značilnosti, kar pa ji je hkrati omogočalo, da je postala prepoznavna tudi v prevladujočem moškem svetu državne politike (Anthony 2014e).

mandata, in sicer leta 1844 (O'Brien 2005, 50). Julia Tyler³³, njegova druga soproga, je funkcijo prve dame opravljala zgolj zadnjih osem mesecev Tylerjevega mandata (junij 1844 – marec 1845), vendar se je v tem času v washingtonski družbi uveljavila kot sposobna in očarljiva gostiteljica (Adler 2002).

Sarah Polk, soproga predsednika Jamesa Polka, ki je nasledila Tylerjeve prve dame, predstavlja prvo izjemo v obdobju nevidnih prvih dam, saj se v času opravljanja svoje funkcije (1845–1849) ni zatekala k poverjenicam. Ko je nastopila funkcijo, je bil model vloge prve dame v družbenem in ceremonialnem smislu že vzpostavljen: gostiteljstvo družabnih dogodkov, ki je služilo promociji predsednikove politične kariere in agende, dominanci nad močnimi družbenimi omrežji, promociji moči in prestiža predsedstva in vzpostavitvi modela, v katerem se bo razvijala (trenutna) predsednikova administracija (Mayo 2000, 580). Polkove pa niso odlikovale le odlične gostiteljske sposobnosti, temveč tudi prefinjen politični instinkt (Mayo 2000, 58). Pravzaprav je zakonca Polk povezovalo enakovredno politično partnerstvo, saj je Sarah Polk prebirala in urejala soprogove nagovore, pregledovala časopise in pomembne članke delila z njim, pozorno sledila sejam v kongresu in delovala tudi kot njegova tajnica (Watson 2001, 11). Kot ena izmed redkih žensk 19. stoletja, ki ji je bila omogočena formalna izobrazba,³⁴ je svoje intelektualne sposobnosti uspešno združevala s socialnimi veščinami, kar je pripomoglo tudi k uspehu soprogove (predsednikove) kariere (Adler 2002).

'Svetlemu' obdobju Sarah Polk pa je zopet sledilo obdobje prvih dam šibkega fizičnega in duševnega zdravja: Margaret Taylor (1849–1850), Abigail Fillmore (1850–1853) in Jane Pierce (1853–1857). Margaret Taylor in Jane Pierce sta ostro nasprotovali predsedniškim ambicijam svojih soprogov Zacharyja Taylorja ter Millarda Fillmorja in s tem vdoru javnosti v njihovo zasebnost (Anthony 1992). Margaret Taylor v času predsedovanja svojega soproga (1849–1850) ni opravljala nobenih formalnih dolžnosti; vlogo gostiteljice je opravljala njena najmlajša hči Elizabeth Taylor Bliss³⁵ (Adler 2002). Zgolj po 15 mesecih predsedovanja pa je Taylor preminil in s tem uresničil napoved svoje soproge, da ga bo (predčasno) pokopalo delo, ki si ga je nalagal (Adler 2002).

---

³³ Julia Tyler je bila lepa, nežna mlada ženska, ki je očarala družbo kot debitantka že pri rosnih petnajstih letih (Adler 2002). Predsednik Tyler, ki je bil kar 30 let starejši od nje, jo je 'očaral' s tolažbo ob smrti njenega očeta (Adler 2002).

³⁴ Sarah Polk se je izobraževala na ženski akademiji inštituta *Moravian Institute* (Adler 2002).

³⁵ Elizabeth Taylor Bliss je bila elegantna in dovršena gostiteljica, ki je odlikovala institucijo z neizumetničenostjo preproste lepote in očarljivostjo vojvodinje (Davis 1914, 141).

Zgledu Margaret Taylor je nato sledila tudi Abigail Fillmore, ki je po smrti predsednika Taylorja nepričakovano postala prva dama. Za gostiteljico družabnih dogodkov je v Beli hiši zaradi svojega šibkega zdravja imenovala svojo hči Mary Abigail Fillmore³⁶, sama pa je večere raje preživljala ob knjigah in glasbi (Lindsay 2001, 80). Prav ljubezen do knjig ji je omogočila, da je zapustila vsaj enega od vidnejših pečatov (ne)opravljanja funkcije prve dame, in sicer je ustanovila prvo knjižnico v Beli hiši (Lindsay 2001, 80).

Njeno naslednico Jane Pierce pa niso zaznamovali zgolj negativen odnos do politike in družabnega življenja ter predsedniških ambicij svojega soproga Franklina Pierca, vendar tudi smrti vseh treh sinov (Franklina Pierca ml. v letu 1836, Franklina Roberta Pierca v letu 1843 in Benjamina Pierca v letu 1853) (Lindsay 2001, 81). Šibko duševno zdravje ji je onemogočilo, da bi z navdušenjem sprejela novo funkcijo, ki ji je bila naložena ob izvolitvi soproga za novega predsednika ZDA, zato je kot številne njene predhodnice za opravljanje družabnih aktivnosti imenovala poverjenico, svojo teto Abby Kent Means (Lindsay 2001, 81–82). Družabni dogodki so bili pod okriljem poverjenice, Piercova pa je ostajala v svojih zasebnih prostorih, oblečena v žalno črnino ter zaposlena s pisanjem pisem sinu Benjaminu, ki je umrl tik pred očetovo inavguracijo (Lindsay 2001, 82).³⁷

Predsednik James Buchanan (1857–1861) je kot neporočeni predsednik tako sledil uveljavljenemu zgledu imenovanja (mlade) poverjenice kot gostiteljice v Beli hiši; to je postala njegova nečakinja Harriet Lane (1857–1861) (Boyd Caroli 2010). Kot Buchananovi varovanki ji gibanje v visokih ameriških (kot varovanki zunanjega ministra ZDA 1845–1849) in evropskih (kot varovanki ameriškega diplomata v Veliki Britaniji 1853–1856) družbenih krogih ni bilo tuje in ob nastopu funkcije glavne gostiteljice v Washingtonu je, kljub mladosti, pustila svoj pečat (Boyd Caroli 2010). Sodeč po zgodovinskih zapisih Harriet Lane nista zaznamovali zgolj mladostniška lahkotnost in prefinjenost, temveč tudi odgovornost do drugih, ki se je kazala predvsem pri njenem prizadevanju, da bi ugodila tistim, ki so prosili za dostop do predsednika (Boyd Caroli 2010). Skrbela je tudi za promocijo njej ljube (ameriške) umetnosti in umetnikov med politiki ob družabnih dogodkih, s čimer se je v svojem času močno približala delovanju njenih naslednic, predvsem tistih, ki funkcijo prve dame zasedale v 20. stoletju (Boyd Caroli 2010).

---

³⁶ Mary Abigail Fillmore, ki se je podpisovala zgolj Abbie, je obladala francosko, nemško, italijansko in špansko, bila vsestranska glasbenica, ki je za posebne goste večkrat posegla po harfi, kitari ali pa zaigrala na klavir (The National First Ladies' Library 2015).

³⁷ Benjamin Pierce je umrl ob iztiranju vlaka, ko je skupaj z družino potoval na pogreb družinskega prijatelja (Adler 2002).

Izjema v tem obdobju je tudi naslednica Harriet Lane Mary Todd Lincoln, soproga predsednika Abrahama Lincolna, ki je funkcijo prve dame opravljala med leti 1861 in 1865 (Adler 2002). Lincolnova je izkazovala velik interes za politiko in v času kandidature svojega soproga za predsednika ZDA bila trdno prepričana o njegovem uspehu (Anthony 2003, 33–34). V volilno kampanjo se je tudi sama aktivno vključevala (npr. z izborom fotografij za promocijske plakate in drugo promocijsko gradivo, pisanjem pisem republikanskim veljakom, ki so ji prinesli koristne informacije in nasvete za soprogov (kasnejši) uspeh) (Anthony 2003, 34). Ob zmagi Abrahama Lincolna je bil v dnevnem časopisju celo objavljen članek, v katerem je bilo zapisano, da se Amerika lahko veseli izvolitve novega predsednika, ki tudi pri pomembnih odločitvah ne zavrača nasvetov svoje soproge (Anthony 2003, 34). Žal pa je Mary Todd Lincoln v času opravljanja funkcije prve dame doživela več negativnih kot pozitivnih kritik. Njeni sodržavljani z ameriškega juga, kjer je odraščala, so ji v času državljanske vojne očitali izdajalstvo, sodržavljani s severa pa nikoli niso razvili simpatij do njenih nakupovalnih pohodov v času, ko je vlada denar potrebovala za vojsko; njeni družabni dogodki so bili opisani kot potratni, ko pa jih je ob sinovi smrti ukinila, pa so jo obtoževali, da zanemarja dolžnosti prve dame (Adler 2002). Marsikatera prva dama je bila kritizirana zaradi svojega sloga ali svojih dejanj, vendar ne moremo mimo dejstva, da je za Mary Todd Lincoln veljalo, da se ne glede na dejanje kritiki javnosti ni mogla izogniti (Anthony 2003, 36).

Po umoru Abrahama Lincolna je funkcijo ZDA prevzel dotedanji podpredsednik Andrew Johnson, njegova soproga Eliza Johnson pa funkcijo prve dame ZDA (1865–1869) (Lindsay 2001, 89). Vsekakor je bila to funkcija, ki si je glede na svojo starost in šibko zdravje ni želela, zato se je hitro zatekla po pomoč k hčeri Marthi Johnson Patterson³⁸, ki je v njenem imenu opravljala funkcijo gostiteljice Bele hiše (Adler 2002). Kljub svoji predanosti soprogu, ki ga je kot preprostega krojača naučila brati in pisati in mu tako omogočila vzpon po karierni lestvici, se je tudi Eliza Johnson v času opravljanja funkcije prve dame izgubila v 'nevidnosti', ki je razen redkih izjem doletela marsikatero njeno predhodnico (Lindsay 2001, 90).

---

³⁸ Kljub temu da se je Martha Johnson Patterson šolala v Washingtonu v času, ko je bil njen oče kongresnik, in bila seznanjena z Belo hišo zaradi prijateljstva s Harriet Lane in Sarah Polk, pa so bile obveznosti pri opravljanju funkcije prve dame zanjo nekaj popolnoma novega (Miller Center 2015a). Javnost naj bi celo zaprosila za razumevanje s pozivom, da njena družino predstavljajo preprosti ljudje s hribovja Tennesseeja, ki jih je v Washington pripeljala državna kriza in ki upajo, da se od njih ne bo veliko pričakovalo (Miller Center 2015a). Besede, ki so nakazovale na njen preprost, a hkrati odločen pristop k opravljanju funkcije prve dame, ki jo je njena mati zavračala. V imenu matere je odgovarjala na njena pisma, gostila obiskovalce in poskrbela za obnovo Bele hiše, ki je bila, po 'stampedu', ki ga je posestvo doživelo ob Lincolnovem pogrebu s strani obiskovalcev in udeležencev, nujna (Miller Center 2015a).

'Nevidnost' prvih dam tega obdobja gre najverjetneje pripisati različnim razlogom. Svojo funkcijo so opravljale v obdobju, ko je bila stalna washingtonska družba t. i. *cave dwellers*, ki se je kot edina čutila poklicano za oblikovanje strogih protokolarnih pravil in ocenjevanje vsakega prišleka v skladu z njimi, že izoblikovana (Boyd Caroli 2010). V izogib nezaupnici, ki jim bi jo lahko tako izrekla, so se prve dame opravljanju svoje javne funkcije raje izognile (Boyd Caroli 2010). Najverjetneje pa je več kot zgolj naključju potrebno pripisati tudi dejstvo, da so se tako prve dame, ki svoje funkcije niso želele ali zmogle opravljati zaradi šibkega fizičnega in duševnega zdravja, kot tudi predsedniki, ki so potrebovali uradno gostiteljico, saj so bile njihove soproge že pokojne oz. niso bili poročeni (Andrew Jackson, Martin Van Buren in James Buchanan), zatekali k imenovanju mladih, ljubkih poverjenic (Boyd Caroli 2010). V ZDA je namreč v tem obdobju spoštovanje do starejših in izkušenih začelo bledeti, osrednjo vlogo pa je prevzemala mladost; vse bolj je bil cenjen mladosten videz (npr. spremembe modnih smernic), hvalospev mladosti pa je prevladoval tudi v kulturi in jeziku (Boyd Caroli 2010).

Kljub splošnim prevladujočim smernicam 'nevidnega' obdobja pa obstajajo tudi prve dame, ki so s svojo aktivnostjo in prepoznavnostjo nudile oporo svojim soprogom oz. skrbnikom pri opravljanju predsedniške funkcije; Sarah Polk, Julia Tyler, Harriet Lane in Mary Todd Lincoln (Watson 2000a, 52). Sarah Polk je svojega soproga skozi celotno njegovo kariero spremljala z dovršeno mero aktivnega političnega sodelovanja, Julia Tyler je po poroki z vdovcem čez noč postala 'senzacija' sredi Washingtona; zaradi omejenega časa, ki ga je preživela na piedestalu prve dame, pa najverjetneje njen prispevek k funkciji prve dame ni dosegel vseh razsežnosti; varovanka oz. poverjenica Jamesa Buchanana Harriet Lane je postala ena izmed najbolj cenjenih gostiteljic, Mary Todd Lincoln pa sta njena kontroverznost in turbulentni čas, v katerem je delovala, kljub aktivnemu javnem udejstvovanju onemogočila, da bi v polnosti izpolnila svoje poslanstvo (Watson 2000a, 52). ZDA so tako v začetku in sredini 19. stoletja zaznamovale le redke 'močne' in funkciji 'dorasle' posameznice.

Družba obravnavanega obdobja je ideal ženstvenosti videla v mladih, nasmejanih, podredljivih 'lutkah' brez lastnega mnenja in osebnosti, ki svoje vidne prisotnosti v družbenih krogih najverjetneje prav zaradi svojih lastnosti niso uspele udejanjiti s (političnimi) pečati daljnosežnega vpliva (Boyd Caroli 2010). S svojim 'prispevkom' so zgolj utrdile 'nevidnost' obdobja, ki v političnozgodovinskem pogledu razvoju funkcije prve dame ni veliko doprinesel.

3.3 Zadržane prve dame (1869–1909)

Zadržane prve dame so funkcijo zasedale v času gospodarske rasti in hitrega razvoja države; obdobje so zaznamovali urbanizacija, industrializacija in vzpon gibanja sufražetk (Watson 2000a, 52–53). V večini jih je odlikovala dobra izobrazba, bistroumnost in družabnost, s čimer so bili obeti za novo dobo, ki naj bi jo nova žena prinesla v Belo hišo, visoki (Watson 2000a, 52).

Z Julijo Grant (1869–1877), soprogo predsednika Ulyssesa Granta, in njeno družino je v Beli hiši po tragedijah, ki so zaznamovale Lincolnove in težavah, s katerimi so se spopadali Johnsonovi, na koncu preteklega obdobja zavel nov veter (Boyd Caroli 2010). Dokaj 'mračno' obdobje Bele hiše je nasledilo bolj 'ekstravagantno', ki ga je s svojimi dovršenimi družabnimi dogodki uvedla Grantova (Watson 2001, 11). Obdobje debelih krav (*Glided Age*) ji je omogočalo, da ji pri njenih nakupovalnih pohodih nihče ni gledal pod prste – noben izdatek ni bil pretiran in sodržavljani so z odobravanjem spremljali večerje, na katerih je prva dama gostom postregla s kar devetindvajsetimi hodi in izbranimi francoskimi vini (Boyd Caroli 2010). Julia Grant si je pridobila sloves ene izmed najboljših gostiteljic, hkrati pa je tudi popolnoma ustrezala merilom svojega soproga, saj je od nje želel določeno mero pokornosti in prikupnost (Boyd Caroli 2010). Ko se je Ulysses Grant odpovedal še tretji nominaciji za predsednika, je njegova soproga to sprejela z neodobravanjem in ob odhodu iz Bele hiše je neutolažljivo jokala (Boller 1988, 138). Bila je prva med prvimi damami, ki je svoje življenje strnila v avtobiografijo in bila tako glasilka novega vala prvih dam, ki jim poleg pisanja spominov, medijska pozornost, potovanja doma in v tujini niso (bila) neznanka (Boyd Caroli 2010).

Njena naslednica Lucy Hayes (1877–1881), soproga predsednika Rutherforda B. Hayesa, pomeni še en mejnik med prvimi damami, saj je funkcijo zasedla kot prva z visokošolsko izobrazbo (Adler 2002).³⁹ Že zelo zgodaj se je srečevala z abolicionističnimi idejami in feminizmom, na kolidžu pa vprašanjem, ali so intelektualne sposobnosti žensk enake moškim (Boyd Caroli 2010). Kljub mladostni 'reformatorski' zagnanosti pa je še preden je postala prva dama svojo energijo preusmerila na svojo naraščajočo družino in politične ambicije svojega soproga (Boyd Caroli 2010). Bolj kot glasnica moči in neodvisnosti se je tako uveljavila kot skrbna oseba do vseh, ki so jo obkrožali – bila je poslušna soprogu, ljubeča mati svojih otrok, prijazna do sosedov in uslužbencev (npr. za božič je vsak od zaposlenih v Beli hiši prejel darilo, za zahvalni dan pa so bili povabljeni na

---

³⁹ Lucy Hayes je diplomirala na kolidžu *Wesleyan Female College* (Cincinnati, Ohio) v letu 1849 (Adler 2002).

kosilo) (Boyd Caroli 2010). Lucy Hayes, ženska, ki je nekoč zagovarjala enakopravnost plač za ženske, je v času bivanja v Beli hiši zelo trdo delala brez plačila; prirejala je velike sprejeme in ob večerih, ko ni imela predvidenih večjih družabnih obveznosti, sprejemala obiske (Boyd Caroli 2010). S pristopom k opravljanju svoje funkcije je med širšo množico požela nemalo odobravanja in kmalu se je začela pojavljati v tiskanih medijih (Boyd Caroli 2010).

Predsednikova soproga je vedno imela tudi vlogo t. i. dostopne točke do predsednika, s široko prepoznavnostjo pa je ta vloga v času Lucy Hayes doživela razcvet, saj so ljudje – predvsem ženske – v njej videli svojo posebno odposlanko (Boyd Caroli 2010). Nanjo so se obračale tako tiste ženske, ki so želele prevzeti bolj aktivno vlogo v družbenem življenju, kot tudi tiste, ki so želele njeno potrditev pri ohranjanju tradicionalnih ženskih vlog (Boyd Caroli 2010). Ker so njeno podporo in odobravanje želeli široki krogi, je marsikoga morala tudi razočarati, predvsem zato, ker ni nikoli javno izražala svojega mnenja oz. podpore določenim predlogom (npr. uvedbi volilne pravice za ženske) (Boyd Caroli 2010).

Mladost in neizkušnost svojih predhodnic je nadomestila z odraslim, zrelim opravljanjem funkcije in prav njena priljubljenost kaže na to, da je za marsikaterega sodržavljana predstavljala ideal prve dame (Boyd Caroli 2010). S svojim pristopom pa je nakazala na začetek novega obdobja, ki prve dame postavlja ob bok njihovim soprogom, in sicer kot pomembne akterke znotraj njihovih (političnih) karier zavedajoč se svojih omejitev – najvišje mesto, ki ga kot ženske lahko zasedejo v republiki, je v senci njihovih soprogov (Boyd Caroli 2010; Holloway 1881, 629).

Dnevniški zapisi Lucretie Garfield, soproge predsednika Jamesa A. Garfielda kažejo, da je bila Garfieldova inteligentna, sposobna, feminističnim reformam naklonjena prva dama, ki pa je za širšo javnost svoje ambicije prilagodila soproгови (politični) karieri – izogibala se je vmešavanju v kakršnekoli spore in svoje (politično) mnenje vedno zadržala zase (Boyd Caroli 2010). Njen 'mandat' v funkciji prve dame je bil zelo kratek (leta 1881). V prvih mesecih predsedovanja svojega soproga je bolehal za malarijo in je v Belo hišo prispela le nekaj tednov pred atentatom soproga (Boyd Caroli 2010). Kot prva dama je v javnosti najbolj poznana prav po prizorih po atentatu na soproga, ko je skoraj tri mesece trepetala za njegovo življenje; po njegovi smrti pa bila prva med prvimi damami, ki se je udeležila javnih pogrebnih slovesnosti (Boyd Caroli 2010).

Tudi izbor poverjenic vdovca Chesterja Arthurja, 21. predsednika ZDA, in njegovega naslednika neporočenega predsednika Groverja Celvelanda je nakazoval, da se je trend

najbolj občudovane ženske v primerjavi s preteklim 'mladostnim' obdobjem spremenil: v ospredje je prišla impozantna ženska okrogle postave, ki je lahko botrovala tudi modnim trendom takratnega časa (Boyd Caroli 2010).⁴⁰ Oba predsednika sta se tako izognila imenovanju neveščih poverjenic v prid svoji funkciji doraslim sestram (Boyd Caroli 2010).

Kljub temu da je Chester Arthur s svojim prirojenim smislom za podrobnosti večino ustaljenih nalog, ki so pripadale funkciji prve dame, razporedil med osebje in sam odločal zgolj o zadevah s političnimi posledicami, se je odločil, da za uradno gostiteljico imenuje svojo sestro Mary McElroy⁴¹ (1881–1885) (Boyd Caroli 2010). Mary McElroy je začasno zapustila svojo družino, da bi v času sezone svojemu bratu lahko pomagala pri gostiteljstvu (Boyd Caroli 2010). Njegovemu zgledu je nato sledil tudi Grover Cleveland, ki je vlogo poverjenice zaupal svoji izobraženi sestri Rose Cleveland⁴² (1885–1886), ki je bila poznana kot predavateljica o pravicah žensk (Boyd Caroli 2010). Nov model ženske v družbi je sicer še vedno izključeval izobraženke, tako so se mediji še vedno raje kot njenim akademskim dosežkom posvečali njenim oblačilom (Boyd Caroli 2010). Bivanje Rose Cleveland v Beli hiši se je zaključilo po letu dni predsedovanja njenega brata, saj je v tem času naznanil poroko, ona pa se je lahko vrnila nazaj v svoj tok življenja (Boyd Caroli 2010). V letu 1886 jo je nasledila prav tako dobro izobražena Frances Cleveland, ki je odsevala določeno mero avtoritete in samozavesti, z naravno lepoto in očarljivostjo pa si je pridobila priljubljenost v družbi (Adler 2002, Boyd Caroli 2010). Kljub dejstvu da je funkcijo prve dame opravljala zelo mlada, ni kazala znakov neveščosti in skorajda otroškega egoizma, temveč sta jo odlikovala zrelost in preprostost, ki sta se izražali tudi ob izpeljavi družabnih dogodkov (Boyd Caroli 2010). V času opravljanja funkcije je prejela tudi veliko prošenj, da bi podprla ta ali oni projekt, vendar se je odločila, da svojega imena ne bo povezovala z nobenim od njih (Boyd Caroli 2010). V zgodovini prvih dam je bila tudi prva, ki je funkcijo prve dame opravljala v dveh nepovezanih mandatih: 1886–1889 in 1894–1897 (Boyd Caroli 2010).

V vmesnem obdobju (1889–1893) sta Belo hišo vodili Caroline Harrison (1889–1892), soproga predsednika Benjamina Harrisona, ki je nadzorovala modernizacijo in

---

⁴⁰ ZDA v 19. stoletju niso bile imune na vpliv iz Evrope, kjer je vlada kraljica Viktorija, ki je tako s svojo pojavo kot tudi vedenjem narekovala številne trende, tudi modne.

⁴¹ Mary McElroy je bila poznana kot priljubljena in sposobna gostiteljica, ki je gostila številne družabne dogodke (Miller Center 2015b). Znano je, da je počastila nekdanje prve dame (npr. Julio Tyler in Harriet Lane), da so skupaj sprejemale goste v Beli hiši, in kljub močnim tendencam k prepovedi strežbe alkohola, je alkohol še vedno ponujala na večerjeh in drugih družabnih dogodkih (Miller Center 2015b).

⁴² Izobražena Rose Cleveland je bila bolj zainteresirana za učenje in nova spoznanja kot pa gostiteljstvo članov kabineta in tujih dostojanstvenikov (Miller Center 2015c). Gostiteljske dolžnosti je tako izvajala zgolj kot uslugo svojemu bratu in neodobranje nad svojo pozicijo izkazovala tudi s tem, da je med sprejemi tiho spregala grške glagole (Miller Center 2015c).

prenovo hiše, ustanovila zbirko porcelana in sodelovala z veliko dobrotelnimi ustanovami;⁴³ po smrti⁴⁴ pa njena hči Mary Harrison McKee⁴⁵ (1892–1893) (Boyd Caroli 2010).

Obdobje zaokrožuje izobrazena in razgledana Ida McKinley (1807–1901), ki je bila že pred prihodom v Belo hišo slabega fizičnega in duševnega zdravja (Boyd Caroli 2010). Vendar pa ji njene diagnoze tako zaradi diskretnosti najbližjih, njihove pomoči ter prizanesljivega poročanja medijev kot tudi zaradi lastne volje, niso onemogočale, da bi izpolnjevala svoje družabne obveznosti v funkciji prve dame – goste je sprejemala sede s šopkom v rokah, tako da se ji nikoli ni bilo potrebno rokovati, njen soprog pa je bil venomer v njeni bližini, da bi lahko zanjo primerno poskrbel, če bi utrpela epileptični napad (Adler 2002). Z vztrajanjem pri svoji osrednji vlogi je kljub bolezni McKinleyeva dokazala, da lahko tudi bolehnna prva dama opravlja vsaj del ustaljenih nalog in se ne skriva za štirimi stenami, kot so to počele prenekaterne njene predhodnice. Hkrati pa je s tem tudi dokazala, da je javnost sprejela za svojo tudi nekoliko bolešno prvo damo (Boyd Caroli 2010).

Vse prve dame obravnavanega obdobja so bile veliko bolj aktivne, vplivne in izobrazene kot njihove predhodnice v obdobju pred njimi, vendar pa so tako skupaj kot posamezno obetale več za razvoj funkcije prve dame, kot se je nato izkazalo (Watson 2000a, 53). S svojimi osebnostmi in potenciali bi lahko vzpostavile nove vidike funkcije prve dame predvsem na področju javnega izražanja svojih mnenj, vendar so se druga za drugo odločale, da svoje ambicije podredijo karieram svojih soprogov in krepijo družbeno uveljavljeni trend tradicionalne soproge, 'pokorne' svojemu soprogu – svoje misli in ideje pa zadržijo zase oz. jih (v nekaterih posameznih primerih) zapišejo v svoje dnevnike.

3.4 Vidne prve dame (1909–1945)

Začetek 20. stoletja je nakazoval na nov val prvih dam, ki so s svojimi prispevki vzpostavile nove tendence, znotraj katerih še danes deluje institucija prve dame (Watson 2000a, 54). Postopoma so prve dame začele zaposlovati svoje osebje, javno izražati svoja politična stališča ter voditi pomembna reformna gibanja (Boyd Caroli 2010).

---

⁴³ Ena izmed njenih dobrotelnih aktivnosti vključuje tudi pomoč pri zbiranju denarja za univerzo *Johns Hopkins University*, pod pogojem, da bo univerza začela pod enakimi pogoji kot moške vpisovati tudi ženske (Boyd Caroli 2010).

⁴⁴ Umrta je leta 1892 tik pred novimi predsedniškimi volitvami za posledicami tuberkuloze (Boyd Caroli 2010).

⁴⁵ Mary Harrison McKee je vlogo gostiteljice v Beli hiši prevzela v zadnjih nekaj mesecih očetovega mandata (Mary Harrison McKee 2015). Vloga ji ni bila neznana, saj je vse od začetka očetovega mandata živela v Beli hiši in svoji materi Caroline Harrison tudi pomagala pri organizaciji družabnih dogodkov (Mary Harrison McKee 2015).

Edith Roosevelt je Belo hišo zaznamovala v dveh zaporednih mandatih in je delo prve dame opravljala od 1901 do 1909. V nekaj manj kot osmih letih je uspela rešiti pereč problem, ki je pestil že njene predhodnice, to je obnoviti Belo hišo tako, da so uradni prostori ločeni od zasebnih (Boyd Caroli 2010). Uradni prostori so ob obnovi dobili mesto v pritličju, zasebni, nedostopni predsednikovemu osebju in gostom, ki so bili povabljeni na uradne dogodke, pa v prvem nadstropju (Boyd Caroli 2010). Vzpostavila je model podajanja informacij o predsednikovi družini nenasitni javnosti, odločitve o podrobnostih uradnih pogostitev je prepustila profesionalcem ter najela osebno asistentko, ki je skrbela za njeno uradno korespondenco in njen urnik (Mayo 2000, 529; Boyd Caroli 2010).

Edith Roosevelt, vzgojena v času, ko naj bi se ime dame v medijih pojavilo zgolj ob rojstvu, poroki in smrti, se je morala spopasti z željo in potrebo javnosti po vsakodnevnih poročilih aktivnosti predsednikove družine – problemom, ki ga je vsaj delno rešila z rednim zagotavljanjem fotografij sebe in svoje družine medijem (Boyd Caroli 2010). Njena osebna asistentka Belle Hagner pa je skrbela, da so novinarji pravočasno izvedeli podrobnosti o uradnih družabnih dogodkih – tako si je prva dama zagotovila določeno mero kontrole nad poročanjem o njenem delu (Mayo 2000, 584). Kontrolo nad washingtonskim družabnim življenjem pa si je zagotovila s tedenskim sklicevanjem sestankov soproga članov predsednikovega kabineta (Boyd Caroli 2010). Nadzor, ki ga je imela s podajanjem natančnih usmeritev za izvedbo družabnih dogodkov, je najverjetnejši vzrok, da so se prav njeni družabni dogodki postavljali ob bok tistim, ki jih je prirejala Dolley Madison (Boller 1988, 199). Svoj prispevek k funkcije prve dame pa je dodala tudi z odločitvijo, da pripravo hrane za uradne večerje raje prepusti profesionalcem, kot pa da bi se sama ukvarjala s podrobnostmi – odločitev, ki jo je zavarovala pred javno kritiko in ji hkrati prihranila veliko dela (Boyd Caroli 2010). Rooseveltova se je v času opravljanja svoje funkcije odločila, da bo nadaljevala s tradicijo, ki jo je uvedla Caroline Harrison, to je z zbiranjem porcelana; dodaten pečat pa je pustila s pobudo o ureditvi galerije s portreti prvih dam (Boyd Caroli 2010). Njen samozavesten pristop k opravljanju funkcije se je izkazoval tudi v zasebnem življenju in znano je, da je v času popoldanskih sprehodov s svojim soprogom po vrtovih Bele hiše z njim delila mnenja o političnih zadevah in najverjetneje tako vplivala tudi na določene politične odločitve svojega soproga (Gould 1986a, 529).

Da je soproga lahko glavna akterka pri izvolitvi svojega soproga za predsednika ZDA, pa je dokazala naslednica Edith Roosevelt Helen Taft, soproga predsednika Williama Howarda Tafta. Vloga soproge kot svetovalke in podpornice se je sicer razvijala skozi čas,

vendar le redke so tako jasno javno izražale svoje ambicije, da bi njihovi soprogi zasedli najvišji položaj v državi, kot je to počela Taftova (Anthony 1992). Z zavedanjem, da je zanj kot tudi za druge ženske njenega časa, politični svet nedosegljiv, je vso energijo vložila v nominacijo svojega soproga (Adler 2010; Anthony 1992). Tako zelo si je želela, da bi njen soprog postal predsednik ZDA, da je dan in noč premišljevala o možnih političnih manevrih, ki bi njene želje preslikali v realnost (Adler 2010). Celo s sestankom pri predsedniku Theodorju Rooseveltu je preprečila nominacijo svojega soproga za vrhovnega sodnika in s tem omogočila prosto pot njegovi nominaciji za predsednika (Boyd Caroli 2010).

Novembra 1908 so se njene želje končno uresničile in v letu 1909 je ob inavguraciji svojega soproga zasedla funkcijo prve dame (Boyd Caroli 2010). Žal pa sta njeno prizadevanje za nominacijo in vnema, da bi dosegla popolnost v svoji novi vlogi, terjali visok davek. Zgolj dva meseca po imenovanju je namreč utrpela kap in zmožnost govora (Anthony 1992). V času okrevanja, ki je trajalo približno eno leto, se ni mogla udeleževati družabnih dogodkov in kar je bilo zanj pomembnejše, vplivati na odločitve sprogove administracije (Boyd Caroli 2010).

Znano je, da je v času opravljanja funkcije raje ostajala blizu centru moči kot pa se ukvarjala s 'postranskimi' družabnimi dogodki (npr. ukinila je tedensko druženje s sprogami članov kabineta, ki ga je uvedla Edith Roosevelt) (Boyd Caroli 2010). Zanimivo pa je dejstvo, da tako kot njene predhodnice, ni nikoli javno zagovarjala sufražetk in reform, ki bi prinesle ženskam več moči in svobode (Boyd Caroli 2010). Kljub temu pa bi bila trditev, da njen prispevek ni doprinesel k oblikovanju bolj močne pozicije prve dame in k utrditvi te institucije, napačna (Boyd Caroli 2010). Sicer števila osebja prve dame ni povečala, vendar je z ukinitvijo tedenskih srečanj sprog članov kabineta in s svojim sodelovanjem pri vsebinskih pogovorih pokazala svoje nezadovoljstvo z omejitvami, na katere so bile 'obsojene' ženske njenega časa (Boyd Caroli 2010).

Njen doprinos k funkciji pa ni minil zgolj v osredotočanju na politično dogajanje, uvedla je namreč nov ceremonial: kot prva med prvimi damami se je po inavguraciji peljala v isti kočiji kot novoimenovani predsednik,⁴⁶ z darovanjem svojega inavguracijskega oblačila muzeju *Smithsonian* pa prispevala k zbirki oblačil prvih dam ter najverjetneje prevzeta od zbirke porcelana uredila tudi srebrnino Bele hiše (Thacker-Estrada 2004, 65–66).

---

⁴⁶ Pred Helen Taft so se prve dame z inavguracije peljale v ločeni kočiji; zraven predsednika pa je navadno sedel odhajajoči predsednik oz. kateri izmed funkcionarjev (Boyd Caroli 2010).

Ellen Wilson je status prve dame uživala zgolj dobro leto, v večini ga je zaznamovala težka bolezen, in je tako ena izmed treh prvih dam,⁴⁷ ki so preminile v času opravljanja funkcije (Adler 2002). Kljub kratkemu mandatu, pa je poskrbela, da je funkciji pustila svoj pečat, in sicer z vidno vodilno vlogo pri oblikovanju t. i. stanovanjske reforme (*housing reform*) ter zakona o izboljšanju razmer v revnih četrtih (*slum clearance bill*) (Boyd Caroli 2010). Da je tako molčeča žena, ki je vseskozi priznavala, da jo bolj zanima umetnost kot politika, zavzemala tako jasna reformatorska stališča, nakazuje, da je živela v dobi, v kateri bi se katerakoli ženska na njenem mestu težko popolnoma izognila javni vlogi funkcije, ki jo je opravljala (Boyd Caroli 2010). Čas, v katerem je predsedoval Woodrow Wilson (1913–1921), je namreč sovpadal s padcem nekaterih ovir za ženske, ki so začele opravljati javne funkcije (Boyd Caroli 2010).⁴⁸

V kratkem vmesnem času med smrtjo Ellen Wilson in ponovno poroko njenega moža je vlogo glavne gostiteljice v Beli hiši prevzela hči Margaret Woodrow Wilson (Watson 2000a, 54).⁴⁹ Sestrična Woodrowa Wilsona Helen Bones pa je s povabilom Edith Bolling Galt v Belo hišo povzročila kasnejšo ponovno poroko svojega bratranca (Boyd Caroli 2010).

Po poroki leta 1915 je Edith Wilson postala prva dama in ena od njenih značilnosti je bila, da je bila tako kot Wilsonova prva soproga njegova tesna politična svetovalka in aktivna soudeležnica v vseh vidikih predsedovanja (Watson in Eksterowicz 2006, 9). V Belo hišo oz. upravljanje le-te ni vnašala večjih sprememb (npr. z odpuščanji in reorganizacijo), da ne bi po nepotrebnem vznemirjala ustaljenih vzorcev, je pa poskrbela za ustaljen urnik svojega soproga in sprejela odločitev, da bo z budnim očesom 'bdela' nad organizacijo družabnih dogodkov (McCallops 2006, 107).⁵⁰

Njeno prvo leto v funkciji prve dame je bilo zelo stresno; ne samo zato, ker se je zaradi poroke s predsednikom in prevzemom funkcije prve dame znašla v središču pozornosti, temveč tudi zaradi kampanje za Wilsonovo ponovno izvolitev, v kateri je sodelovala (McCallops 2006, 108). Tesna ponovna izvolitev pa ni bila edina skrb Wilsonovih, saj se je na evropskih tleh odvijala 1. svetovna vojna in vključitev ZDA vanjo je bila neizogibna

---

⁴⁷ Poleg Ellen Wilson še Caroline Harrison in Letitia Tyler (Watson in Eksterowicz 2006, 4). Za vse tri velja, da so s svojimi soprogi imele tesen odnos ter so delovale kot njihove dragocene zaupnice (Watson in Eksterowicz 2006, 4).

⁴⁸ Primer Jeannette Rankin, ki je kot nekdanja učiteljica in svetovalna delavka prekinila tradicijo odsotnosti ženskega glasu v spodnjem domu kongresa (Boyd Caroli 2010).

⁴⁹ Margaret Woodrow Wilson je veljala za sposobno gostiteljico tudi v težkih časih, ko se je svet znašel pred prelomnim zgodovinskim dogodkom – 1. svetovno vojno (Margaret Woodrow Wilson 2015).

⁵⁰ Ta odločitev je najverjetneje posledica napake, ki je nastala ob pripravi prvega družabnega dogodka mladoporočencevi Wilson, ko se je dogodka zaradi zamenjave seznamov vabljenih udeležilo čez 3000 ljudi (McCallops 2006, 107).

(McCallops 2006, 108–109). V času vojne so bili družabni dogodki omejeni, Wilsonova pa je aktivno sodelovala s prostovoljnim delom pri Rdečem križu, šivala in pletla je obleke za vojake (McCallops 2006, 109).

Čas vojne, predvsem pa njen zaključek s pariškimi konferencami ter prizadevanji, da bi tako domača kot tuja javnost sprejeli versajsko pogodbo in pobudo za ustanovitev Društva narodov, so terjali svoj davek (McCallops 2006, 114–115). Zdravje predsednika Wilsona je naglo pešalo in ko je leta 1919 utrpel težjo kap, je Edith Wilson prevzela vlogo glavne 'nadzornice', po kateri je najbolj razpoznavna še danes (McCallops 2006, 116). Ne samo, da je preprečila, da bi javnost izvedela podrobnosti o zdravstvenem stanju predsednika, ampak je tudi nadzorovala dotok informacij, ki so bile posredovane bolehnemu predsedniku (npr. tudi administrativnemu osebju Bele hiše ni dopuščala stikov s predsednikom) (McCallops 2006, 116). Skrivnostnost, ki jo je ustvarjala okoli svojega soproga, pa ji seveda ni prizanesla s kritikami javnosti in politikov ter tudi ni preprečila širjenja neresničnih govoric o predsednikovem zdravstvenem stanju (McCallops 2006, 117). Predsednik Wilson si vse do konca svojega mandata ni popolnoma opomogel, vendar pa je sčasoma delno in v manjšem obsegu opravljal predsedniške obveznosti – vse pod budnim očesom skrbne in zaščitniške soproge (McCallops 2006, 118–119).

Edith Wilson, žena, ki nikoli ni imela namena postati prva dama in se vključevati v mednarodne zadeve, je navsezadnje postala prva dama, ki je tej instituciji prinesla neverjetno moč (McCallops 2006, 122). Kljub temu da je zanikala vpliv na svojega soproga, pričevanja drugih govorijo drugače; vsekakor pa razsežnosti njenega vpliva ostajajo še danes nepojasnjene (McCallops 2006, 123). Večina, med njimi tudi Wilsonova, je sicer vseskozi trdila, da je bil predsednik nefleksibilen, trdno prepričan v svoj prav in da ga prav nihče ni mogel prepričati v nasprotno (McCallops 2006, 123). Vendar pa sta ljubezen in spoštovanje, ki ju je gojil do svoje druge soproge, omogočila, da je prav ona predstavljala enega izmed njegovih tesnejših zaupnikov in svetovalcev; pozicijo, ki je vsekakor s seboj prinašala določeno mero moči, čeprav je sama ni želela priznati (McCallops 2006, 123). Tudi v času njegove bolezni je trdila, da je zgolj sledila navodilom svojega soproga, ki naj bi sam sprejemal odločitve, ona pa je bila zgolj 'sel' teh novic pravim osebam; svojo vlogo pa omejevala na vlogo skrbne in zaščitniške soproge (McCallops 123).

V dvajsetih letih 20. stoletja je v ameriški družbi, siti odrekanj zaradi vojne in prizadevanj za izoblikovanje varnega demokratičnega sveta, zavel nov veter, ki je vplival tudi na funkcijo prve dame (Boyd Caroli 2010). Med leti 1921 in 1933 so se v Beli hiši zvrstile tri

prve dame: Florence Harding (1921–1923), soproga predsednika Warrena G. Hardinga, Grace Coolidge (1923–1929), soproga predsednika Calvina Coolidgea in Lou Henry Hoover (1929–1933), soproga predsednika Herberta Hooverja. Navedene prve dame so se v času bivanja v Beli hiši želele predstaviti kot ženske, ki gredo v korak s časom, vendar so pri tem skrbno pazile, da ne bi užalile tistih, katerih pogledi na svet so ostajali nekoliko bolj tradicionalni (Boyd Caroli 2010). Vse tri prve dame so pričele z opravljanjem funkcije vse prej kot mlade – Florence Harding je bila z enainšestdesetimi leti ob nastopu funkcije celo najstarejša ženska, ki je kdajkoli do tedaj zasedla to pozicijo (Boyd Caroli 2010). Dobro so se zavedale, da živijo v obdobju, ki je v nasprotju s prvo polovico 19. stoletja, ko so bile v ospredju nedolžne mladenke, v ospredju želel modela prefinjene očarljive ženske polne dogodivščin (Boyd Caroli 2010).

Florence Harding, sicer neveščica politike, vendar polna ambicij, je bila odločena, da bo kot marsikatera ženska njenega časa svojo kariero združila s soprogo, saj čas, ko bi mož in žena lahko svoje moči združila v prid ženine kariere, še ni prišel (Boyd Caroli 2010). Svojemu soprogu je nudila podporo od njegovih začetkov pri vodenju lokalnega časnika in nato vzpenjanju po politični karierni lestvici (Adler 2002). Ob izvolitvi Warrena Hardinga za predsednika ZDA, v katero je njegova soproga vložila veliko svoje energije, je izrekla enega izmed bolj znanih stavkov: »No, Warren, omogočila sem ti, da si postal predsednik ZDA. Kako boš to izkoristil?« (*»Well, Warren. I have got you the Presidency; what are you going to do with it?«*) (Adler 2002).

V času bivanja v Beli hiši je Hardingova poskrbela, da je bila le-ta dostopna širšim množicam (npr. za javnost jo je ponovno odprla in tudi sama pozdravljala obiskovalce; na novoletni dan se je rokovala z več tisoč gosti) in v zgodovino se je zapisala kot eminentna gostiteljica, ki je s pomočjo kozmetičnih pripomočkov in modnih dodatkov skrbela za svoj mladosten videz (Adler 2002; Boyd Caroli 2010). Ob igrah pokra pa je kljub prohibiciji celo stregla alkohol sodelujočim (Adler 2002).

Izkušnje s (so)upravljanjem časnika so ji koristile pri spretnih odnosih z mediji, saj se je zavedala, da je dobra publiciteta ključna za njen in soprogov uspeh (Boyd Caroli 2010). Najverjetneje ji je prav ta spretnost omogočila, da je javnosti uspešno prikrivala svoje zdravstveno stanje (odpovedovanje ledvic), kot tudi soprogo (visok pritisk, simptomi odpovedi srca); na nenadno smrt predsednika Hardinga so bili tako sodržavljeni popolnoma nepripravljeni (Boyd Caroli 2010). Spretnost, ki jo je izkazovala v odnosu z mediji, pa se ni odražala v spretnosti pri upravljanju Bele hiše; to je najverjetneje tudi posledica splošne

usmeritve časa, ki ni bil več pozoren na ustvarjanje t. i. podobe domačnosti (Boyd Caroli 2010).

V nasprotju s svojo predhodnico pa Grace Coolidge nikoli ni bila kritizirana, da vpliva na soprogovo politično kariero (Boyd Caroli 2010). Znano je, da ji je že kmalu po poroki, ko je želela poslušati enega izmed predsednikovih nagovorov, on to jedrnato preprečil in tako zelo zgodaj postavil ločnico med politiko in družinskim življenjem (Boyd Caroli 2010). Vsekakor pa bi bilo napak trditi, da Grace ni igrala nikakršne vloge pri uspehu svojega soproga (Boyd Caroli 2010). Za predsednika, ki je težko izkazoval interes za ljudi, ki so ga obkrožali, je bila soproga, ki je venomer očarala vsakega, zelo koristna (Gould 1986a, 530). Prav ona je bila namreč tista, ki si je na uradnih sprejemih, v primerjavi s hladnim pristopom svojega soproga, uspela zapomniti vsa imena in je izražala pristno skrb za dobro počutje prav vsakega gosta (Boyd Caroli 2010).

Ženska z dobrovoljnim značajem, Grace Coolidge bi vsekakor lahko doprinesla nove dimenzije k funkciji prve dame, vendar se je (žal) odločila, da bo spoštovala želje svojega soproga in svoje aktivnosti omejila zgolj na tradicionalne – tiste, ki so jih opravljale že njene predhodnice (Boyd Caroli 2010). Da jo je soprogova politična kariera vsekakor omejevala pri njenih aktivnostih, je razvidno iz obdobja po odhodu iz Bele hiše in po njegovi smrti (npr. dajala je intervjuje, izražala svoje mnenje o zgodnji intervenciji v 2. svetovni vojni, vse do smrti si je prizadevala za boljšo izobrazbo gluhih) (Boyd Caroli 2010). Dokaz, da bi najverjetneje lahko doprinesla več k predsedovanju svojega soproga, če ji on sam ne bi postavil tradicionalnih omejitev.

Opravljanje funkcije prve dame Lou Henry Hoover je bilo polno nasprotij, saj je v mnogih pogledih tlakovala pot k aktivni in moderni funkciji prve dame, medtem ko je v drugih ostajala v oklepu 'plemkinje' 19. stoletja (Boyd Caroli 2010).

Ob prihodu v Belo hišo je najprej poskrbela za zamenjavo vsega pohištva – nič premičnega ni ostalo na mestu, kjer sta jih pustila Coolidgeva, hkrati je poskrbela za trajen doprinos, in sicer s katalogizacijo vsega pohištva Bele hiše (Boyd Caroli 2010). Kljub temu da je ostajala skromna (npr. nikoli ni izpostavljala svojega znanja kar petih tujih jezikov in ni sledila zadnjim modnim trendom), je bila do osebja Bele hiše neizprosna (Boyd Caroli 2010). Uvedla je znakovni jezik in vsaka njena gesta je imela svoj pomen (Boyd Caroli 2010). Osebje je (seveda) njeno gestikulacijo večkrat spregledalo ali pa jo narobe interpretiralo; zahtevala je, da je osebje čim bolj 'nevidno' in njihova prisotnost skorajda nezaznavna (npr. mimohod predsednika in soproge po hodnikih in sobanah Bele hiše je naznanjalo zvonjenje

posebnega zvonca, kar je bil za osebje znak, da se morajo čim prej umakniti z njune poti); hkrati pa jih je postavljala v nelagoden položaj s svojo družabnostjo, saj najpogosteje vse do zadnjega niso vedeli, koliko ljudi bodo dejansko gostili in tako situacije, ko je na kosilo prišlo štirideset ljudi namesto predvidenih šest, niso vzbudile navdušenja med njenimi podrejenimi (Boyd Caroli 2010).

Bolj privlačna zasebna podoba Hooverjeve pa je javnosti zaradi prepričanja, da njeno zasebno življenje ne sodi v medije, ostala prikrita (Boyd Caroli 2010). Celu svojemu soprogu je vse do svoje smrti uspela prikrivati razsežnost svoje darežljivosti do pomoči potrebnim (Boyd Caroli 2010). Svojo zasebnost je sicer skrbno varovala pred očmi javnosti, njena pripravljenost, da pred javnost stopi kot prva dama, je zato toliko bolj zanimiva (Boyd Caroli 2010). Prepoznala je dodano vrednost radia in je v času opravljanja funkcije sodelovala v številnih radijskih nagovorih, ki so jih lahko poslušali po vsej deželi (Gould 1986a, 530). Njeni radijski nagovori so vsebovali tudi feministični prizvok (npr. nagovor mladim, da morajo tako dekleta kot tudi fantje poskrbeti za urejenost svojih domov), njen moderen in osvobajajoč pristop pa je bil viden tudi pri vplivu na soprogo administracijo (npr. visoko noseče žene, ki so bile prej vedno izključene, je vabila na sprejeme, vzpodbujala je ženske k samostojnim karieram in neodvisnosti) (Boyd Caroli 2010). Funkcijo prve dame je zaznamovala tudi s kontroverznim povabilom temnopolte soproge čikaškega kongresnika Oscarja DePriesta na čaj v Belo hišo, s čimer je izzvala neodobravanje predvsem med sodržavljani ameriškega juga (Gutin 2000, 40). Kljub neodobravanju svojega vabila ni umaknila in se tako uveljavila kot 'glasnica' enakopravnosti (Boyd Caroli 2010). Hkrati pa je s svojo molčečnostjo v zvezi s političnimi zadevami kot tudi z zavračanjem intervjujev in objav fotografij 'oglaševala' svoj tradicionalni pogled na vlogo soproge (npr. če je s svojim mnenjem o pomembnih zadevah nasprotovala svojemu soprogu, je to vedno zadržala zase) (Boyd Caroli 2010).

Nasprotovanja in neskladja, ki so zaznamovala Lou Henry Hoover, so bila značilna tudi za njeni dve predhodnici, s katerima tudi zaradi vpliva obdobja 'nestanovitnih' dvajsetih letih 20. stoletja ni mogla izoblikovati jasne linije razvoja prve dame (Boyd Caroli 2010).

Zadnja med prvimi damami t. i. vidnega obdobja pa je Eleanor Roosevelt, ki je s svojim prispevkom vsekakor poskrbela za največji preskok med vlogo prve dame kot 'pasivne spremljevalke' in vlogo 'aktivne udeleženke' v procesu odločanja ter predstavlja standard, s katerim se primerjajo prav vse prve dame (Watson 2000a, 54). Njenim političnim in družbenim aktivnostim, neodvisnosti, nastopanju v javnosti in pisateljevanju ni enake med

prvimi damami, morda tudi med ženskami 20. stoletja v ZDA (Watson 2000a, 54). K spremembam institucije prve dame je doprinesla več kot katerakoli druga oseba, dogodek ali pa zgodovinsko obdobje (Watson 2000a, 54). Njen prispevek k ustvarjanju moderne prve dame bo podrobneje predstavljen v enem od naslednjih poglavij tega magistrskega dela, saj menim, da je prav Eleanor Roosevelt s svojo aktivnostjo na političnem prizorišču ključno spremenila razumevanje prve dame in s tem odprla pot k t. i. 'politizaciji'⁵¹ funkcije prve dame.

Menim, da so vidne prve dame nekatere bolj druge manj tlakovale pot moderni prvi dami, predvsem z eksperimentiranjem z mediji, (jasnim) izražanjem svojega mnenja o pomembnih zadevah časa ter pozivanjem k spoštovanju pravic žensk, kot tudi pri ustvarjanju priložnosti zanje. Še vedno pa so kljub svoji 'vidni' prisotnosti bolj kot v ospredju delovale v ozadju in izkoriščale 'moč spalnice'⁵² – 'nevidno moč', ki mnogokrat omogoča odlično izhodišče za oblikovanje predlogov, ki pozneje vstopajo v odločevalski proces ameriških političnih teles.

Watson (2000, 55–57) v nadaljevanju opredeli še dve skupini prvih dam, v katere uvrsti naslednice Eleanor Roosevelt. Ker vse te prve dame poleg Eleanor Roosevelt predstavljajo okvir mojega raziskovanja političnega udejstvovanja prvih dam ZDA, bodo njihovi prispevki k instituciji prve dame ZDA podrobneje predstavljeni v enem izmed naslednjih poglavij magistrskega dela. V tem delu pa bodo opredeljeni zgolj okviri obeh obdobj, v katere so bile zaradi določenih skupnih značilnosti in prispevkov razvrščene po Watsonu (2000a, 55–57).⁵³

3.5 Sodelujoče prve dame (1945–1974)

Sodelujoče prve dame Elizabeth Truman (1945–1953), Mamie Eisenhower (1953–1961), Jacqueline Kennedy (1961–1963), 'Lady Bird' Johnson (1963–1969) in Patricia Nixon (1969–1974) predstavljajo skupino prvih dam, ki jo definira tradicija in konvencionalnost (Watson 2000a, 55). Menim, da so temelji in s tem priložnosti za utrditev in uveljavitev ambiciozne prve dame, ki so jim jih postavile njihove predhodnice, v tem obdobju ostali neizkoriščeni. Ne glede na njihove želje, da bi ostale čim bolj v ozadju in s tem

---

⁵¹ Törnquist (1998) politizacijo definira kot način vključevanja interesov, idej in tematik v politiko ter kako družba to vključitev percipira.

⁵² Analogno izrazu 'moč denarnice' s katerim Kongres prisili predsednika v določena dejanja, 'prva dama' lahko uporabi 'moč spalnice', s katerim označujem osebni, družinski odnos med predsednikom in njegovo soprogo.

⁵³ V obdobje sodobnih/sovladajočih prvih dam po osebni presoji uvrščam tudi prvi dami, ki sta pozicijo zasedali v 21. stoletju – Barbaro Bush in Michelle Obama in jih kategorizacija Roberta P. Watsona ne vključuje.

zasebnem življenju (npr. Trumanova in Kennedyjeva), podvrženost omejitvam, ki so jih postavljali njihovi soprogi (npr. Nixonova), ne smemo pozabiti na vlogo, ki jo je v tem obdobju imel tudi napredek tehnologije – televizija. Ta je namreč omogočila javnosti, da je prva dama postala njihova 'last' (Watson 2000a, 55).

Ne samo njihove osebne preference, temveč tudi njihova javna podoba, ki so jo soustvarjali mediji, nakazuje na uveljavitev trenda prve dame, ki sodeluje, predvsem pa podpira svojega soproga – bile so zelo priljubljene gostiteljice družabnih dogodkov in so predstavljale simbol ženske svojega obdobja (Watson 2000a, 55). Izjemo tega obdobja predstavlja Lady Bird Johnson, ki je svoj čas opravljanja funkcije prve dame posvetila naravovarstvenim pobudam in tudi podpori zakonu o državljanskih pravicah ter se tako uveljavila kot ženska s svojo lastno identiteto in kot močna javna osebnost (Watson 2000a, 55–56).

3.6 Sodobne/sovladajoče prve dame (1974–danes)

Sodobne/sovladajoče prve dame Elizabeth Ford (1974–1976), Rosalynn Carter (1976–1981), Nancy Reagan (1981–1989), Barbara Bush (1989–1993), Hillary Rodham Clinton (1993–2001), Laura Bush (2001–2009) in Michelle Obama (2009–danes) pa so se uveljavile kot aktivne predsednikove sodelavke, saj njihovega vpliva ni čutiti zgolj v predsednikovem zasebnem in družabnem življenju, temveč tudi v njegovem javnem življenju, predvsem pa njegovi politični karieri (Watson 2000a, 56). Prva dama je v njihovem času postala vse bolj vidna in vplivna sila znotraj Bele hiše in družbe ZDA (Watson 2000a, 56). Kljub temu da še ni dosegla stopnje enakopravnega partnerja – vsaj v očeh javnosti ne – pa velikokrat deluje kot t. i. sopredsednica (npr. Rosalynn Carter in Hillary Rodham Clinton sta se udeleževali sestankov kabineta, vodili delovne skupine za izoblikovanje politik ipd.) (Watson 2000a, 56).

Sodobne/sovladajoče prve dame predstavlja skupina žensk od katerih javnost pričakuje, da izpolnjujejo tako vlogo zveste soproge, matere in gostiteljice kot tudi politične partnerke in svetovalke (Watson 2000a, 56). Dandanes morajo izkazovati določeno mero interesa za politiko in predsedniško funkcijo, veliko svojega časa vložiti v volilno kampanjo svojega soproga, odgovarjati na zahtevna politična vprašanja, se srečevati z volivci, se z njimi rokovati in jih nagovarjati (Watson 2000a, 56). So tudi javne osebnosti s pridihom 'zvezdnitva', posebljajo simbol ameriške ženske, so 'glavne upraviteljice' Bele hiše, zagovornice najrazličnejših družbenih projektov, delujejo tudi kot predsednikove predstavnice

za stike z javnostmi ter kot diplomatke (Watson 2000a, 72). Hkrati pa jim je, tako kot njihovim predhodnicam, še vedno prepuščena odločitev, kako bodo nedefinirano funkcijo prve dame izvrševale - same se odločajo, kaj jim sama funkcija pomeni, kako jo razumejo, na kakšen način jo opravljajo, predvsem pa ali se zavedajo političnega vpliva, ki ga (lahko) imajo.

4 Umeščanje instituta prve dame v politični sistem ZDA: republikansko materinstvo

V času nastajanja ZDA je v Evropi potekala razprava o politični svobodi in državljskih svoboščinah ter človeštvu (Kerber 1976, 178). V teh razpravah pa je ostajala narava odnosa med žensko in državo v večini neraziskana – uporaba moške slovnične oblike v razsvetljenskih tekstih in zapisih je bila tako mišljena dobesedno in ne generično, kot bi si lahko zmotno predstavljali (Kerber 1976, 178–188). Razsvetljenske razprave, ki so ponudile nov, drugačen okvir, skozi katerega naj bi se odvijal in razvijal odnos do države, hkrati niso ponudile nobenih smernic ženskam: ali lahko ženske razmišljajo, ali lahko ženska sprejme in živi 'osamljenosti avtonomije',⁵⁴ kakšne dolžnosti ima ženska do države in država do ženske (Kerber 1976, 196–197)? To so vprašanja, na katera razsvetljenstvo ni ponudilo zadovoljivih odgovorov.

Zaradi svoje zgodovinske povezanosti z Veliko Britanijo ni presenetljivo, da so se ZDA v procesu ustanavljanja opirale prav na razsvetljenske ideje zapisane v literaturi Skupnosti narodov (*The Commonwealth of Nations*) in načela angleških radikalnih whigovcev (Kerber 1976, 197). Vendar pa se je ta literatura ukvarjala predvsem s specifičnimi vprašanji opozicije kraljevini in zato se je tudi ameriška politična teorija zakoreninila v predpostavkah, da posebna pozornost osnovnim vprašanjem o ženskah in njihovi vlogi v politični sferi ni potrebna – vprašanje so enostavno spregledali (Kerber 1976, 197). Podrejenost žensk moškim je bila v tem obdobju vsesplošno uveljavljena in nedefiniranost zakonskih pravic žensk jim je onemogočala ekonomsko in politično neodvisnost (U. S. History 2014). V času kolonizacije prostora, ki je kasneje postal ZDA, so bile ženske tako definirane glede na njihov odnos z moškimi – niso smele posedovati posestva, vložiti tožbe ali voliti (Lorton 2013, 57). Njihovo dodano vrednost je tako predstavljalo zgolj delo, ki so ga opravljale doma – kuhanje, pospravljanje in skrb za otroke – vse aktivnosti zunaj doma so bile v moški domeni (Lorton 2013, 57).

Utemeljitev in popularizacijo politične vloge ženske, kar nista uspela ne angleško ne francosko razsvetljenstvo, je tako prineslo šele obdobje po ameriški vojni za neodvisnost (Lorton 2013, 57; Kerber 1976, 199). Že sama vojna za neodvisnost je odprla pot novim priložnostim za ženske, saj so v odsotnosti moških morale prevzemati tudi obveznosti, ki so tradicionalno pripadale moškim (npr. skrb za posestva, družbena aktivnost, nekatere so se celo

---

⁵⁴ Bivati sam je v tem času pomenilo izključno moškega – ženske so bile vedno obravnavane v odvisnosti od drugih (moških) (Kerber 1976, 197).

pridružile moškim pri bojevanju) (U. S. History 2014, Lorton 2013, 57). Vendar pa je pri tem potrebno poudariti, da tudi v ZDA ni šlo za neposreden preskok oz. definicijo ženske kot državljanke in volivke, vendar 'zgolj' za vzpostavitev modela t. i. republikanske matere (*Republican Mother*), ki se v okviru določenih omejitev zanaša sama nase, je izobrazena in ima določene dolžnosti do politične sfere, vendar nanjo neposredno ne vpliva (Kerber 1976, 202). Glavna ideja v ozadju republikanske matere je špartanska mati, ki vzgaja svoje otroke v pripravljenosti za žrtvovanje za dobro *polis*a (Kerber 1976, 203). ZDA so po revoluciji namreč potrebovale inteligentne in samokritične ter samodisciplinirane državljanke, ki bi krojili srčiko nove republike (U. S. History 2014). Republikanska mati tako poskrbi za vzgojo svojih otrok, predvsem sinov, v inteligentne in razumne državljanke z dajanjem pozitivnih zgledov, v skladu s prevladujočim vrednostnim sistemom obstoječe družbe in poudarjanjem domoljubja (Lorton 2013, 64; U. S. History 2014; Kerber 1976, 202–203; Prebilič, Haček in Kukovič 2013, 5).

Zahodna politična teorija je v osnovi obravnavala ženske zgolj skozi perspektivo odnosov doma, v vlogi soproj in mater; na nikakršen način ni predvidevala, da bi ženske lahko imele političen vpliv ali same izpolnjevale obveznosti do politike (Kerber 1976, 204). Republikanska mati pa predstavlja model, ki skuša združiti dogajanje doma s politiko ter s tem predstavlja nov korak v procesu politične socializacije ameriške ženske (Bloch 1999, 162; Kerber 1976, 204). Linda Kerber je z vzpostavitvijo nove vloge ženske – republikanske matere – v politični teoriji ameriško družbo postavila korak naprej od evropskega razsvetljenstva.

Politične tradicije, na katerih se je gradila ameriška politika, niso ponujale odgovora, v kateri točki naj bi se prepletala ženska zasebna domena z njeno javno, in vzpostavitev modela republikanske matere predstavlja odlično rešitev (Kerber 1976). Ideja, da namreč prav matere prevzemajo vlogo zgodnje politične socializacije, potrjuje dejstvo, da se politična socializacija dejansko odvija že od rane mladosti dalje in da so prav vzorci avtoritete, ki jih otroci pridobijo v svojih primarnih družinah, pomembni dejavniki za ustvarjanje splošne politične kulture (Kerber 1976, 204).

Republikansko materinstvo je vneslo pomembne spremembe v ustaljene ženske domene, znotraj okvirov katerih so ženske živele vseskozi zgodovino; utemeljilo je vstop ženske in njeno aktivno sodelovanje na področje politične kulture (Kerber 1976, 204–205). In prav nova prestolnica novonastalih ZDA, Washington je bil odlično izhodišče za uresničevanje modela republikanskega materinstva. Washington je s svojim političnim

fokusom namreč predstavnicam washingtonske družbe omogočil več svobode kot katerokoli drugo mesto ZDA, saj so se ženske brez vidnejših ovir družile z moškimi tudi v javnih prostorih, kar je bilo v drugih mestih še vedno neobičajno (Parry-Giles in Blair 2002, 568). Posledično je tudi ženskam kot opazovalkam in občasnim soudeleženkam politika predstavljala 'pijačo, jedačo in sanje' (Allgor 2000, 118–119).

Predstavnice elite in srednjega razreda, ki so prebivale v Washingtonu in so gojile najrazličnejše odnose z 'velikimi možmi' ZDA, so se uveljavile kot samostojne politične akterke: posluževale so se družabnih dogodkov, 'izrabljale so zasebno sfero'⁵⁵ pri utrjevanju vloge nove prestolnice in oblikovanju neformalnih struktur znotraj zvezne vlade (Allgor 2000, 1). Vendar v primerjavi z aktivistkami, ki so zahtevale več pravic za ženske, niso delovale kot fatalke (*femmes fatales*), temveč kot matere, soproge, sestre in hčere (Allgor 2000, 1). To dejstvo klasifikacijo republikanskega materinstva znotraj feminizma otežuje. Kot druge ženske na kmetijah in v trgovinah so namreč sodelovale v družinskem poslu – v njihovih primerih je družinski posel predstavljala politika (Allgor 200, 1). Bela hiša pa je zaradi prepletanja zasebnega (družinskega/ženskega) in javnega (politično-družbenega/moškega) predstavljala prav posebno prizorišče, ki je prvim damam in njihovim poverjenicam omogočalo, da model republikanskega materinstva vpnejo v opravljanje svoje funkcije.

Prve dame 18. in 19. stoletja (npr. Dolley Madison, Sarah Polk, Julia Grant) so prirejale dovršene družabne dogodke, na katerih so se njihovi 'veliki možje' lahko družili z enako in drugače mislečimi moškimi in ženskami (Lorton 2013, 62). Ob teh priložnostih se niso spletale zgolj družbene vezi, temveč so tovrstna druženja služila tudi za razpravo o pomembnih političnih vprašanjih (Lorton 2013, 62). Prve dame kot tudi njihove poverjenice, so se (ne)hote znašle na političnem parketu, na katerem jim sicer jasno izražanje mnenj ni bilo dovoljeno, vendar pa so s svojim neposrednim političnim delovanjem na družabnem področju lahko sovplivale na delovanje vlade in uspeh političnih karier svojih soprogov (Lorton 2013, 62).

Ne glede na to, da je bil večini prvih dam neposredni vstop v politični svet omejen, pa so nekatere med njimi poskrbele, da so se vrednote republikanskega materinstva razširile izven njihovih domov – večina je bila soudeležena v prostovoljnih aktivnostih (npr. Edith Wilson je v času I. svetovne vojne podpirala ameriški Rdeči križ, Ellen Wilson je sodelovala z družbo *Washington D.C. National Civic Federation Sanitary Housing Company*, ki si je prizadevala za izboljšanje bivanjskih razmer depriviligiranega dela prebivalstva prestolnice).

---

⁵⁵ Zasebna sfera pomeni življenje za zaprtimi vrati doma, izza katerih so neposredno lahko vplivale na javno sfero, ki je bila v njihovem času sicer rezervirana za moški svet (Lorton 2013, 61–62).

S svojim volonterskim delovanjem niso doprinesle h konkretizaciji predpisanih vlog žensk kot republikanskih mater zgolj v politiki in domovinski vzgoji, temveč so republikansko mati odpeljale iz konteksta doma v javni prostor (Parry-Giles in Blair 2002, 573). Z naklonjenostjo prostovoljnemu delu in političnemu delovanju so prve dame 20. in 21. stoletja – tudi zaradi pogostejših javnih nastopov – ponesle republikansko mati na novo, javnosti še bolj izpostavljeno, raven (Parry-Giles in Blair 2002, 567).

Odsevajoč zapuščino predhodnic dejavnosti prvih dam 20. in 21. stoletja tudi izražajo ideologijo republikanskega materinstva in hkrati širijo svoje pristojnosti na lokalno, državno in celo mednarodno raven (Parry-Giles in Blair, 567). V omenjenem obdobju je veliko prvih dam sicer opravljalo bolj tradicionalno vlogo 'prve matere', ki jo skrbi za zdravje in moralo otrok republike; marsikatera med njimi pa je svoja načela zagovarjala tudi javno, bila glasnica sprogove politične platforme, z zakonodajnimi aktivnostmi zagovarjala svojo politično agendo ter soustvarjala priložnosti za sodelovanje žensk v politični sferi (Parry-Giles in Blair, 565–599). Prav z dopolnitvijo tradicionalnega modela republikanske matere je 20. in 21. stoletje predvsem z omenjenimi aktivnostmi prvih dam omogočilo nastanek republikanske matere aktivistke, katere glas ima določeno mero veljave tudi na državni ravni (Parry-Giles in Blair, 565–599).

Koncept republikanskega materinstva 19. stoletja je odseval prepričanje, da 'dobra državljanka' pomeni 'dobra mater'; v 20. in 21. stoletju pa je njegov pomen povezan s prepričanjem, da 'dobra prva dama' pomeni klic in javno promocijo družbenih vrednot, ki so jih v zgodovini 'dobre matere' s svojimi dejanji že uveljavljale in zakoreninile v družbo (Parry-Giles in Blair, 577). Prav dostopnost javnosti je prvim damam 20. in 21. stoletja omogočila, da so skrbno vodile narod in ga usmerjale v oblikovanje idealnega državljana, tako da so preoblikovale republikansko mater 20. in 21. stoletja v glas naroda, ki kliče k družbeni socializaciji opirajoč se na tradicionalno ideologijo spolov 19. stoletja (Parry-Giles in Blair, 579).

Republikansko materinstvo 19. stoletja se je v 20. in 21. stoletju prelevilo v javnega zagovornika skrbi za otroke in drugih perečih družbenih problemov, hkrati pa ugotavljam, da so prav vrednote republikanske matere 19. stoletja pripomogle k izdelavi okvirov znotraj katerih se še danes giblje 'javnosti dostopna' prva dama (Parry-Giles in Blair, 565). Tudi dandanes prvo damo kot partnerko političnega kandidata namreč ovirajo spona t. i.

neformalne moči,⁵⁶ kot tudi 'tradicionalne' družbene in ideološke prepreke (Parry-Giles in Blair, 586).

Ženske so v zadnjih stoletjih dosegle velik napredek predvsem pri odstranjevanju številnih političnih ovir, prve dame pa se bolj tradicionalni ideologiji, ki njihove aktivnosti izven doma omejuje na družbeno sprejemljivo področje socialne varnosti, predvsem žensk in otrok, ne morejo popolnoma izogniti (Parry-Giles in Blair, 586). Prve dame se tudi dandanes tesno povezuje s funkcijo njihovih soprogov – predsednikov ZDA – in to jim onemogoča, da bi postale 'predsedniške' in bi zasenčile svoje soproge. Hkrati pa se s tematikami, ki v svoji naravi nimajo neposrednega političnega pridiha, spretno izogibajo kritičnemu očesu javnosti. Dejstvo je namreč, da so tiste prve dame, ki so si v času opravljanja svoje funkcije prizadevale za spremembe zakonodaje, namesto da bi se ukvarjale s 'sprejemljivim' volonterstvom, požele veliko več kritik javnosti na svoj račun. Menim, da so prve dame v 20. in 21. stoletju kot viden glas za pravice žensk in celo izpostavivijo ženskih vprašanj na državni ravni, ohranile in razširile definicijo republikanskega materinstva, ki ima še danes vidno vlogo v ustroju instituta prve dame.

Republikansko materinstvo se, kot je že bilo omenjeno, izmika opredelitvi kot eni izmed oblik feminizma, saj na eni strani podpira izobraževanje žensk in jih usmerja k emancipaciji, po drugi pa jih še vedno umešča v tradicionalni družbeni kontekst. Izziv, ki ga za raziskovalce predstavlja opisana ideologija, je prepletanje strukture z agensom. Prve dame predstavljajo odlični primer te interakcije – s svojimi aktivnostmi (agens) spreminjajo strukturo družbe in posledično tudi sam koncept republikanskega materinstva. To omogoča, da kot svoje teoretično izhodišče uporabim poststrukturalistični feminizem (Kantola 2006).

Poststrukturalizem ima namreč dve različni feministični izpeljanki. Prvo predstavlja dekonstrukcija vsake institucije (tudi države) in kategorije (Allen 1990), druga pa se pluralistično osredotoča na interakcije med posameznimi deli institucij in kategorijami (Waylen 1998, 7). Slednja ne razume države kot represivne moške (patriarhalne) institucije, pač pa je zanjo to le eden izmed vidikov funkcioniranja države (Connell 1987, 129–30). Znotraj te feministične teorije republikansko materinstvo predstavlja le enega izmed možnih vidikov delovanja države. Teorija namreč dovoljuje partikularne diskurze in samostojen razvoj akterjev (Cooper 1995, 61; Pringle in Watson 1992, 54), kar zaobjema različne oblike in udejanjanje feminizma. Tovrstna interpretacija poststrukturalističnega feminizma tako omogoča odgovor na vprašanje, na kakšen način prve dame udejanjajo in spreminjajo idejo

---

⁵⁶ S tem izrazom je opredeljena moč, ki nima podlage v pravnih aktih.

republikanskega materinstva; saj ne dopušča zgolj razvoja koncepta republikanskega materinstva, temveč pojasnjuje tudi njegove različne interpretacije ter interakcijo med strukturo in agensom.

Koncept republikanskega materinstva tako institutu prve dame omogoča, da vstopi in sodeluje na področju politične kulture. Hkrati pa prvim damam omogoča, da s svojimi aktivnostmi oz. vlogami, ki jih prevzemajo ob opravljanju funkcije, omenjeni koncept tudi oblikujejo.

5 Umeščanje instituta prve dame v politični sistem ZDA II: življenjske sopotnice, politične podpornice in sodelavke

Od obdobja Eleanor Roosevelt dalje so prve dame bolj ali manj delovale ne samo kot življenjske sopotnice svojih soprogov, temveč vse bolj intenzivno tudi kot njihove podpornice in sodelavke pri opravljanju najzahtevnejše funkcije znotraj državnega aparata ZDA. Brez ustavne podlage in jasnih navodil za opravljanje funkcije, a s svojim osebjem in polno zasedenimi urniki, jih lahko opredelimo kot prostovoljke, ki so se pripravljene odpovedati zasebnosti ter prepustiti oceno svojega dela kritičnemu očesu javnosti v svojih prizadevanjih, da bi po svojih najboljših močeh pripomogle k uspehu administracij njihovih soprogov (Beasley 2005).

Medtem ko so njihove predhodnice institucijo prve dame izoblikovale predvsem v smeri 'glavne narodove gostiteljice' in občasne neformalne svetovalke predsedniku, je trinajst prvih dam, katerih življenje in opravljanje funkcije obravnava to poglavje, poskrbelo, da ne predstavljajo več zgolj neformalne avtoritete, ki s predsednikom deli 'mizo in posteljo', temveč poosebljajo vse bolj institucionaliziran objekt znotraj ameriškega političnega sistema. Svoje želje, hotenja in mnenja izražajo samostojno brez posrednika (tj. predsednika ZDA) preko svojih projektov, sodelovanja v različnih delovnih skupinah, prizadevanj za oblikovanje oz. preoblikovanje politik, samostojnih potovanj po ZDA in tujini ter javnih nastopov in nagovorov v svojem kot tudi soprogovem imenu.

Zapisano v nadaljevanju dokazuje, da se je funkcija v času trinajstih prvih dam razvijala v vse bolj kompleksno. Vendar pa se moramo zavedati, da tudi zanje, ker govorimo o osebah s sebi lastnimi značilnostmi, velja, da je bil doprinos k izoblikovanju funkcije odvisen od vsake posameznice (Puente 2008). Na izvrševanje funkcije namreč ključno vplivajo njihove osebne značilnosti, želje, interesi, izobrazba, čas, v katerem živijo in nenazadnje odnos v zakonu med prvo damo in predsednikom (Puente 2008).

5.1 Eleanor Roosevelt

Eleanor Roosevelt je v zgodovino zapisana kot prva dama, ki je definirala vlogo moderne, aktivistične prve dame (Eksterowicz in Paynter 2006, 213–214). Vendar pa njeno otroštvo ter zgodnja leta zakona s Franklinom Delanom Rooseveltom vsekakor niso nakazovala, da bo 'odrasla' v eno izmed najbolj prepoznavnih prvih dam. Kljub začetni 'otroški negotovosti' je 'odrasla' v samozavestno žensko, ki si je močno prizadevala za pravice vseh zapostavljenih ne glede na njihovo raso, spol in veroizpoved (Barry 2004, 185).

Življenje Eleanor Roosevelt bi v grobem lahko strnili v dve obdobji, in sicer obdobje negotovosti in odvisnosti od drugih ter obdobje politične aktivnosti. Obdobje negotovosti in odvisnosti od drugih obsega čas njenega otroštva, odraščanja in prvih let zakona vse do odkritja soproge nezvestobe in njegove bolezni – paralize – ki ga je priklenila na invalidski voziček. Njeno odraščanje je zaznamovala smrt obeh staršev in otroštvo pod okriljem stroge babice, ki jo je pri petnajstih letih poslala na šolanje v internat Allenswood Academy v bližino Londona (Boyd Caroli 2010; Marton 2010). V Anglijo je prispela kot plašno in negotovo dekle, sicer odprte glave in 'lačno' novih idej, ter jo po treh letih zapustila kot nekoliko bolj samozavestna mlada dama (Marton 2010). Vendarle pa je ob povratku v ZDA storila natančno to, kar je družba tistega časa narekovala mladenkam njenega sloja; predstavljena je bila vanjo in sledila je poroka (Boyd Caroli 2010). Ne samo da je v zgodnjih letih po poroki s Franklinom Delanom Rooseveltom prevzela vlogo konvencionalne soproge, katere glavna naloga je bila podpiranje soproga pri njegovih interesih ter skrb za dom, ampak je bila tudi popolnoma podrejena navodilom in usmeritvam svoje tašče (Roth Breitzer 2006, 154; Marton 2010). Celo v svoji avtobiografiji (Roosevelt 2014) je navedla, da je nekaj tednov po selitvi v novo hišo, ki jo je za mlada zakonca kupila tašča, sedela za toaletno mizico in neutolažljivo jokala, saj ni želela živeti v hiši, ki ni odsevala njenih želja in njene osebnosti; zavedala se je, da zgolj vsrkava in živi življenje, ki ga narekujejo drugi in s tem omogoča, da njihovi okusi in interesi krojijo tudi njeno osebnost. Izpod taščinih 'spon' se je osvobodila šele, ko se je Roosevelt intenzivneje vključil v politično življenje in postal guverner New Yorka ter kasneje v času Wilsonove administracije v Washingtonu zasedel pozicijo v mornarici (Marton 2010). Hkrati z osvobajanjem od taščinih spon se je intenzivneje spoznavala s politiko, kar v svoji avtobiografiji priznava tudi sama: »V Albanyju se je začel izoblikovati moj dvojni jaz, ki je trajal vse do konca mojega življenja /.../ Začela sem se zanimati za politiko /.../ Bila je vendarle dolžnost soproge, da se zanima za tisto kar zanima njenega soproga, najsi bo to politika, knjige ali pa določena jed za večerjo.« (Roosevelt 2014). V Washingtonu se je sicer kot soproga visokega uradnika morala podrediti določenim družbenim normam, ki so ji v osnovi narekovale družabno življenje v okviru vsakodnevnih številnih obiskov drugih sprog uradnikov, večerij zunaj hiše in vsaj enkrat tedensko gostiteljstvo večerje v svojem domu, vendar pa je 1. svetovna vojna poskrbela, da se je lahko posvetila tudi drugačnim aktivnostim (Roosevelt 2014; Roth Breitzer 2006, 155). Rooseveltova (2014) je prav v času vojne spoznala, da se je naučila zaupati v svoje sposobnosti in se spopadati s težkimi situacijami ter primernim ravnanjem, ko je do njih prišlo. Redno je delala v kantini Rdečega križa, kjer se je

prav od vseh sodelavcev pričakovalo, da so poprijeli za vsako delo, četudi je to bilo pometanje in pomivanje tal, s svojimi obiski v bolnišnici je bodrila ranjene vojake, ki so prihajali z bojišč (Roosevelt 2014). Zunanjim razlogom, ki so botrovali njeni večji aktivnosti, pa je potrebno konec 1. svetovne vojne pripisati tudi notranje, saj je prav v tem obdobju ugotovila, da ji je soprog nezvest (Boyd Caroli 2010).⁵⁷ Kljub temu da je soprogu ponudila ločitev, ta 'ponudba' ni bila sprejeta, saj bi to po mnenju Louisa McHenryja Howeja, glavnega političnega svetovalca Franklina Delana Roosevelta, to pomenilo njegovo politično smrt (Roth Breitzer 2006, 156). Do ločitve tako ni prišlo, Rooseveltova pa si ni dovolila, da bi jo to osebno razočaranje potrla – obrnila ga je v svojo korist; ni se več trudila biti popolna snaha in soproga, postala je neodvisna in sledilo je obdobje njene politične aktivnosti (Marton 2010).

Njeno članstvo v organizacijah *League of the Women Voters* in *Women's Trade Union* ji je omogočilo vpogled v prednosti političnega udejstvovanja in z boljšim razumevanjem politike ter družbenih gibanj je gradila tudi svojo samozavest (Adler 2002; Boyd Caroli 2010). S temi majhnimi koraki je izoblikovala popolnoma nov odnos s soprogom, ki ni temeljil na intimnosti, temveč na skupnih vrednotah, vzajemni koristi in kasneje tudi določeni meri naklonjenosti (Marton 2010). Ko je Franklina prizadela huda bolezen, pa je postalo jasno, da je njegov nadaljnji politični uspeh odvisen tudi od sodelovanja in aktivnosti njegove soproge in na njegovo srečo je bila prav Rooseveltova tista, ki je bila prepričana, da se mora Franklin vrniti v politiko (Marton 2010). Roosevelt, priklenjen na invalidski voziček in prepričan, da mora njegova hiba ostati javnosti čim bolj skrita, je nujno potreboval zaupnika v svoji soprogi – politik mora namreč iz svojih krogov in prisluhniti ljudem, on pa je to lahko počel le z velikimi omejitvami (Marton 2010). Tudi ljudje so ju sčasoma vse bolj sprejemali kot partnerja (Marton 2010).

Ko je leta 1933 ob zaprisegi soproga Franklina Delana Roosevelta v času velike gospodarske krize za kar dvanajst let prevzela funkcijo prve dame, pa se je močno zavedala, da težavna situacija, v kateri so se znašle ZDA, potrebuje prvo damo z novim pristopom k opravljanju funkcije (Boyd Caroli 2010). Spremenila je podobo prve dame iz gostiteljice v družbeno aktivistko in platformo funkcije prve dame 'izrabljala' za izražanje svojih mnenj in razmišljanje o številnih perečih vprašanjih in problemih (Barry 2004, 182; Roth Breitzer 2006, 159).

S kolumno *My Day*, s katero se je iz boječe neveste spremenila v samozavestno učiteljico, je brisala meje med vsakdanjim življenjem in življenjem v Beli hiši – s svojim

---

⁵⁷ V soprogovem kovčku je našla snop ljubezenskih pisem svoje tajnice Lucy Mercer (Roth Breitzer 2006, 156).

preprostim slogom je dajala vtis, da se življenje prve družine ne razlikuje od vsakdana katerekoli druge ameriške družine, ki se sooča z vsakdanjimi problemi (Marton 2010; Boyd Caroli 2010). Uvedla je tedenske tiskovne konference, ki so bile namenjene zgolj novinarkam, saj se je zavedala, da bodo tako medijske hiše prisiljene zaposliti tudi ženske, s čimer je pokazala svoje prizadevanje na področju enakopravnosti spolov (Barry 2004, 185). Želela je, da bi delo izven doma postalo dostopno vsem ženskam, a hkrati je vedno znova poudarjala, da si morajo same to želeli in da je delo njihova osebna odločitev (Boyd Caroli 2010). Posvečala se je tudi vprašanju državljanskih pravic temnopoltih in je celo izstopila iz društva *Daughters of the American Revolution*,⁵⁸ ker je zavrnilo nastop temnopolte pevke Marian Anderson (Boyd Caroli 2010; Barry 2004, 185). Eden izmed prvih projektov, ki se ga je lotila kot prva dama, je bilo njeno delovanje za izboljšanje življenja deprilivigiranega sloja prebivalstva – s projektom *Arthurdale Housing Project* si je prizadevala za vzpostavitev samozadostne kmetijske skupnosti v okolju, kjer je vladala velika brezposelnost (Roth Breitzer 2006, 160). Izpostavljala je probleme mladih v času velike gospodarske krize ter podpirala prizadevanja agencije *National Youth Administration* za povečanje zaposlenosti mladih (Roth Breitzer 2006, 160; Boyd Caroli 2010). Samozavest, ki jo je pridobila v zrelejših letih, je izkoristila za avanture, o katerih si v mladosti ni upala niti sanjati. V času, ko je bila večina Američanov prepričana, da je letenje prenevarno, je ona sedla v letalo, dovolila objavo fotografij ob letalu in s tem morda naredila več za letalsko industrijo kot kdorkoli od Charlesa Lindberga dalje (Boyd Caroli 2010). Bila je ženska z neverjetno energijo, saj je uspela zajtrkovati z gosti, prebrati dnevno časopisje, sodelovati na konferenci, imeti svojo tiskovno konferenco, radijski nagovor in nato še narekovati svojo kolumno – vse to še pred kosilom (Boyd Caroli 2010). Govoriti o 'resnih temah' je bilo za Rooseveltovo bistvenega pomena in tako je le malo pozornosti posvečala svojemu zunanjemu videzu in tradicijam, kaj je za damo, predvsem prvo damo, primerno (npr. v Beli hiši je po večerji cigarete ponudila tudi ženskam, na poti med New Yorkom in Washingtonom je nekoč ponudila prevoz štoparju brezdomcu, ki mu je hkrati zaupala newyorški naslov, na katerem se lahko zglesi na obedu) (Boyd Caroli 2010).

V funkciji prve dame njen soprog ni bil glavna prioriteta – zaposlovali so jo drugi projekti – vendar pa se je zavedala, da so prav predispozicije, ki jih je on zagotavljal, pomenile njeno moč in so krojile njen uspeh na različnih področjih. Zavedala se je, da je njuno sodelovanje neizogibno in da mora služiti tudi njegovemu namenu (Marton 2010). Predstavljala je njegove oči, ušesa in tudi noge, ko je obiskovala revne predele države,

---

⁵⁸ *Daughters of the American Revolution* je društvo, ki združuje potomke oseb, ki so bile vključene v prizadevanja za neodvisnost ZDA (Adler 2002).

družine, rudnike in mu nato prinašala poročila s svojimi opažanji (Boyd Caroli 2010). V boju za njegovo tretjo nominacijo je na njegovo prošnjo celo nagovorila zbrane na demokratskem kongresu in s tem postavila še enega izmed mejnikov v zgodovini aktivnosti soproj predsednikov (Marton 2010). V času 2. svetovne vojne pa je po svetu obiskovala tudi ameriške vojake v predsednikovem imenu (Adler 2002). Dejstvo je, da par, ki je ZDA vodil v času dveh velikih kriz – velike gospodarske krize in 2. svetovne vojne – svojega zakona ni znal gojiti, je pa svoje osebne razlike znal združiti v močno politično partnerstvo (Marton 2010).

V času, ki ga je Eleanor Roosevelt preživela v Beli hiši, je eksperimentirala z vlogo predsednikove soproge in jo spremenila v vlogo, ki se ne boji izpostavljanja perečih vprašanj in odstranjevanja tradicionalnih ukoreninjenih ovir (Boyd Caroli 2010). Kaj jo je gnalo oz. motiviralo, da je postala 'prelomna' prva dama – politično bistroumni predniki (sorodniki so namreč v njej videli odsev strica Theodorja Roosevelta) ali pa morda osamljenost v zakonski zvezi, ki jo je gnala v službo družbe, da bi pridobila veljavo – tega najbrž ne bomo nikoli zagotovostjo vedeli (Boyd Caroli 2010). Dejstvo je, da je uspela v svojem življenju združiti več različnih osebnosti: matere, soproge, družbene aktivistke in vzgojiteljice naroda (Barry 2004, 189).

5.2 Elizabeth ('Bess') Truman

Elizabeth (v nadaljevanju Bess) Truman in Eleanor Roosevelt sta bili rojeni le nekaj mesecev narazen, a vendar sta 'odrasli' v zelo raznoliki osebnosti. Rooseveltova je s potovanji z letalom, javnim nastopanjem, vzpodbujanjem žensk k zasedbi političnih funkcij posebej žensko 20. stoletja, Trumanova pa je cenila zasebnost in introvertiranost ter je svoje poti vedno opravljala z vlakom in s tem posebej žensko 19. stoletja (Boyd Caroli 2010). Tako ne preseneča, da se je svojih prvih trenutkov po smrti predsednika Franklina Delana Roosevelta, ko je iz soproge podpredsednika ZDA Harryja S. Trumana nenadoma postala prva dama ZDA, spominjala: »Bila sem zelo zaskrbljena. Dežela je bila navajena Eleanor Roosevelt. Niti malo ji nisem podobna. Vsekakor se ne nameravam spuščati po rudniških jarkih.« (Robbins 1980, 82). Besede, s katerimi je nakazala, da se v Beli hiši obeta obdobje prve dame, ki vsekakor ne bo podobna svoji predhodnici.

Trumanova sta se prvič srečala, ko je bilo Trumanu šest, Bess pa pet let in Harryja je Bess že takrat tako močno prevzela, da je ostal zaljubljen vanjo vse življenje (Marton 2010). Njuna poroka je sicer sledila šele po Trumanovem povratku iz 1. svetovne vojne, kar

devetnajst let po njunem prvem srečanju (Frey 2006, 128). V zgodnjih letih zakona se je Truman posvečal podjetništvu – skupaj z vojnim prijateljem sta ustanovila trgovino s pohištvom – vendar žal neuspešno, zato se je odločil, da poizkusi svojo srečo v politiki (Frey 2006, 128). Bess Truman pa si nikakor ni želela postati politikova soproga. Močno zaznamovana z očetovim samomorom, ki ga je pripisovala prav njegovi neuspešnosti v politiki, in medijskim odzivom nanj, ni želela, da bi njena družina zopet postala predmet javnih razprav (Frey 2006, 128). Ker pa sta bila oba vzgojena v duhu, ki je narekoval, da soprogo poskrbi za svojo družino, soproga pa ga pri tem podpira, nikoli ne zasenči in osramoti pred drugimi, ga je pri njegovih političnih ambicijah vseeno podpirala (Marton 2010).

Trumanova s svojim soprogom ni želela gojiti poslovnega partnerstva kot sta ga vzpostavila njuna predhodnika, temveč je želela popolnega partnerja v zakonu, ki je bil sposoben doumeti, da so njene potrebe prav tako pomembne kot njegove (Cerver 2004, 220). Ob selitvi v Washington, ko je Truman prevzel senatorsko funkcijo, mu je stala ob strani in ga podpirala na način, ki se ji je zdel primeren – v prvi vrsti je bila gospodinja, mati in soprogova pomočnica – hkrati pa je od njega pričakovala, da bo razumel njeno domotožje, ki ju je vsako leto za šest mesecev ločevalo, saj se ni želela v polnosti odpovedati življenju v domačem kraju Independence v zvezni državi Missouri (Carver 2006, 205; Frey 2006, 131). V primerjavi z Roosveltovima sta Trumanova ohranjala neviden javni profil, vendar pa sta v zasebnem življenju ostajala tesno povezana (Marton 2010).

Prav zaradi skrbi nad posegi v njuno zasebnost in zasebnost celotne družine kot tudi dejstvo, da je Bess Truman zasedala plačano pozicijo v njegovi senatorski pisarni ter njena bojazen, da bo samomor njenega očeta zopet postal predmet širših javnih razprav, sta oba odvrčala od želje po podpredsedniški poziciji v času zadnjega mandata Franklina Delana Roosevelta (Frey 2006, 133). Vendar pa se prizadevanjem strankarskih veljakov in Rooseveltovim besedam: »Povejte senatorju, da če želi ustvariti razkol v demokratski stranki v času vojne, bo za to on sam nosil odgovornost,« Truman ni mogel upreti (Truman 1956, 12). Hkrati pa se je skrb, da bi lahko Rooseveltovo pešajoče zdravje Trumanovo družino postavilo v vlogo prve družine, še (pre)kmalu uresničila (Frey 2006, 133).

Trumanovi se namreč niso 'nadejali', da bi postali prva družina in to prav v zelo neugodnem času – v prvih treh mesecih njihovega bivanja v Beli hiši sta bili odvrženi atomski bombi na Japonskem in potekala je ustanovitev Združenih narodov (Lindsay 2001, 64). Od Bess Truman so mediji pričakovali, da bo nadaljevala delo svoje predhodnice. Vendar pa pri svojih šestdesetih letih, kolikor jih je štela ob zasedbi funkcije prve dame, ni nameravala

spreminjati svojih navad (Lindsay 2001, 65). Ostajala je zvesta prepričanju, ki ga je izrazila že v času kandidature svojega soproga za senatorsko mesto: »Mesto ženske v javnosti je na sedežu ob soprogu, ostane naj tiho in njena edina skrb je, da njen klobuk ni postrani« (Robbins 1980, 38). Kot prva dama je še naprej v prvi vrsti izpolnjevala vlogo soproge in matere – zanjo je bil njen soprog izvoljen javni uradnik in ne ona; vloga, ki jo je v njegovem političnem življenju igrala v ozadju po njenem prepričanju ni bila stvar javnosti (Carver 2004, 206). Na edini tiskovni konferenci, na kateri je nastopila v času opravljanja svoje funkcije, je novinarjem zagotovila, da o njej ni potrebno vedeti ničesar, saj je le predsednikova soproga in mati njegove hčere (Frey 2006, 135).

Javnosti je tako ostajala nedostopna, v ozadju pa se je zelo zanimala za politiko, a svoja opažanja je delila zgolj s svojim soprogom (Marton 2010). Svojo vlogo je videla v vlogi predsednikovega ogledala (vedno ga je okarala, ko se je obnašal nedostojanstveno ali je povedal šalo o tašči), zaupnice in kritika – popravljala in urejala je njegove nagovore (Frey 2006, 141). Njeno pomembno vlogo odražajo tudi Trumanovi nagovori v predsedniški kampanji, ko je soprogo in hčer v vsakem nagovoru predstavil kot 'šefinja' (*'the boss'*) in 'šefinjina šefica' (*'the boss's boss'*) (Frey 2006, 141).

Kljub temu da je želela ostati javnosti čim bolj skrita, pa se družbenim in ceremonialnim funkcijam, ki so pripadale prvim damam že vse od nastanka ZDA, ni mogla izogniti (Lindsay 2001, 66). Znano je, da je bila kot gostiteljica družabnih dogodkov očarljiva in učinkovita; nikoli ni pozabila ne obraza ne imena in ob večerjeh vedno poskrbela, da je predsednik Truman vsem gostom posvečal enako mero pozornosti (Lindsay 2001, 66).

Kot prva dama vsekakor ni bila Eleanor Roosevelt, čeprav je tudi ona znala uveljaviti svojo voljo. Uveljavljala jo je z zadržanostjo do medijev, prepričana, da njeno življenje ni njihova stvar – drža, ki so jo Američani v poznih štiridesetih letih 20. stoletja podpirali, saj takrat razprave o odnosih, samouresničevanju, pravicah žensk niso potekale, prav tako pa je bilo družbeno nesprejemljivo govoriti o zasebnem oz. čemerkoli neprijetnem – ter si ni dopustila, da bi ji kdo ukazoval, kako naj ravna v določenih situacijah: udeležila se je prireditve, ki so jo organizirale članice društva *Daughters of the American Revolution*, kljub temu da so zavrnilo nastop temnopolte pianistke Hazel Scott, soproge kongresnika Clayтона Powella (Marton 2010).⁵⁹ V osmih letih opravljanja funkcije prve dame (1945–1953) je ostala javnosti skorajda nepoznana, kar je deloma izhajalo tudi iz dejstva, da predsednik Truman ni želel, da bi njegova soproga prevzela aktivno in vidno vlogo (Marton 2010). Potreboval jo je

---

⁵⁹ Kongresnik Powell jo je pozval, da naj ravna enako kot njena predhodnica Eleanor Roosevelt, ki je umaknila svoje članstvo iz društva, vendar Bess Truman ni prepričal (Marton 2010).

v ozadju kot svojo zasebno partnerko in nepogrešljivo politično svetovalko, kar je razvidno tudi iz številnih njegovih pisem, ki bi jih lahko opredelili kot neskončne samogovore, v katerih povzema vsa svoja dejanja, vključujoč tako zasebne kot tudi politične podrobnosti (Marton 2010). Skrbel je, da je bila njegova 'glavna svetovalka' z vsem seznanjena.

5.3 Mamie Eisenhower

Mamie Eisenhower, ki je vlogo prve dame opravljala med leti 1953 in 1963, je poskrbela, da je funkcija prve dame med Američani utrdila pridih tradicionalnosti (German 2004, 223). Bolj zgovorna kot njena predhodnica Bess Truman, vendar ne tako impozantna in prodorna kot Eleanor Roosevelt, je obdobje prve dame zaznamovala z rožnato barvo, zanjo značilno frufu frizuro in številnimi zapestnicami z najrazličnejšimi amuleti (Anthony 1992; German 2004, 223). Prepričana, da je zgolj njen soprog kot izvoljena javna osebnost odgovoren za vodenje države, je ostajala v ozadju in bila popolnoma zadovoljna z vlogo gospodinje; ni si predstavljala, da bi zavzemala kakršnokoli javno mnenje glede perečih vprašanja ali pozicijo v vodilnih družbenih gibanjih, kot je bilo to značilno za Eleanor Roosevelt (German 2004, 232–233).

Mamie in Dwight Eisenhower sta v mladosti odraščala v različnih okoljih – Dwight Eisenhower v skromnih razmerah, Mamie Eisenhower pa v udobju, oblegana s pozornostjo staršev, prijateljev in kasneje snubcev⁶⁰ – po poroki pa je prišlo do kolizije obeh družbenih slojev, znotraj katere sta se morala naučiti živeti drug z drugim (German 2004, 225). Mamie Eisenhower nikoli ni osvojila kuharskih veščin in se ni naučila voziti avtomobila, vendar pa je soprogu neizmerno pomagala pri oblikovanju njegovih manir in ga naučila veščin potrebnih za gibanje v najvišjih krogih – uvedla ga je v sofisticiran način življenja, ki ga v rani mladosti ni imel možnosti izkusiti (German 2004, 225–227). Kot soproga vojaškega uslužbenca pa se je izkazala tudi kot odlična organizatorka, saj se je družina v času Eisenhowerjeve vojaške kariere selila kar sedemindvajsetkrat, prav tako je odlično upravljala z družinskimi financami, življenje družine je predstavljalo njeno osrednjo skrb (German 2004, 226–227).

Zdi se, da je Eisenhowerjeva že od nekdaj zavračala medijsko pozornost, saj je bila v času 2. svetovne vojne ena izmed redkih sprog vojaških uslužbencev, ki ni dajala izjav časnikom in revijam; svojega odnosa z mediji ni spremenila niti v letih, ki so sledila (German 2004, 226). V času Eisenhowerjeve predsedniške kampanje je bila tiha podpornica svojemu soprogu, spremljala ga je na kampanji, vendar ostajala v ozadju (German 2004, 226–227).

---

⁶⁰ Eisenhower je moral zmenek z Mamie dogovoriti kar mesec dni vnaprej, ker je bil njen družbeni koledar tako zaseden (German 2004, 225).

Njene osnovne naloge v času predsedniške kampanje so obsegale: poziranje s soprogom pred kamerami, odgovarjanje na stotine pisem in izogibanje situacijam, ko bi morala izraziti svoje mnenje glede perečih tematik (German 2004, 227). Kljub svoji 'molčečnosti' v javnosti je predstavljala nepogrešljivi del soprobove kampanje – v javnosti je pripomogla k vzpostavitvi slike svojega soproga kot družinskega človeka (German 2004, 229). Mamie Eisenhower je bila namreč soproga, mati in podpornica; ko se je v zadnjem delu vlaka, s katerim so potovali v času predsedniške kampanje, pojavila v kopalnem plašču in z navijalkami v laseh je poosebljala povprečno Američanko (German 2004, 229). Ta podoba je odsev želje javnosti tistega časa, ko je narod po končani vojni zopet iskal 'normalnost' in pozornost ponovno pričel posvečati družinskemu življenju – predvsem pa je v predsedniku iskal nekaj več kot zgolj podobo vojnega junaka (German 2004, 229). Z vzpostavljanjem vloge podpornice svojega soproga in zavračanjem kakršnekoli vloge, ki bi jo ustoličila za voditeljico javnega mnenja, je Eisenhowerjeva poosebljala takratno vzdušje – okrepila je tradicionalne vrednote družinskega življenja in Američanom, ki so si po 2. svetovni vojni prizadevali vzpostaviti 'normalno'⁶¹ življenje, je dajala navdih (German 2004, 223).

Nekontroverzna javna podoba pa ni pomenila, da v zasebnem življenju svojega mnenja ni izražala; v času predsedniške kampanje je skrbno poslušala soprobove nagovore, zato bi bilo zmotno trditi, da tudi po prihodu v Belo hišo temu ni bilo tako (German 2004, 229–230). V času kampanje je želela, da v nagovore vključi samega sebe, v času bivanja v Beli hiši pa je bila prisotna ob večini njegovih javnih nastopov in mu je najverjetneje vedno podajala svoja opažanja (German 2004, 230). Žal pa o njenih 'zakulisnih' prispevkih ni ohranjenega veliko, zato si jasne podobe o Mamie Eisenhower kot svetovalki v ozadju ne moremo izoblikovati. Dejstvo pa je, da je bila v času bivanja v Beli hiši v prvi vrsti gostiteljica ter simbol zasebnega družinskega življenja.

Že med leti 1945 in 1951, ko je Dwight Eisenhower služboval kot načelnik vojaškega štaba, kot predsednik univerze *Columbia University* in v Parizu kot poveljnik Zveze Nato, je njegova soproga do potankosti izbrusila svoje gostiteljske veščine; veliko pozornosti je posvečala pripravi prostora in omizij, izboru menijev in izoblikovanju sedežnih redov (Boyd Caroli 2010). Da je bilo eno izmed njenih vodil v času opravljanja funkcije prve dame biti dobra gostiteljica, tako ni presenetljivo (Boyd Caroli 2010). Njeni predhodnici, Eleanor Roosevelt in Bess Truman, nista imeli radi tega dela funkcije prve dame, Mamie Eisenhower

---

⁶¹ Tradicionalne vloge spolov, ki jih je začasno prekinila vojna, so se z vso močjo vrnil nazaj; v povojnem obdobju so moški zopet pričeli opravljati svoje službe, ženske pa so se vrnil v vlogo gospodinj za štirimi stenami svojih domov (German 2004, 224).

pa je v njej naravnost uživala (Boyd Caroli 2010). Opravljala jo je tudi v času, ko je gostiteljska vloga funkcije prve dame doživljala večje spremembe, saj sta potreba po gojenju mednarodne diplomacije v svetu po 2. svetovni vojni in razmah letalske industrije doprinesla k spremembi družbenega življenja Washingtona kot glavnega mesta države, ki je postajala svetovna velesila (German 2004, 230). Bela hiša je tako iz središča washingtonskega družbenega življenja postala središče svetovnega interesa in Eisenhowerjeva sta gostila neprimerljivo število tujih državnikov, s katerimkoli preteklim obdobjem Bele hiše (German 2004, 230). Zaradi organizacij številnih državnih večerij, plesov in drugih uradnih dolžnosti Mamie Eisenhower tako ni bila zgolj washingtonska figura, temveč figura v svetovnem merilu vzpenjajočega se naroda (German 2004, 230).

Tako kot je v času soprogove vojaške kariere, je tudi v času bivanja v Beli hiši vodila podatke o finančnih izdatkih in jih skrbno ločevala na zasebne in javne ter kot odlična koordinatorka skrbela, da je bilo osebje Bele hiše pod nadzorom (German 2004, 231; Boyd Caroli 2010). Vendar javnost o njenem 'zakulisnem' delovanju v Beli hiši v tistem času ni vedela ničesar. S širšim krogom Američanov je komunicirala večinoma prek pisem, poslala je na tisoče čestitk in zahval – ter tako na svojstven način vzpostavljala osebno vez med državljani in Belo hišo (German 2004, 233). Hkrati je na ta način dopolnjevala soprogovo predsedovanje z osebno noto.

Javnost je Mamie Eisenhower videla v luči očarljive in ljubke male deklice, ki sprejema komplimente na družinskem srečanju (Boyd Caroli 2010). Njena najljubša barva se je ujemala z vzdušjem v ameriški družbi v petdesetih letih 20. stoletja, ko je ženstvenost pomenila odvisnost od drugih, neizoblikovano lastno mnenje; roza je vendarle zaščitni znak malih deklic (Boyd Caroli 2010). Eisenhowerjeva sicer ne velja za izumiteljico tega modela, vendar pa ga je v javnosti zelo dobro predstavljala. Z vsakim svojim nastopom je širila svoje prepričanje, da je njena vloga soproge političnega veljaka sekundarna in predvsem podporni (Boyd Caroli 2010). Eleanor Roosevelt je bila prepoznavna zaradi svoje podpore enemu ali drugemu projektu, Mamie Eisenhower pa je postala zaščitna znamka za določen stil in okus (npr. 'Mamijina roza', 'Mamijina frizura') (Boyd Caroli 2010). Močno nagnjenje ameriške družbe k povezovanju prvih dam z določeno barvo ali frizuro jih potiska nazaj v 19. stoletje (Boyd Caroli 2010). Razlika med prvimi damami 19. stoletja in Eisenhowerjevo je bila zgolj v tem, da je Mamie zaradi televizije in razmaha tiskanih medijev postala prepoznavna do mere, ki njenim predhodnicam ni bila nikoli dana in tako je sooblikovala družbene norme za obnašanje žensk (Boyd Caroli 2010). V času opravljanja funkcije prve dame, ko je družba več

pozornosti polagala na ženski mladostni videz kot inteligenco, je Mamie Eisenhower postala neke vrste nacionalni heroj – mediji so izpostavljali, da je njen videz mlajši kot je v resnici, roza večerne obleke so jo postavljale ob bok številnim ameriškim maturantkam (Boyd Caroli 2010). Vsekakor je s svojim nezanimanjem za politiko v času opravljanja funkcije ponovno vzpostavila nizek profil žensk v javnosti oz. politiki (Boyd Caroli 2010).

5.4 Jacqueline ('Jackie') Kennedy

Po zaključku mandata Eisenhowerjevih, ki sta posebej predvojnne vrednote srednjega ameriškega razreda, je bila dežela – sicer bogata in varna, vendar v središču svetovne pozornosti zaradi hladne vojne – pripravljena na spremembo (Marton 2010). Svetovljanska in glamurozna Kennedyjeva sta predstavljala popoln par, ki je ZDA predstavljal na svetovnem političnem prizorišču (Marton 2010). V zgolj 1000 dneh (1961–1963), ki jih je John Fitzgerald Kennedy preživel v funkciji predsednika ZDA in Jacqueline (v nadaljevanju Jackie) Kennedy v funkciji prve dame, sta obe funkciji povzdignila iz statusa zvezde na privlačnejši nivo mednarodnega zvezdnitva (Gould 1986a, 533). Kljub temu da je bilo Jackie Kennedy ob nastopu funkcije prve dame (zgolj) enaintrideset let, je k svoji vlogi pristopila z neverjetnim razumevanjem in instinktivnim zavedanjem, kakšno prvo damo potrebuje njen čas (Marton 2010). Belo hišo je dojemala kot največji svetovni oder, katerega prednosti se ni bala izkoristiti in jo je popeljal do statusa ikone ne samo v ZDA, temveč tudi v svetu (Marton 2010; Natalie 2004, 245).

Kennedyjeva je bila vzgojena v izobilju, obkrožena s konji, zadnjimi modnimi trendi in najboljšo izobrazbo (Natalie 2004, 244). Študirala je na Vassarju, pariški Sorboni, kjer je razvila ljubezen do francoščine in je dobila vpogled v mednarodno dogajanje, kasneje je diplomirala na univerzi *George Washington University* (Adler 2002). Po diplomi je kratek čas delala kot fotografinja za časnik *Washington Times-Herald* in prav v času sodelovanja s časnikom je v enem od intervjujev spoznala takratnega senatorja Johna Fitzgeralda Kennedyja, s katerim se je kasneje tudi poročila (Natalie 2004, 245). Kar sedem let je bila senatorjeva soproga, prirejala je številne zabave v njenem domu v Georgetownu in opravljala zanjo najbolj pomembno vlogo – vlogo matere (Natalie 2004, 245).

V času predsedniške kampanje Kennedyjeva ni zavzemala vloge zavzete politikove soproge – bila je preveč vzvišena in zadržana – vendar pa je kasneje pri opravljanju funkcije prve dame pokazala številne talente, ki so doprinesli tudi k odlični predstavitvi predsednika samega (Marton 2010). Kot otrok ločenih staršev se je že v zgodnji mladosti naučila, da mora

ohranjati brezizraznost, nadzorovati svoja čustva in jih izdajati le toliko, kot je nujno potrebno (Marton 2010). Te njene lastnosti, povezane z občutkom za estetiko, so jo oblikovale v odlično igralko, ki jo je nekoliko s pravljicami zaslepljeni narod oboževal, ko je nastopila na svojem odru – odlična je bila pri ustvarjanju javne podobe in za javnost nikoli ni storila ničesar napak; stil je predstavljal njeno vsebino (Marton 2010).

Kot gospodarica Bele hiše je že na začetku opustila togo formalnost tradicionalnih državniških večerij in jih spremenila v bolj neformalne, a elegantne dogodke, na katerih je bilo vedno moč najti dobrega sogovornika – večeri so bili namenjeni predstavitvi dejstev, da sta lepota in umetnost pomembni ter da je ameriška inteligenca, v vseh pogledih prefinjena kot evropska (Boller 1988, 363; Marton 2010). Vedno je poskrbela, da so se ob tovrstnih večerih srečevali tako umetniki, pisatelji, glasbeniki kot tudi politiki in gospodarstveniki in da se je ameriška civilizacija svetu predstavljala v najboljši možni luči (Boller 1988, 363; Marton 2010). Jackie Kennedy se je zavedala, da z izpostavljanjem lepote, kulture, združevanjem intelektualcev in drugih talentov lahko zasije v vsem svojem sijaju (Marton 2010). Slednje ji je uspelo tudi z edinim projektom, za katerega si je prizadevala v času opravljanja funkcije prve dame, in sicer preoblikovanjem Bele hiše, s katerim je želela izoblikovati zgodovinski spomenik ZDA in tudi prijeten dom za družino predsednika ZDA (Adler 2002). Bila je vzgojena v razumevanju pomembnosti moči, kako jo pridobiti⁶² in kako obdržati (Marton 2010).⁶³ Kot odlična igralka je vedno znala zakriti svojo moč (Marton 2010). V trenutku, ko bi Eleanor Roosevelt šla naravnost proti svojemu cilju, je Jackie Kennedy uporabila vse ženske čare, pri čemer bi se Rooseveltova najverjetneje počutila zelo nelagodno (Marton 2010). Vendar pa je prav tako kot Eleanor Roosevelt razumela pomen moči in se je ni bala uporabiti, ko se ji je to zdelo primerno (npr. zbiralca umetnin Walterja Anneberga, ki je imel v posesti portret Benjamina Lincolna, je s telefonskim klicem prepričala, da mora ta portret viseti v Zeleni sobi Bele hiše, kar se je v nekaj dneh tudi zgodilo) (Marton 2010). S ponosom je tudi pred televizijskimi kamerami predstavila prenovljeno Belo hišo in tako dajala vtis popolne skrbnice narodove dediščine (Marton 2010). Zavedala se je, da mora zadovoljiti interes javnosti, a hkrati je vedno znala ohranjati zasebnost in biti zadržana – le ko je njej ustrezalo, je bila vidna in je dajala vtis navidezne dostopnosti (Gould 1986a, 533).

S svojim čutom za medčloveške odnose je odigrala pomembno vlogo v diplomaciji in zunanji politiki ZDA (Natalle 2004, 243). Generala Charlesa de Gaulla je očarala s

---

⁶² V času Jackie Kennedy so ženske svojo moč še vedno obivale predvsem s poroko (Marton 2010).

⁶³ Jackie Kennedy je to uspevalo s komaj razpoznavnim, preplašenim glasom in ohranjanjem ranljive podobe (Marton 2010).

prefinjenim znanjem francoščine, francoske zgodovine in umetnosti, Nikito Hruščova pa s smislom za humor, s katerim ga je uspela preslepiti in odvrniti pozornost od medlega nastopa svojega soproga na prvem srečanju predstavnikov držav 'supermoči' na Dunaju leta 1961 (Marton 2010). Po uspešno zaključenem obisku v Parizu je predsednik Kennedy celo podal izjavo: »Jaz sem moški, ki je spremljal Jacqueline Kennedy v Pariz.« (Marton 2010). Če se tega ni zavedel že poprej, je s temi besedami potrdil, da toliko kot ona potrebuje njega, tudi on potrebuje njo – postala je (občudovana) partnerka (Marton 2010). S svojim pristopom do ljudi je namreč krepila odnose in topila rezerviranost ter sumničavost, ki so jo svetovni voditelji (morebiti) imeli pred njenim soprogom (Marton 2010).

Po tovrstnih 'nastopih' pa se je vedno umaknila v svetišče svojega sveta – k otrokom, konjem in knjigam (Marton 2010). Nekoč je priznala: »John je vedno ponosen name, ko storim kaj takega, vendar pa sama nimam nobene želje postati samostojna javna osebnost« (Marton 2010). Ironično pa je prav s šarmom, znanjem tujih jezikov, bistrumnostjo, inteligenco, s katerimi je osvajala srca svetovnih voditeljev, kot tudi s svojim projektom prenove Bele hiše, prefinjeno garderobo in organizacijo druženj, na katerih se je združevala ameriška inteligenca, postajala prav to (Natalle 2004, 245). Američankam je postavila nove modne smernice, spremenila njihov način prirejanja zabav, smučanje na vodi je postal priljubljen šport srednjega razreda, ko so mediji objavili sliko Jackie Kennedy na smučeh, francoski jezik in kultura sta doživela neverjeten vzpon (Marton 2010).

Kennedyjeva je sicer svojo vlogo videla v tem vrstnem redu – mati, soproga, javna osebnost (Natalle 2004, 245). Naziva prva dama ni marala, želela je, da se jo naslavlja gospa Kennedy (Natalle 2004, 245). In vedno je počela zgolj tisto, kar je sama hotela. Nekoč je šefu protokola Angierju Biddle Dukeu dejala: »Nič ni nujno, da storim.« (Marton 2010). Vidike prve dame, ki so se ji zdeli dolgočasni in nezanimivi (npr. kosila s soprogi tujih državnikov), je prezirala in jih prepuščala drugim, bolj zavzetim članom Kennedyjevega klana ali pa soprogi podpredsednika ZDA Lady Bird Johnson (Marton 2010). Tako kot Bess Truman je tudi ona zastopala stališče, da se po rudniških jarkih, tako kot je to počela Eleanor Roosevelt, ne namerava spuščati (Marton 2010).

Kljub temu da je bila priča atentatu na svojega soproga, v tistem trenutku ni pustila čustvom, da bi prevladala. Tudi poslednje dejanje povezano z njeno funkcijo je instrumentirala z neverjetnim občutkom za moč simbolov in zunanji videz, saj je bil pogreb pripravljen po vzoru pogreba predsednika Abrahama Lincolna (Natalle 2004, 246).

Zapuščina, ki jo je naslednicam pustila Jackie Kennedy, je podoba lepote, kulture in dobrega okusa (Gould 1986a, 533). Preden se je opravljanje njene funkcije zaključilo v znamenju narodne tragedije in žalovanja, so bila njena leta v vlogi prve dame neverjetno zaporedje impresivnih javnih trenutkov, ki so v soju luči zakrivali kompleksnost zasebnega življenja (Gould 1986a, 533). Par, ki je navzven izžareval mladost in zdravje, je v ozadju skrival skrivnosti soproge nezvestobe, njegovih konstantnih bolečin v hrbtu, njene odvisnosti od cigaret in odvisnost obeh od injekcij 'vitaminov' (Marton 2010).⁶⁴ Skupaj tvorita unikaten trenutek v zgodovini – čas v katerem Američani (še) niso bili predrzni in niso zahtevali pojasnil (Marton 2010). Imela sta srečo, da so poleg nezahtevne javnosti tudi mediji imeli neverjetno spoštovanje do njiju in jima omogočali, da sta svetu prikazovala tako sliko o sebi, kot sta sama želela – živela sta namreč v času, preden so se meje med javnim in zasebnim zabrisale (Marton 2010). Magičnost 1000 dni vladavine Kennedyjev se je danes z odkritji nekaterih podrobnosti o njunem življenju razblinila in iluzije skorajda ni več, vendar pa njuna Bela hiša še vedno predstavlja metaforo za eleganco in samozavest, ki ji do danes ni para (Marton 2010).

5.5 Lady Bird Johnson

Lady Bird⁶⁵ Johnson je nepričakovan začetek svoje ere v Beli hiši (1963–1969) v dnevniku, ki ga je začela pisati na dan atentata na predsednika Johna Fitzgeralda Kennedyja, označila z besedami: »Zdi se mi, da sem se znašla na odru, na katerem bom morala odigrati vlogo, ki je nisem vadila.« (Johnson 1970, 16; Carlin 2004, 273). Vendarle pa je ta izjava daleč od resničnosti, saj je v letih, ki jih je preživela v Washingtonu kot soproga uslužbenca v kongresu, vodje večine v senatu in nenazadnje podpredsednika ZDA pridobila (prepotrebne) izkušnje, ki so jo umestile na piedestal prve dame kot najbolj pripravljene partnerke predsednika ZDA (Carlin 2004, 273). Njeno izobraževanje za opravljanje funkcije prve dame je potekalo najbolj intenzivno prav v času, ko je bila soproga podpredsednika ZDA (1961–1963), saj je nemalokrat nadomeščala Jackie Kennedy, ki ni bila zainteresirana za večino

---

⁶⁴ Inekcije so vsebovale nevarno mešanico amfetaminov, steroidov, hormonov in organskih celic živali (Marton 2010). Predsedniku Kennedyju naj bi olajšale bolečino v hrbtu, Jackie Kennedy pa naj bi z njimi hitro pridobila potrebno energijo za izpolnjevanje (mednarodnih) obveznosti (Marton 2010). Predsednik je glede slednjih nekoč celo izjavil: »Briga me, če gre za konjski urin. Deluje!« (Marton 2010). Injekcije jima je zagotavljal dr. Max Jacobson, poznan tudi po nadimku '*Dr. Feelgood*' (Marton 2010).

⁶⁵ Lady Bird je vzdevek, ki ga je dobila še v času, ko je bila dojenček in je ena od njenih varušek njeno lepoto primerjala z lepoto pikapolonice (*ladybird*). Vzdevek se je nato obdržal; njeno dekliško ime pa je bilo Claudia Alta Taylor (Carlin 2004, 275).

ceremonialnih in protokolarnih vidikov funkcije prve dame (Eksterowicz in Paynter 2006, 216–217).⁶⁶

Zanimivo je, da je kot Eleanor Roosevelt v zakonski stan stopila kot plaha podpornica svojega soproga, vzporedno z njegovim političnim uspehom pa se je razvila v samostojno osebnost (Boyd Caroli 2010). V otroštvu in času odraščanja sta jo odsotnost matere⁶⁷ in očetovo premoženje močno zaznamovala, saj sta bila vir pomilovanja in nevoščljivosti med prijatelji, kar jo je potiskalo v samoto (Russel 1999, 68). Zatekala se je v naravo in svoj prosti čas najraje preživljala ob jezeru Caddo⁶⁸ ali pa na polju obkrožena s cveticami (Carlin 2004, 275). Kot odlična učenka je tik pred maturo namerno znižala svoje povprečje ocen, saj bi kot najboljša v razredu morala imeti nagovor, česar pa se je močno bala (Carlin 2004, 275). Vsekakor njen plah, tih in samotarski značaj ni nakazoval, da bo kdajkoli v prihodnosti nagovarjala množice in postala širši javnosti prepoznavna osebnost s svojimi projekti.

Po zaključku študija na univerzi *University of Texas* iz umetnosti, zgodovine in novinarstva ter opravljenih izpitih za učiteljski poklic je bila sicer pripravljena na številne priložnosti, ki bi jih življenje lahko prineslo, vendar se je odločila za prvo, ki se ji je ponudila – poroko z Lyndonom B. Johnsonom (Carlin 2004, 276; Boyd Caroli 2010). Njegova vzpenjajoča se kariera jo je nemudoma potisnila v področje, za katerega prej ni izkazovala velikega zanimanja – politiko (Boyd Caroli 2010). Življenje se ji je tako vrtelo okoli Johnsona in njegovih političnih prijateljev, ki so velikokrat nenapovedano obiskali mladoporočeni par v njunem washingtonskem stanovanju in pričakovali popolno postrežbo, a so hkrati Lady Bird Johnson omogočili, da se je učila zapletenosti politike s poslušanjem in opazovanjem (Carlin 2004, 276). Skupaj s svojim soprogom je že zgodaj začela deliti vizijo, da bo nekoč igral pomembno zgodovinsko vlogo in si, sprva sicer zgolj iz ozadja, tudi sama prizadevala za njegov politični uspeh (Carlin 2004, 278).

V času Johnsonove kandidature za kongresnika, ki je sledila tri leta po njuni poroki, je dokazala, da poseduje potrebno politično inteligenco kot tudi smisel za tih, zakulisni vpliv, ki je bil bistven za vzpon Johnsonove politične kariere (Carlin 2004, 276). Obiskala je nekdanjega senatorja, odvetnika in političnega poznavalca Alana Wirtza, ki ji je podal odkrit nasvet in oceno stroškov kampanje, ki bi bila potrebna za vzpostavitev prepoznavnosti Johnsonovega imena (Carlin 2004, 276). Volilno kampanjo svojega soproga je finančno

---

⁶⁶ Že v prvem letu Kennedyjeve administracije je Jackie Kennedy nadomestila na petdeset uradnih dogodkih (Carlin 2004, 280).

⁶⁷ Mama Lady Bird Johnsonove je umrla, ko ji je bilo zgolj pet let; skrb nad njeno vzgojo je prevzela materina neporočena in nekoliko bolehn sestra (Carlin 2004, 274; Boyd Caroli 2010).

⁶⁸ Jezero Caddo leži ob mestu Karnacku v zvezni državi Teksas.

podprla z deset tisoč dolarji – delom svoje dediščine po materi – vendar pa se je vanjo po potrebi⁶⁹ vključevala le iz ozadja.⁷⁰ Johnson je na volitvah za kongresnika zmagal, njegovo soprogo pa je iz ozadja potisnila 2. svetovna vojna, ko ji je Johnson prepustil vodenje svoje pisarne v kongresu, sam pa se je odpravil na bojišče (Boyd Caroli 2010). Ta izkušnja ji je pomagala pri izgradnji potrebne samozavesti ter ji omogočila spoznati, da ima tudi sama sposobnost urejati 'zahtevnejše zadeve kot so gospodinjska opravila' (Boyd Caroli 2010). Dobila je vpogled v politično ozadje ter spoznala, kaj vse od političnega veljaka pričakujejo volivci – vse to še vedno v času, ko je bila tovrstna vloga politične ženske še atipična; ženske so ostajale v ozadju vsakdanje politike oz. ob svojih soprogih zgolj z nasmeškom na obrazu in 'zaprtimi usti' (Carlin 2004, 277). Hkrati se je zavedala, da ob njegovi kongresniški plači za vzpon politične kariere potrebujeta več finančnih sredstev in s preostankom svoje dediščine je kupila propadajočo radijsko postajo v Austinu, s katero sta v letih ustvarila milijonski družinski medijski imperij (Carlin 2004, 277). Že pred prihodom v Belo hišo sta tako izoblikovala profesionalno partnerstvo, ki je temeljilo na medsebojnem spoštovanju in aktivnem sodelovanju.

Ko je ob atentatu na predsednika Johna Fitzgeralda. Kennedyja nepričakovano postala prva dama ZDA in ko je v samostojni bitki za predsedniški stol na volitvah leta 1964 zmagal njen soprog, se je utrdila na tej funkciji in spoznala, da mora prispevati k uspehu administracije, kajti po obdobju ljubljene Jackie Kennedy je javnost pričakovala, da ne bo zgolj sedela za štirimi stenami Bele hiše (Boyd Caroli 2010). Njena osrednja prizadevanja sicer niso bile dobrodnele organizacije, kot je bilo to značilno za nekatere njene predhodnice (npr. Lou Henry Hoover in njena povezanost z organizacijo *Girl Scouts*), tudi ne pereči politični problemi, v katere se je intenzivno vključevala Eleanor Roosevelt (Boyd Caroli 2010). Projekt, po katerem jo še danes pozna največ Američanov, je bil povezan z njenim življenjskim interesom – naravo. Da pa bi se izognila javni kritiki, ki jo je njeno prizadevanje za 'olepšanje okolja' (*beautification*), prineslo, je svoje okoljevarstvene interese povezala s prizadevanji svojega soproga, ki si je prizadeval za vzpodbuditev domačega turizma (Carlin 2004, 293). Strategija, s katero je kritike (delno) utišala in hkrati prikazala prednost povezovanja interesnih področji prve dame z interesnimi področji predsednika ZDA (Carlin

---

⁶⁹ Johnson je dva dni pred volitvami moral na nujno operacijo slepiča in takrat je Lady Bird Johnson z neutrudnimi telefonskimi klici skušala pridobiti poslednje glasove v njegov prid (Carlin 2004, 277).

⁷⁰ Njeno 'zakulisno' delovanje najverjetneje lahko pripisujemo tako pomanjkanju samozavesti kot tudi času, saj bi bilo neposredno vključevanje v kampanjo v tridesetih in štiridesetih letih 20. stoletja še vedno obravnavano kot neortodoksno – soproge političnih kandidatov so v tem obdobju še vedno ostajale v ozadju (Boyd Caroli 2010).

2004, 293). Prav povežava interesnih področji je odprla možnost, da prizadevanja Lady Bird Johnson niso ostala zgolj na lokalni ravni Washingtona, kjer si je prizadevala za povezovanje naravne lepote s kvaliteto življenja, temveč so prerasla na nacionalno raven, ki se je merila v tisoče prepotovanih miljah, posajenih drevesih in nešteti pozivih ljudem za skrb za svet, ki ga bomo zapustili svojim zanamcem (Boyd Caroli 2010). Hkrati je ta povežava Lady Bird Johnson omogočila, da je postala svetovalka za zakonodajo, oblikovalka politike in javna zagovornica administracije na zadevnem področju, kar je leta 1965 privedlo tudi do zakona *Highway Beautification Act of 1965* (Gould 1986b, 78). V legislativni proces se je Johnsonova vključevala s predanostjo lepoti, ki bi morala obstajati ob cestah; sodelovala je ob prvih zametkih zakona, ob sprejetju, dokončni potrditvi in kasnejšemu preživetju, ko je kongres učinke zakona želel omiliti (Gould 1986b, 79).

Njena agenda, ki je poleg najprepoznavnejšega projekta 'olepšanje okolja', vključevala tudi izobraževalni program za predšolske otroke *Headstart*, državljsanske pravice in opismenjevanje, je hkrati zahtevala tudi večje število sodelavcev v t. i. Vzhodnem krilu Bele hiše (Boyd Caroli 2010; Carlin 2004, 217). V vseh svojih prizadevanjih se je lahko zanašala na pomoč Liz Carpetner, novinarko iz Teksasa, ki je bila njena predstavnik za stike z javnostmi, na šefinjo kabineta, Bess Abell, hči senatorja iz Kentuckyja, ki je imela pod nadzorom njen t. i. družbeni oddelek, medijski oddelek, s šestimi zaposlenimi s polnim delovnim časom, občasno tudi na pomoč sodelavcev iz soprogovega dela Bele hiše (Boyd Caroli 2010). Vse do Lady Bird Johnson Bela hiša še ni imela tako velikega števila uslužbencev, ki bi bili odgovorni zgolj za interesna področja prve dame (Boyd Caroli 2010).

Tudi z njihovo pomočjo je Lady Bird Johnson lahko nadaljevala s spremembo javnih pričakovanj, česa vsega se prva dama lahko loti in česa ne (Boyd Caroli 2010). Funkcija prve dame je v njenem obdobju postala skupek vlog, ki jih je v preteklosti opravljalo več prvih dam – javnosti je pokazala, da je prva dama lahko gostiteljica, mati in soproga, da ustvarja okolje, ki ga predsednik potrebuje, ob vseh naporih, ki jih njegova funkcija prinaša, medtem pa se lahko sama še vedno posveča tudi svojim političnim interesom (Carlin 2004, 292). Johnsonove ambicije je sicer vedno postavljala na prvo mesto in vso svojo energijo usmerjala v to, da bi mu lahko pomagala na poti k uspehu (Boyd Caroli 2010). Znala je prepoznati, da vsak dogodek, na katerem sodeluje kot prva dama, s seboj nosi politične posledice in zato je prav vsako priložnost izkoristila za podporo soproge (in svoje) politične agende (Carlin 2004, 292). Bila je cenjena in nepogrešljiva sodelavka v njenem političnem življenju (Carlin 2004, 292).

Lady Bird Johnson je znala graditi na zapuščini Eleanor Roosevelt in naslednicam pustila dediščino, da lahko vlogo prve dame odigrajo tako neodvisno kot tudi v medsebojni povezavi z vlogo predsednika ZDA (Carlin 2004, 293). Kakršnakoli že je zapuščina Johnsonove administracije, v njej je tudi del Lady Bird Johnson, saj so njune iniciative z dolgoročnimi učinki (npr. zakon *Highway Beautification Act of 1965*, projekt *Headstart*) rezultat njunih skupnih prizadevanj (Carlin 2004, 292).

5.6 Patricia ('Pat') Nixon

Patricia (v nadaljevanju Pat) Nixon se je v zgodovino prvih dam vpisala kot najbolj prevarana prva dama, saj je bila poročena s predsednikom, ki sicer ni kršil zakonskih zaobljub, vendar je svojo soprogo 'varal' s svojo edino strastjo – politiko (Marton 2010). Pat Nixon, živahno srednješolsko učiteljico, je uspel osvojiti z obljubo, da ji bo omogočil iz malega mesta 'oditi v svet', vendar ji hkrati ni razkril, na kakšen način (Marton 2010). »Nikoli ni govoril o politiki ali čemerkoli podobnem. Sama nisem niti razmišljala v tej smeri. Kot odvetniku mu je šlo dobro; vsi so ga imeli radi,« je nekoč dejala (Marton 2010). A vendar je 'oditi v svet' pomenilo, podati se na številne politične kampanje polne vzponov in padcev, s popolno soprogo ob sebi, ki nikoli ne stori ničesar napak (Marton 2010). Ko je leta 1969 (končno) vstopila v Belo hišo kot soproga predsednika Richarda Nixona, je bila že davno nasičena političnega sveta, a še vedno prepričana, da je njena dolžnost podpirati soproga pri izpolnjevanju njegovih ambicij (Eksterowicz in Paynter 2006, 218). Leta volilnih kampanj, soprogovih javnih funkcij, predvsem pa opravljanje funkcije podpredsednikove soproge v času predsedovanja Dwighta Eisenhowerja so jo oblikovala v 'robotu' s popolno frizuro in za javne nastope pripravljenim zamrznjenim nasmehom, ki nikoli ne osramoti svojega soproga, ga z zanimanjem poslušala ne glede na to, kolikokrat je že slišala isti nagovor in ki se odpove kakršnikoli spontanosti – vse, da bi mu ugodila (Boyd Caroli 2010; Marton 2010).

Medtem ko je bivanje v Beli hiši večino predsedniških parov zbližalo, je imelo na Nixonova popolnoma nasproten učinek. Vloga soproge in hčera je bila za Nixona pomembna zgolj v kampanji do izvolitve, nato pa se je njihova funkcija – izvzemajoč protokolarne dogodke – zaključila (Boyd Caroli 2010). Nikoli ni s soprogo delil svojih političnih odločitev, je vprašal za mnenje – odpovedal se je najbolj dragocenemu viru odkritega svetovanja, ki ga politik lahko dobi, tistemu, ki mu ga zagotavlja partner v 'podjetju' (Boyd Caroli 2010; Marton 2010). »Svojemu soprogu ne dajem nasvetov, ker jih ne potrebuje,« je nekoč dejala Nixonova in potrdila naravo njunega odnosa (Marton 2010). Oba zaznamovana v otroštvu s

pomanjkanjem in izgubo ljubljenih oseb najverjetneje niti nista znala zgraditi pristnega odnosa, saj nista imela izkušnje starševske ljubezni (Hobgood 2004, 297–301; Marton 2010). Skrivnostna in samodisciplinirana nikoli nista uspela drug pri drugem podreti zidov, ki sta jih zgradila v preteklosti – zveza hčere brez matere in vročekrvnega Irca je preživela zgolj zaradi neverjetnega nadzora čustev (Marton 2010). Njun odnos v zakonu je vplival tudi na odnos v funkciji predsednika in prve dame – vsekakor je preprečeval aktivno sodelovanje v politični agendi, kot smo mu bili priča v času njunih neposrednih predhodnikov Johnsonovih (Eksterowicz in Paynter 2006; 218).

Odsotnost pravega partnerstva se je nenazadnje odražala tudi v odnosu med osebjem predsednika in prve dame. Nixonovo osebje je hitro ugotovilo, da predsednik ne posveča pozornosti svoji soprogi in njenemu mnenju, zato so bili prepričani, da njena vloga ni pomembna in so jo izključevali oz. omejevali na 'nepomembno' (Boyd Caroli 2010). Nixonova se je sicer zavedala, da opravlja funkcijo prve dame v času, ko javnost od nje zahteva več kot zgolj vlogo gostiteljice, vendar so vsi njeni projekti (prostovoljstvo, okoljevarstvo, opismenjevanje) poželi malo zanimanja javnosti; predsednikovo osebje pa ni videlo prednosti povezovanja projektov prve dame in predsednika, kot je bilo to v Johnsonovi administraciji (Boyd Caroli 2010). Tako je svojo produktivnost izživel znotraj sten Bele hiše, kjer ji je predsednikovo osebje puščalo bolj odprte roke – naredila jo je dostopno invalidom ter slepim in slabovidnim, izdelali so brošuro o vrtovih, poskrbela je, da se je v Belo hišo vrnilo veliko avtentičnega pohištva (npr. stoli iz časa Monroejeve administracije), ki ga je Jackie Kennedy v večini nadomestila z replikami (Boyd Caroli 2010). Svoj pogum v skrbi za druge, ki ga je gojila že od rane mladosti,⁷¹ je imela priložnost izkazovati ob obiskih sirotišnic, bolnic, žrtev naravnih katastrof; v zgodovino pa se je vpisala tudi kot prva prva dama, ki je obiskala bojno območje v Južnem Vietnamu (Adler 2002). Ob tovrstnih priložnostih je v ospredje stopila njena empatija (Hobgood 2004, 300).

Kljub prepoznavnemu pristnemu pristopu k ljudem, osebnemu pristopu pri odgovarjanju na številna pisma,⁷² pa njena leta v funkciji prve dame opozarjajo, da je moč in učinkovitost prve dame odvisna od volje predsednika (Boyd Caroli 2010). Če on zavrača njeno vključevanje v katerokoli pomembno odločitev ali pa jasno pokaže, da je ne upošteva,

---

⁷¹ Ko je bila Nixonova še najstnica, je skrbelo za svoja bolna starša in vzporedno s šolanjem tudi prevzela skrb nad gospodinjstvi (Hobgood 2004, 301).

⁷² Pat Nixon je 4 do 5 ur dnevno posvetila pregledovanju pisnih odgovorov in jih tudi revidirala ter poslala v popravek, v kolikor je menila, da so potrebni (Boyd Caroli 2010).

je potisnjena v ozadje opravljanja nepomembne vloge, ne glede na ambicije, ki jih lahko ima (Boyd Caroli 2010).

Zadnjo politično bitko, afero Watergate, ki je predsednika Nixona prisilila, da kot prvi predsednik ZDA, leta 1974 odstopi, je tako kot večino svojega življenja s političnim zanesenjacom sprejela mirno in pogumno (Hobgood 2004, 298). Še preden je namreč kot otrok odšla v šolo, se je zaradi pomanjkanja zavedala, da mora biti zadovoljna z majhnim, sprejemati stvari, ki jih ne more spremeniti, zadržati solze in pokončno stopati v svet (Hobgood 2004, 299). To so značajske lastnosti, ki so ji omogočale, da je preživela tudi to politično bitko, ki bi za marsikoga predstavljala prevelik zalogaj (Hobgood 2004, 298).

5.7 Elizabeth ('Betty') Ford

Elizabeth (v nadaljevanju Betty) Ford je drzen novinar nekoč vprašal, kako pogosto spi s svojim soprogom in ona mu je igrivo odgovorila: »Tako pogosto kot je le mogoče.« (Adler 2002). Neposredna izjava, ki nam sporoča, da je Betty Ford v dveh letih (1974–1976), ko je opravljala funkcije prve dame, želela pustiti svoj pečat (Gutgold in Hobgood 2004, 325; Boyd Caroli 2010).

V sedemdesetih letih 20. stoletja ni bilo lahko biti politikova soproga; venomer pod kritičnim očesom javnosti, vedno na meji med uslužnim pomočnikom in bistrournim političnim svetovalcem, a Fordova, ki je po nesrečnem spletu okoliščin v času krize postala prva dama, se je uspela s tem pritiskom (uspešno) spopasti (Linehan 2006, 54). Njen mandat v vlogi prve dame je res bil kratek, a njene izkušnje so imele široke razsežnosti; politiko je uspela narediti osebno in tako ustvariti nove priložnosti za ženske, soproge politikov ter preoblikovati institucijo prve dame (Gutgold in Hobgood 2004, 325; Linehan 2006, 54). Pri vseh svojih prizadevanjih je uživala odkrito podporo svojega soproga predsednika Geralda Forda, ki je tudi javno priznal, da ceni njeno mnenje in nasvete (Boyd Caroli 2010).

Njuno posebno partnerstvo se je začelo graditi že šestindvajset let pred prihodom v Belo hišo, ko je Ford zgolj v treh tednih naredil dve pomembni življenjski spremembi – se poročil in prvič zmagal na volitvah v kongres (Boyd Caroli 2010). Vendar pa se kljub vzpenjajoči se politični karieri svojega soproga ni nikoli nadejala, da bo (nekoč) postala prva dama ZDA. Družinske in vse bolj zahtevne politične obveznosti so jo celo tako izčrpale, da je morala poiskati psihiatrično pomoč in po številnih letih politično obarvanega življenja sta Fordova dosegla dogovor, da bodo volitve v kongres leta 1974 zadnje pred Fordovo upokojitvijo (Lineham 2006, 56).

Vendar pa je politika zopet prevladala nad osebnimi željami Betty Ford. Podpredsednik Richarda Nixona Spiro Agnew je moral zaradi obtožb o korupciji odstopiti in Nixon je Forda zaprosil, da zapolni prazno mesto (Boyd Caroli 2010; Adler 2002). Fordova je tako postala 'druga dama' in še vedno prepričana, da bo to soprogovo zadnje dejanje v njegovi politični karieri, je jasno izražala svoja mnenja in sprejemala svoje odločitve (Linehan 2005, 56).⁷³ A zopet se je zmotila. Afera Watergate je Nixona pripeljala do odstopa, Gerald Ford je postal prvi neizvoljeni podpredsednik, ki je postal predsednik ZDA (Boyd Caroli 2010, Adler 2002). Betty Ford pa je bila kot nova prva dama glavna novica v medijih zaradi svoje preteklosti – ločitve od prvega soproga in psihiatrične obravnave (Boyd Caroli 2010). Marsikdo bi klonil pod tovrstnimi pritiski, a Fordova je svoje terapije komentirala: »Sem zgolj sedela in govorila in pomagalo je. Nenazadnje greš k zobozdravniku, če imaš bolečine v zobu, kajne?« (Howard 1974, 86). Mediji in ameriška javnost, navajena nejasnih odgovorov javnih funkcionarjev, so bili zaradi njene neposrednosti šokirani (Linehan 2006, 57). Betty Ford pa je hkrati spoznala, kakšno moč ima iskrenost povezana s funkcijo, ki jo opravlja (Linehan 2006, 57).

Kmalu pa je dobila tudi priložnost, da to moč uporabi v dobro širšega kroga državljanov. Le dober mesec po nastopu funkcije prve dame so ji pri rutinskem ginekološkem pregledu odkrili rakavo tvorbo na prsah (Boyd Caroli 2010). In v času, ko se o raku – zlasti raku na prsah – ni javno veliko govorilo, je Betty Ford odkrito spregovorila o svoji bolezni in mastektomiji (Linehan 2006, 58). Vsak korak njenega zdravljenja je bil natančno predstavljen javnosti in v času okrevanja je prevzela aktivno vlogo pri promociji zdravja žensk in podpori ozaveščanja javnosti o bolnikih, ki zbolijo za rakom (Linehan 2006, 58). Sodrjavljankam je obrazložila, kaj pomeni mastektomija, kako pomembno je samopregledovanje in redni pregledi (Linehan 2006, 59). Njen pogumen pristop je obrodil sadove: število žensk, ki so se odločile za preventivne preglede, se je zvišalo celo do te mere, da je upadla pojavnost rakavih obolenj dojk, kar so strokovnjaki poimenovali kar fenomen Betty Ford (Linehan 2006, 59).

Vendar se ni ustavila zgolj pri pogumnem odzivu na osebno nesrečno izkušnjo, temveč je izkazala pripravljenost odkritosrčno spregovoriti in izražati mnenja o tematikah, ki so pestile ameriške ženske njenega časa (Linehan 2006, 54). Fordova je institucijo prve dame uporabila tudi kot javno platformo za izražanje potreb in skrbi ameriških žensk in si pri tem prizadevala, da bi ti problemi sčasoma prodrli tudi v politični diskurz (Linehan 2006, 59). V

---

⁷³ Ob umoru Martina Luthra Kinga ml. se Nixonova administracija ni odzvala in Betty Ford je zahtevala, da se kot uradna predstavница ona udeleži pogreba (Linehan 2006, 56).

svojih javnih nastopih⁷⁴ je zagovarjala pravico do splava – tudi najstnic – predstavila svoj pogled o uporabi marihuane ter izvenzakonskih skupnostih (Linehan 2006, 59). Izpostavila je problematiko številnih žensk, ki so bile po opravljenih raziskavah ujete med moralna načela svojih mater in spremembami standardov pri svojih hčerah – uporabila je svojo moč in pozornost usmerila na družbene spremembe in norme, ki so skrbele ženske širom ZDA (Linehan 2006, 60–61). V času bivanja v Beli hiši pa se je izkazala tudi kot politična aktivistka; na soproga ni vplivala zgolj preko 'moči postelje',⁷⁵ temveč je tudi sama javno sodelovala pri projektih, v katere je verjela (Linehan 2006, 63). Prizadevala si je za pravice istospolno usmerjenih, nadzor nad orožjem, najbolj pa jo je zaposlovala kampanja za sprejetje amandmaja *Equal Rights Amendment* (Linehan 2006, 63).

Njene neposredne predhodnice – Jackie Kennedy, Lady Bird Johnson in Pat Nixon – so se tudi posvečale projektom, ki so odražali njihov interes, vendar prenovo Bele hiše, projekt olepšanja avtocest in volonterstvo ne predstavljajo perečih vprašanj njihovega časa (Linehan 2006, 69). Ostale so tiho glede problematike Vietnama, državljskih pravic in ženskih gibanj; nemalokrat so bili celo predsedniki tisti, ki so jih izolirali od kritičnih aktivnosti v njihovih pisarnah (Linehan 2006, 69). Leta Fordovih pa v nasprotju z njimi predstavljajo tranzicijo; prva dama se je (lahko) posvečala kontroverznim vprašanjem in predsednik je ponosno javno priznal, da se z njo marsikdaj tudi posvetuje (Linehan 2006, 69). Betty Ford je s svojim pogumnim odzivom na bolezen in kasnejšo zmago nad odvisnostjo od alkohola in zdravil odkrila do tedaj neizkoriščen potencial institucije prve dame – zasebne skrbi številnih ameriških žensk je iz zasebne ravni prenesla na nacionalno (Linehan 2006, 69). V veliko pogledih še vedno tradicionalna soproga⁷⁶ je prestopila mejo, da bi nagovorila feministke in tiste bolj svobodomiselnih gospodinje – v pogovorih je večkrat omenila svoje zadovoljstvo s tradicionalno vlogo matere in soproge, a hkrati je vedno poudarjala, da morajo biti ženske enakopravne moškim (Boyd Caroli 2010). Njena življenjska zgodba je uspela nagovoriti tako ženske, ki so opravljale tradicionalno vlogo, kot tudi tiste, ki si svojega življenja niso znale predstavljati brez svoje kariere (Boyd Caroli 2010). S svojo odkritostjo glede osebnih težav (rak, odvisnost od zdravil, psihoterapija), je vzbudila občudovanje med Američankami, ki jih je do tedaj uveljavljena podoba 'popolne družine' v Beli hiši utrujala

---

⁷⁴ Prvo tiskovno konferenco kot prva dama je imela 4. septembra 1974; velik odziv pa je sledil intervju za oddajo *60 Minutes* televizijske postaje CBS (Linehan 2006, 60).

⁷⁵ Gerald Ford je kot predsednik podpiral sprejem amandmaja *Equal Rights Amendment*, imenoval je kar sedemindvajset žensk na položaje (sodnice, vodje komisij), ki so zahtevali potrditev senata (Linehan 2006, 62–63).

⁷⁶ V prvi vrsti je opravljala vlogo matere in soproge, ki po poroki ni več imela svoje kariere izven doma (Boyd Caroli 2010).

(Boyd Caroli 2010). S svojimi dejanji je prevetrila smernice, ki naj bi bile za politikovo soprogo primerne in preoblikovala je institucijo prve dame v smeri, ki ji je omogočila večjo avtonomijo, vpliv in moč (Linehan 2006, 69–70).

5.8 Rosalynn Carter

Rosalynn Carter je v Belo hišo leta 1977 vstopila prepričana, da bo odigrala vlogo aktivne prve dame: »Zavedala sem se, da so nekatere prve dame izkazale interes za najrazličnejša področja in so zaradi svojega vpliva uspele doseči neverjetne rezultate.« (Carter 1984, 270). Vendar pa njena aktivnost ne bi bila mogoča oz. bi bila omejena, če s svojim soprogom predsednikom Jimmyjem Carterjem ne bi že od samega začetka njunega zakona gradila na medsebojnemu zaupanju, podpori in odprtosti (Marton 2010). Bila sta prijatelja, ljubimca, zaupnika, poslovna in kasneje politična partnerja – drug drugega sta neomajno podpirala in njuna bližina jima je omogočala, da sta delovala kot avtonomna republika (Marton 2010).

Odraščala sta drug ob drugem v majhnem mestecu Plains; Rosalynn Carter, zaznamovana s smrtjo očeta in skrbjo za preživetje družine, je želela videti svet, kar se ji je uresničilo v zgodnjih letih zakona s Carterjem (Adler 2002). Njegova kariera v vojski (mornarici) je od njune družine zahtevala selitve širom ZDA vse do sprejetja odločitve, da po očetovi smrti v rojstnem kraju prevzame družinsko podjetje, ki se je ukvarjalo s pridelavo arašidov (Adler 2002). Odločitev, ki je Carterjevo sprva razočarala, ji je hkrati omogočila, da poleg tesnega zasebnega partnerstva s svojim soprogom zgradi tudi poslovno partnerstvo; skupno delo zakoncev na ameriškem jugu ni bilo nič neobičajnega za njun čas in je pogosto predstavljalo edini način preživetja (Marton 2010; Blair in Parry-Giles 2004, 343).

Kot poslovna partnerja in najboljša prijatelja sta se nato podala tudi po poti vzpenjajoče se Carterjeve politične kariere; Rosalynn Carter najprej z manjšim vložkom (npr. pošiljanje promocijskih materialov, poziranje za družinske fotografije), vendar pa v času njegove druge kampanje za guvernerja zvezne države Georgia že intenzivneje (npr. pisanjem pisem, urejanjem dokumentacije, premagovanjem strahu pred javnim nastopanjem⁷⁷) (Blair in Parry-Giles 2004, 344). Skupaj sta uspela prepričati volivce in Carterjeva je leta 1971 postala prva dama zvezne države Georgia (Blair in Parry-Giles 2004, 344).

---

⁷⁷ Rosalynn Carter se je svojega strahu pred javnim nastopanjem spominjala z besedami: »Že od same ideje, da bi stopila pred ljudi, me je bilo groza, kljub temu da sem v srednji šoli nastopala pred sošolci, kasneje sem uživala ob zasebnih političnih pogovorih, kosilih in sprejemih – celo v pogovorih z novinarji.« (Carter 1984, 69).

Že v času bivanja v Atlanti je razvila občutek, kaj vse lahko vlada stori za dobrobit svojih državljanov in bila je odločena, da bo družbeno vključena prva dama, saj ni želela posvečati svojega časa zgolj skrbi za 'tisto veliko hišo' (Carter 1984, 77; Blair in Parry-Giles 2004, 344). Navdahnjena s prizadevanji prve dame ZDA Lady Bird Johnson je tudi sama pričela s programom *Georgia Highway Wildflower Programme*, svojo pozornost je posvečala bivanjskim razmeram v zaporih za ženske s sodelovanjem v odboru *Women's Prison Committe for the Commision of the Status of Women* in se do konca soprogovega guvernerskega mandata izoblikovala v dovršeno govornico in podpornico najrazličnejših projektov (Blair in Parry-Giles 2004, 344). Obe veščini je nato lahko uporabila v času največje politične bitke svojega soproga – bitke za pozicijo predsednika ZDA (Blair in Parry-Giles 2004, 344). V času te kampanje so se njeni dnevi pričenjali zelo zgodaj in vključevali so šest do osem nagovorov, do osemnajst intervjujev ter tri ali štiri tiskovne konference (Angelo 1976). In tako je tudi s svojim prispevkom omogočila, da sta se leta 1977 vselila v Belo hišo.

Že leta 1976 je Jimmy Carter v enem od intervjujev dejal: »V vsakem pogledu najinega odnosa je enakopravna partnerka pri sprejemanju poslovnih odločitev, v zvezi z družinskimi zadevami pa sprejema večino odločitev« (Richardson 1998, 54). In Rosalynn Carter je v temu odnosu cvetela tudi v Beli hiši – poskrbela je, da so jo upoštevali tudi drugi kreatorji politike (Eksterowicz in Paynter 2006, 220). Bila je tesna in ena izmed najvplivnejših Carterjevih političnih svetovalcev; kot podpredsednik ZDA se je tudi ona enkrat tedensko sestajala s predsednikom na t. i. delovnih kosilih ter bila kot prva med prvimi damami prisotna na sestankih njegovega kabineta (Eksterowicz in Paynter 2006, 220). Že na začetku svojega mandata je nakazala, da ima številne cilje, ki jih želi doseči kot prva dama ZDA – bila je častna predsednica odbora za duševno zdravje *Presidnet's Committe on Mental Health*, v okviru katerega si je prizadevala (po Eleanor Roosevelt prva tudi s pričanjem pred senatom) za sprejetje zakona o duševnem zdravju *Mental Health System Act*, za večje vključevanje ostarelih v družbo, za prostovoljstvo ter je lobirala za sprejetje amandmaja *Equal Rights Amendement* (Blair in Parry-Giles 2004, 345). Veliko zanimanja pa je poželo tudi njeno potovanje v Latinsko Ameriko v vlogi predsednikove odposlanke. Ko je postalo jasno, da namen njenega potovanja ni zgolj protokolarne narave, temveč mora tudi govoriti o pomembnih državniških zadevah, jo je eden od novinarjev izzval: »Niso vas izvolili državljani, tudi senat vam ni dal mandata, da lahko razpravljate o zunanji politiki s tujimi državniki. Ali se vam zdi primerno, da se podate na to pot?« (Adler 2002). Njen odgovor se je glasil: »Sem predsedniku najbližja oseba in če lahko razložim njegovo politiko in ljudem

Latinske Amerike prenesem sporočilo njegovega zanimanja zanje in njegovo prijateljstvo, nameravam to tudi storiti» (Adler 2002). Tako je odpotovala z nalogo, da tujim veljakom predstavi osrednjo skrb Carterjeve administracije – človekove pravice, kontrola jedrskega orožja in prodaja orožja – in se tudi izogne obljubam glede nadaljnje usmeritve ameriške zunanje politike ter ne daje političnih nasvetov (Hastedt 2006, 197).

V zgodovino prvih dam se je tako s svojo vlogo politične svetovalke, aktivistke, neutrudne sodelavke v političnih kampanjah in nenazadnje politične namestnice oz. odposlanke, vpisala kot tesna zasebna in politična partnerka soprogu, ki zaseda najvišjo funkcijo v državi. Svojim naslednicam je pustila zapuščino politične moči, ki jo prva dama lahko ima, in zavedanje o vplivnosti vloge, ki jo lahko ima z integracijo svojega in soprobovega dela in prizadevanj v administraciji.

Carterjeva sta svoje politično partnerstvo bila primorana zaključiti preden bi lahko izpolnila večino svojih ciljev, ki so bili usmerjeni k boljšemu življenju ljudi (Blair in Parry-Giles 2004, 341). Kljub intenzivni kampanji obeh so bile energetska kriza, pešajoče gospodarstvo in mnoge bitke na mednarodnem področju (invazija Sovjetske zveze v Afganistanu, kriza s talci v Iranu ipd.) preveč, da bi Jimmy Carter 20. januarja 1981 ponovno zaprisegel kot predsednik ZDA (Blair in Parry-Giles 2004, 360). Vendar ta neuspeh ne zasenči prizadevanj obeh, predvsem pa prve dame, ki jih je izkazala v štirih letih opravljanja svoje funkcije. »Bila sem odločena, da me bodo jemali resno,« je nekoč dejala in tako je tudi bilo (Adler 2002).

5.9 Nancy Reagan

Nancy Reagan je v svoje spomine zapisala: »Opravljala sem različne vloge prve dame – govornice, gostiteljice, menedžerke in prijateljice. Menila sem, da so vse od njih pomembne, vendar obstajal je del službe, ki je bil pomembnejši od teh. Pred vsem ostalim je prva dama predsednikova soproga« (Reagan in Novak 1989, 60). S temi besedami je utrdila prepričanje, da je bila njena najpomembnejša vloga biti soproga – bila je prisotna v vseh vidikih njegovega življenja (Kenner Muir in Mooney 2004, 370–371). Popolnoma mu je bila predana in v zakonu sta izoblikovala močno zasebno partnerstvo (Eksterowicz in Paynter 2006, 221).

Da je tako velik poudarek dajala prav zakonu, je najverjetneje izhajalo iz pomanjkanja varnosti in stalnosti, ki ju je občutila v svojem otroštvu (Boyd Caroli 2010). Rojena ločeni igralki, ki jo je hitro prepustila v skrb sorodnikom, da bi lahko nadaljevala svojo kariero, je

občutek varnosti in stalnosti vrnil šele materin drugi zakon z nevrokirurgom dr. Loyalom Davison, ki je Nancy Reagan posvojil in hkrati postal njen vzornik popolnega soproga – v njegovem svetu so bili možje voditelji njihove žene pa zveste podpornice (Boyd Caroli 2010; Marton 2010). In Reaganova se je v prid vlogi soproge podpornice po poroki odpovedala svoji igralski karieri v Hollywoodu (Boyd Caroli 2010).⁷⁸ Nekoč je celo dejala: »Moje življenje se je začelo, ko sem se poročila« (Adler 2002).

Še kot mlada igralka je trdila, da sta njen glavni življenjski cilj poroka in srečna družina (Kenner Muir in Mooney 2004, 365). In ko jo je življenje popeljalo v politične vode – najprej leta 1967 na pozicijo prve dame Kalifornije in nato leta 1981 na pozicijo prve dame ZDA – si je z vsemi silami prizadevala, da bi glavna življenjska cilja ohranila.

Vloga prve dame Kalifornije je ni dobro pripravila na vlogo prve dame ZDA (Kenner Muir in Mooney 2004, 369). »Na krut način sem izvedela, da te nič – prav nič – ne pripravi na vlogo prve dame,« je zapisala v svojih spominih (Reagan in Novak 1989, 20). Pomanjkanje zasebnosti, nenehna izpostavljenost kritičnemu očesu javnosti in kritični mediji so jezili Reaganovo: »Moje obleke. Moji prijatelji. Moj okus. Moj odnos do najinih otrok. Način, s katerim pogledam svojega soproga! Moje celotno življenje je nenadoma postalo predmet razprav v medijih in javnosti ... Washington je težavno mesto in nisem vedela, kako naj se z njim spopadem.« (Reagan in Novak 1989, 21; Kenner Muir in Mooney 2004, 369). In na začetku svojega mandata je naredila kar nekaj napačnih korakov, ki so poželi kritike javnosti.

Bolj kot na zgled neposrednih feminističnih predhodnic se je opirala na sliki Mamie Eisenhower, ki se je svetu predstavljala kot popolna gospodinja, in glamurozno Jackie Kennedy, ki sta ji eleganca in občutek za stil prinesla veliko mero oboževalcev (Boyd Caroli 2010). Vendar se je hitro morala sprijazniti z realnostjo, ki so jo prinašala osemdeseta leta 20. stoletja, da ji namreč vračanje elegancie in elitizma v Belo hišo ne bo prineslo občudovanja in slave kot nekaj let poprej Jackie Kennedy (Boyd Caroli 2010). Hkrati je po poskusu atentata na soproga marca leta 1981 spoznala, da mu mora še povečati svojo pozornost, saj ni bilo nikogar drugega, ki bi se osredotočal na njegove osebne potrebe (Kenner Muir in Mooney 2004, 371). Že pred tem je bila zelo zaščitniška do svojega soproga, po tem nesrečnem dogodku, pa je še bolj natančno nadzorovala dogajanje okoli njega in njegov urnik (Eksterowicz in Paynter 2006, 221).

---

⁷⁸ Nancy Reagan je študirala dramo na kolidžu *Smith College*, postala je profesionalna igralka in se preizkusila tudi v filmu – njen zadnji pred zaključkom igralske kariere je bil film *Hellcats of the Navy*, v katerem je zaigrala skupaj z Ronaldom Reaganom (Adler 2002).

V času obeh zaporednih predsedniških mandatov (1981–1989) je Nancy Reagan predstavljala aktivno jedro predsednikovega ožjega kroga in bili so časi, v katerih je edino njeno mnenje obveljalo (Kenner Muir in Mooney 2004, 371). Svojega soproga je obdala z osebjem, ki je bilo skorajda tako predano njemu kot ona sama – vedno je začutila, če je obstajala najmanjša možnost nelojalnosti in venomer je prepoznala tiste 'sodelavce', ki so imeli svojo agendo (Marton 2010). Dvoma o njenem vplivu tako ni, vendar pa je bil ves ta vpliv iz ozadja namenjen v dobro predsednika (Eksterowicz in Paynter 2006, 221). Venomer je delovala v prid svojemu soprogu; na politiko ni želela vplivati zaradi nje same kot npr. Lady Bird Johnson in Rosalynn Carter, ampak z mislijo na soprogo trpljenje (Eksterowicz in Paynter 2006, 221). Na sestankih kabineta ni želela sodelovati, prav tako ne v kakršnikoli daljnosežni politični agendi; celo njena predanost programu proti drogam *Just Say No* je bila najverjetneje v večini odziv na negativno poročanje medijev, ker ni imela nobenega svojega projekta, za katerega bi si prizadevala in ga podpirala (Eksterowicz in Paynter 2006, 222). Zanimanje za neglamurozen družbeni problem je takoj poželo odobravanje medijev in javnosti, vendar pa je potrebno poudariti, da Reaganova nikoli ni iskala vplivnega področja, ki bi presevalo interese njenega soproga (Eksterowicz in Paynter 2006, 222; Boyd Caroli 2010).

V smislu vplivanja na predsednika, je bila Nancy Reagan prav gotovo ena izmed bolj vplivnih prvih dam vse od časov Edith Wilson; sicer ni bila med najbolj kreativnimi in milimi, vendar je bila za Reagana najbolj nepogrešljiva (Marton 2010). V zgodovini so mogočni voditelji imeli pravico do kurtizan in svetovalcev – Ronald Reagan je imel v svoji soprogi združeno oboje (Marton 2010). Brez njenega prispevka in neomajne volje ne bi bil izvoljen za predsednika, brez nje ne bi mogel prikazati slike blaginje narodu, ki je bila ključ do njegove izvolitve na predsedniški položaj, brez njenih vzpodbud in intrig ne bi uspel omiliti napetosti, ki jih je s seboj prinašala hladna vojna (Marton 2010). Predsedniki namreč nimajo koristi zgolj zaradi dobrih zakonov, vendar tudi zaradi partnerjev, ki razumejo zahtevnost političnega življenja in so pripravljeni sprejemati te zahteve (Marton 2010). Nancy Reagan kot nevidna producentka/direktorica je skupaj s predsednikovim osebjem zvezdniškemu umetniku omogočila, da je funkcioniral kot učinkovit politik (Marton 2010).

5.10 Barbara Bush

Barbara Bush je odraščala v tradicionalni predfeministični dobi in jo je sprejela za svojo, kljub temu je v sedmem desetletju svojega življenja brez kančka obžalovanja priznala, da bi lahko postala izvršna direktorica, če bi se rodila v drugih časih (Marton 2010). Njeno

glavno sporočilo je bilo, da je, kdor je, da svoje življenje živi v vsej njegovi polnosti in se pri tem dobro počuti (Marton 2010).

Zaznamovana z očetovim naukom, da je potrebno učiti z zgledom, otrokom omogočiti dobro izobrazbo in jim dati veliko ljubezni, in materinim naukom, da je potrebno ceniti tisto, kar imaš in ne hlepeti po tistem, česar nimaš, se je s poroko z Georgom H. W. Bushem odločila za vlogo tradicionalne soproge, ki skrbi za dom in otroke (Meijer Wertheimer 2004, 390). Nikoli ni obžalovala, da je študij na kolidžu *Smith College* opustila po zgolj enem letu in ostala doma ter skrbela za pet odraščajočih otrok (Marton 2010). Njeno življenje se je vrtelo okoli gospodinjstva in skrbi za otroke – roditeljski sestanki, nenapovedani obiski nujne medicinske pomoči so jo v polnosti zaposlovali (Boyd Caroli 2010). V zakonu Bushevih je vladalo medsebojno spoštovanje, ki je temeljilo je na skupnih vrednotah in pričakovanjih – imela sta jasen cilj: vzpon na izbranem področju Georgea H. W. Busha (Eksterowicz in Paynter 222; Marton 2010). Prav ta cilj jima je omogočil, da sta skupaj preživljala vse vzpone in padce, ki jih je prinašala njegova politična kariera od leta 1966 dalje. Ko sta leta 1989 skupaj zavzela najvišjo pozicijo v državi, pa je prihod v Belo hišo za Bushevo pomenil, da so bile vse njene odločitve prave in vse njene žrtve – številne selitve, leta, ki jih je skorajda sama preživljala ob vzgoji otrok in izguba zasebnosti – poplačane (Marton 2010). Vendarle je tudi k politiki pristopila tradicionalno – ni vodila podjetja kot Rosalynn Carter in ne kongresniške pisarne kot Lady Bird Johnson – s podporo soprogovih političnih stališč in agende (Gould 1996, 624).

Osem let v funkciji soproge podpredsednika ZDA ter izkušnje iz njegove dolgoletne politične kariere so jo najverjetneje dodobra 'ogrele' za opravljanje funkcije prve dame, kot si jo je predstavljala: imenovanje sposobnega osebja, ki bo branilo njene interese, pripovedovanje šal na svoj račun, ki ji bo prineslo odobravanje javnosti, in neopredeljevanje glede spornih tematik v javnosti, predvsem kadar so njeni pogledi odstopali od soprogovih (Boyd Caroli 2010). Odražala je samozavest, ki je bila morda rezultat številnih let priprav ali pa njene starosti – pri trinšestdesetih letih je bila namreč najstarejša prva dama, ki je kdajkoli prevzela to pozicijo (Boyd Caroli 2010). V vseh letih življenja z vzpenjajočim se politikom je izoblikovala občutek za to, kaj v tem zapletenem svetu velja – podoba, ki jo je predstavljala javnosti je delovala odkritosrčno in avtentično (Marton 2010).

Svojo materinkost je oblikovala v podobo, v kateri so tradicionalisti videli ženo, ki jih je spominjala na njihove matere in babice, feministke pa čilo žensko, ki se ne boji izraziti svojega mnenja (Marton 2010). Javno je sicer bolj ali manj igrala simbolno vlogo, vendar so

tisti, ki jo poznajo iz ozadja potrdili, da je bila popolna partnerka v družinskem poslu – politiki (Grimes 1990, 324–325). Njen vpliv so nekateri celo primerjali z vplivom Bess Truman, ki je svoj prispevek dodala vsaki odločitvi, ki jo je Harry Truman sprejel (Grimes 1990, 326). Vendar pa razsežnosti tovrstnega vpliva zaradi nedokumentiranosti najverjetneje ne bodo nikoli v polnosti raziskane (Meijer Wertheimer 2004, 410; Boyd Caroli 2010). Eden izmed vidnejših primerov 'vpliva' je najverjetneje prav predsednikov podpis zakona *National Literacy Act of 1991*: predsednik ji je za njen prispevek k ozaveščanju o problematiki nepismenosti ameriške javnosti in zakonodajalcev podaril pero, s katerim je podpisal zakon (Meijer Wertheimer 2004, 411). Problematika nepismenosti je bil njen edini projekt, s katerim se je pričela ukvarjati že v času funkcije podpredsednikove soproge in ga je pripeljala tudi v Belo hišo; vendar pa ni nikoli pričala pred kongresom v prid sprejetja zakonodaje, niti ni predsedovala medvladni komisiji (Eksterowicz in Paynter 2006, 222). Zakon je dopolnjeval njeno za javnost ustvarjeno materinsko podobo in ji omogočal, da se je svetu predstavila kot dobrodušna babica, ki je želela matere podučiti, da je branje pomembno za otroke, hkrati pa je državniške zadeve prepuščala svojemu soprogu (Meijer Wertheimer 2004, 411; Marton 2010). Kot prva dama ni tvegala – njena agenda je bil njen soprog: njegova izvolitev in ohranjanje njegovega zdravja in sreče, ko je dosegel svoj cilj (Marton 2010).

Za razliko od svojih predhodnic ni pričakovala, da ji bo soprogova izvolitev na najvišjo državno funkcijo prinesla velike spremembe v življenju (Boyd Caroli 2010). Veliko prvih dam je namreč k funkciji, ki so jo pridobile s soprogovo izvolitvijo, pristopilo z idejo, da morajo narediti nekaj več s svojim življenjem, ker so v središču pozornosti (Boyd Caroli 2010). Barbara Bush se s tem ni strinjala – sicer vidno navdušena nad uspehom svojega soproga, je ostala zvesta svojemu življenjskemu stilu in projektu opismenjevanja (Boyd Caroli 2010). Prezemala je sicer številne vloge prve dame – bila je gostiteljica, soprogova namestnica (npr. obisk osebja in družin, ki so sodelovali v operaciji Puščavski vihar, ob nenadni bolezni svojega soproga je v njegovem imenu na uradni večerji na Japonskem *ad hoc* izrekla zdravico) ter politična partnerka v ozadju, ki nikoli ni izražala potrebe, da bi bila v ospredju (Meijer Wertheimer 2004, 409–410). Sadržavljane je osvojila s svojim neposrednim in sproščenim nastopom ter naravnim videzom, ki je odseval življenje preživeto ob dobri hrani, soncu in telesni vadbi – njeni beli lasje in od sonca nagubana koža so postali njen zaščitni znak (Meijer Wertheimer 2004, 411).

V devetdesetih letih 20. stoletja njen tradicionalizem morda ni bil v koraku s časom, kar so ji nakazale tudi diplomantke ženskega kolidža *Wellesley College*, ki so s podpisom

peticije nasprotovale njenemu nagovoru ob njihovi podelitvi diplom, saj ni imela nikakršnih svojih dosežkov – zgolj poročila se je z moškim, ki je postal predsednik ZDA (Boyd Caroli 2010). Namesto, da bi se branila pred obtožbami, jih je nagovorila z razumevanjem njihovih stališč in izrazom spoštovanja do pravic žensk, da sprejmejo drugačne odločitve, kot jih je ona sama (Boyd Caroli 2010). V svoj nagovor je vključila celo nekaj svoje značilne duhovitosti: »(...) In kdo ve? Morda je prav med vami katera, ki bo nekoč stopila po moji poti in vodil Belo hišo kot partnerica predsednika ZDA. Želim ji vse dobro (...)« (Bush 1990).

Neuspešna kampanja za ponovno izvolitev je ni pretirano vznemirila, saj je večkrat poudarila, da bi iz sveta politike rada odšla, dokler ima še dovolj energije za vrtnarjenje (Boyd Caroli 2010). Svoj štiriletni mandat (1989–1993) je tako zaključila brez redefinicije vloge prve dame, hkrati pa bivanje v Beli hiši tudi nje ni spremenilo – v prvi vrsti je izpolnila svojo primarno vlogo soproge, ki podpira svojega soproga pri doseganju njegovega cilja.

5.11 Hillary Rodham Clinton

Bill Clinton in Hillary Rodham Clinton sta s svojo hčerko Chelsea Clinton leta 1993 prišla v Belo hišo, ko se je na mladih Američankah že kazal vpliv sedemdesetih in osemdesetih let 20. stoletja, v katerih je vse več mladih deklet študiralo na univerzah in je vse več mater delalo s polnim delovnim časom, otroci pa so se naučili, da niso vedno matere tiste, ki jih kličejo v nujnih primerih (Boyd Caroli 2010). Tudi Chelsea Clinton je kmalu po pričetku očetovega mandata v Beli hiši storila tisto, česar je bila naučena: ko je v šoli zbolela, je zaprosila, da pokličejo očeta, ker je mama prezaposlena (Boyd Caroli 2010). Predsednik Clinton je nato presenečenim in muzajočim se novinarjem razložil, da je bil v času funkcije guvernerja Arkansasa bolj dosegljiv, kot je bila njegova soproga, ki zaradi dela v odvetniški pisarni včasih cele ure ni uspela priti do telefona (Boyd Caroli 2010). Navedena dejstva in omenjena prigoda nakazujejo, da je življenje prve dame Hillary Rodham Clinton odsevalo izkušnjo številnih belopoltih žensk srednjega razreda, ki so posegale v javno življenje s svojimi prispevki in si hkrati prizadevale ohranjati vlogo soproge in matere (Mattina 2004, 418).

Vzgojena v republikanski metodistični družini je kot prvorojenka želela ugajati, nanjo je močno vplival oče, ki jo je ob peticah v šolskem spričevalu vedno znova zbadal, da najverjetneje ne hodi v dovolj zahtevno šolo (Mattina 2004, 419). V svoji knjigi *It Takes a*

*Village*⁷⁹, ki jo je napisala v času opravljanja funkcije prve dame, je priznala, da jo je s tovrstnimi pripombami dodatno vzpodbudil, da si je še bolj prizadevala za (šolski) uspeh (Rodham Clinton 1996, 22). In do 27 leta starosti je s svojo prizadevnostjo dosegla že marsikaj. Ob zaključku študija politologije na kolidžu *Wellesley College* je ob podelitvi diplom zbrano množico nagovorila z odmevnim nagovorom, da izbire in odločitve, ki so jih sprejemali njihovi starši za njeno generacijo niso več sprejemljive; s tem je neposredno napadla slavnostnega govornika, guvernerja zvezne države Massachusetts, ki je nagovor pred njenim peljal v smeri tradicionalnega posploševanja in optimizma brez izpostavljanja aktualnih problemov (Boyd Caroli 2010). Ob študiju prava na univerzi Yale je ob poletnem delu za aktivistko za človekove pravice Marino Wright Edelman izoblikovala svoj karierni fokus: sprejela je odločitev, da se bo posvečala razvoju otrok in problematiki zakonske zaščite otrokove varnosti in zdravja (Boyd Caroli 2010). Spremenila je svoje politično prepričanje, v katerem je bila vzgojena, in v času študija sodelovala v predsedniški kampanji demokratskega kandidata Georgea McGoverna (Mattina 2004, 421). Bila je del osebja odbora *House Judiciary Committee*, ki je preiskoval krivdo predsednika Nixona v aferi Watergate (Gutin 2006, 278). Kljub obetajoči karieri pa se je odločila, da bo sledila svojem srcu in odšla v Arkansas, kjer se je poročila s študijskim kolegom z Yalea Billom Clintonom (Gutin 2006, 278).

Sprejela je torej odločitev, da bo svoje profesionalno življenje gradila ob soprogovem; prepoznala je, da delo v politiki ne pomeni nujno svojega položaja v političnem svetu (Boyd Caroli 2010). Vendar pa je tudi v času sprogove politične kariere – generalni državni tožilec Arkansasa (1977–1979) in guverner Arkansasa (1979–1981 in 1983–1992) – ostala aktivna v odvetniškem poklicu, delala je za priznano pisarno *Rose Law* in se aktivno posvečala delu z otroki, družinami in s problematiko izobraževanja – ustanovila je neprofitno organizacijo *Arkansas Advocates for Children and Families* ter predsedovala odboru *Arkansas Education Standards Committee* (Gutin 2006, 278). Kot večina žensk njene generacije je uspeh na delovnem mestu združevala z družinskim življenjem v vlogi soproge in matere; naučila se je uspešnega 'žongliranja' med vodenjem gospodinjstva in zahtevne službe; čeprav dogodki, ki se jih je udeleževala niso odsevali življenja večine žensk – gostiteljstvo v guvernerjevi palači in zagovarjanje primera na sodišču – logistika pa je vendarle bila enaka (Boyd Caroli 2010).

Njeno življenje je vseskozi združevalo zasebno s političnim. S Clintonovo petkratno izvolitvijo na guvernerski položaj je bila njuna naslednja (logična) poteza kandidatura za

---

⁷⁹ Knjiga izpostavlja zanimanje Hillary Rodham Clinton za otroke in njene izkušnje v vlogi matere; govori o tem, na kakšen način se otroci razvijajo in kakšen je njihov odnos do staršev in družbe (Rodham Clinton 1996).

najvišjo funkcijo v državi – položaj predsednika ZDA (Gutin 2006, 278). V času volilne kampanje sta Američanom obljubljala, da bodo za ceno enega dobili dva (Gutin 2006, 279). Rodham Clintonova je bila namreč aktivistična soproga z močno strastjo do političnih problemov: bila je soprogova zaupnica in močna sila v ozadju njegovega političnega uspeha (Watson 2000b, 654). Slednje se je izkazalo že v kampanji sami, ko so pricurjale novice o domnevni Clintonovi nezvestobi in sta oba skupaj nastopila v oddaji *60 Minutes* televizijske mreže CBS, v kateri se je Hillary Rodham Clinton izkazala za žensko, ki ob svojem soprogu ne sedi zgolj za podporo in kima, temveč tudi napada in pomaga zgraditi strategijo, s katero je Bill 'vstal od mrtvih' – preživel je in vse mu je bilo odpuščeno (Gutin 2006, 279).

V Belo hišo je Rodham Clintonova vstopila s težko profesionalno prtljago, ki jo je zbirala kar dvajset let – vse od zaključka študija je namreč vodila sestanke, zagovarjala primere na sodiščih in sprejemala odločitve, ki so vplivale na življenja širšega kroga ljudi (Boyd Caroli 2010). Stopila je sicer v vlogo, ki se je iz striktno ceremonialne funkcije že preoblikovala v institucijo s spremljajočimi političnimi, družbenimi in zagovorniški dimenzijami, a še vedno je bila brez uradno določenih dolžnosti (Gutin 2006, 273). Tako kot že velikokrat poprej je ameriška javnost pričakovala, da bo kot dobra mati in soproga krojila zgled ameriški ženski (Gutin 2006, 273). Od nje so pričakovali, da se bo posvečala kakšnim projektom, vendar pa naj ne bi posegala na področje javne politike (Gutin 2006, 273).

Clintonova sta že v času predsedniške kampanje napovedala, da je reforma zdravstvenega sistema njuna prioriteta in da bo prav Hillary Rodham Clinton v primeru izvolitve postavljena na čelo prizadevanj za njeno uresničitev (Gutin 2006, 279). Prizadevanja za reformo zdravstva so zaradi interesov medicinskih in zavarovalniških lobijev ter nepripravljenosti za sklepanje kompromisov propadla, vendar pa je Rodham Clintonova s prevzemom vodje skupine *Presidnet's Task Force on National Health Reform* prelomno vplivala na razvoj institucije prve dame – odprla je možnost, da prva dama postane ključna oseba pri oblikovanju politike (Gutin 2006, 279–285). V zgodovini sta sicer Eleanor Roosevelt v vlogi pomočnice direktorja pisarne *Office of Civilian Defense* in Rosalynn Carter kot častna predsednica odbora *President's Commission on Mental Health* opravljali podobno funkcijo, vendar pa nobena od njiju ni imela na razpolago osebja in finančnih sredstev ter rezultati njunih prizadevanj niso imeli pomembnejšega vpliva na državno gospodarstvo kot bi ga imeli v primeru sprejetja zdravstvene reforme pod vodstvom Hillary Rodham Clinton (Gutin 2006, 279). S tem je svojim naslednicam odprla možnost odločitve, da se javno in

aktivno vključijo v diskusije, ki zadevajo problematiko na državni ravni – naj bo to prav ali ne – od Rodham Clintonove dalje je to mogoče (Gutin 2006, 285).

Vendar pa Rodham Clintonova pri razširitvi obsega in narave institucije prve dame ni pozabila na tradicionalne vloge prve dame, kar se je pokazalo predvsem po neuspehu z zdravstveno reformo. Po zgledu Eleanor Roosevelt je tudi sama začela objavljati tedensko kolumno *Talking it Over* ter imela nagovore na konferencah, ki so bile posvečene ženski problematiki (Gutin 2006, 280). Najbolj odmeven je bil njen nastop na konferenci Združenih narodov v Pekingu *United Nations Fourth World Conference on Women*, na kateri je ostro obsodila vlade Kitajske, Indije in BiH zaradi njihovih praks, ki so bile za ženske nesprejemljive (Gutin 2006, 281). Kot prva dama ZDA je izkoristila priložnost, ki je bila dana zgolj redkim ženskam – prostor na mednarodnem odru, s katerega je lahko predstavila svoj politični kot tudi osebni pogled na svet (Mattina 2004, 431–432).

Njeno bivanje v Beli hiši vsekakor ni bilo primerljivo s plovbo barke po mirnem morju, bilo je zaznamovano s kontroverznostjo in škandali (npr. afera *Travelgate*,⁸⁰ afera *Whitewater*⁸¹). Najbolj pa je medijsko vsekakor odmevala afera Lewinski,⁸² ki bi predsednika skorajda stala njegovega položaja (*impeachment*); vendar je 'preživel', njegova soproga si je v javnosti dvignila svoj ugled, saj so Američani očitno še vedno raje videli prvo damo v luči zveste podrejene soproge kot pa visokoteče karieristke (Boyd Caroli 2010). Hillary Rodham Clinton je znala iz vsake situacije, ki jo je potisnila korak nazaj, najsi je bila zakonske ali politične narave, oditi zmagovalka – iz vsakega napačnega koraka se je naučila nekaj novega (Gutin 2006, 285).

Njena zapuščina je dvojna: dokazala je, da za prvo dame ovire ne obstajajo in da se lahko loti česar koli (Gutin 2006, 285). Iz relativno nekontroverzne institucije prve dame (npr. ukvarjanje s kampanjo proti drogam, opismenjevanje, duševno zdravje ipd.) jo je popeljala na pot kontroverznosti z vključitvijo v aktualno politiko z reformo zdravstva; svojo pisarno je imela v predsednikovem delu Bele hiše, v neposredni bližini njegovih svetovalcev in predsednika samega, kar je bil pokazatelj njenega vpliva in moči (Gutin 2006, 285). Svojo zapuščino institutu prve dame je kronala tudi z odločitvijo, da sama kandidira za javno funkcijo (sedež v senatu) še preden je njen soprog leta 2001 zaključil mandat v Beli hiši (Gutin 2006, 285). S tem dejanjem je naznanila, da bo svojo energijo posvetila dvema

---

⁸⁰ Afera je bila povezana z (nezakonitim) odpuščanjem uradnikov pisarne *White House Travel Office* (Gutin 2006, 280).

⁸¹ Afera je obsegala obtožbe, da sta Clintonova še v Arkansasu v spodleteli naložbi delovala neprimerno oz. celo nezakonito (Boyd Caroli 2010).

⁸² Afera o izvenzakonskem razmerju s pripravnico Moniko Lewinski (Gutin 2006, 282).

pomembnima nalogama – funkciji prve dame in volilni kampanji – in postala je prva med prvimi damami v zgodovini, ki je funkcijo opravljala s polovičnim delovnim časom (Gutin 2006, 285).

Rodham Clintonova je sama sprejela odločitev, da bo v polnosti podpirala soproga v času predsedovanja, odločitev, da bo vodila zdravstveno reformo, odločitev, da se bo borila proti obtožbam soproge nezvestobe in da bo kandidirala za senatorski sedež prav tako (Gutin 2006, 285). Drzna, kreativna in vztrajna se je odločila, da bo prevzela zgodovinsko institucijo prve dame in da jo bo preoblikovala, usmerila na novo pot neomajnih priložnosti (Gutin 2006, 285). Tiste, ki ji bodo sledile, morda ne bodo hodile po tej tlakovani poti, a priložnost z vsem potencialom za dosežke, je odprta.

Hillary Rodham Clinton je s svojimi ambicijami dokazala, da lahko tudi prve dame gradijo svojo politično kariero – tudi v času opravljanja funkcije prve dame. Za kandidaturo za senatorko zvezne države New York se je odločila še v času bivanja v Beli hiši in je to funkcijo nato opravljala v kar dveh zaporednih mandatih (Hillary's Story 2015). Po neuspešni kandidaturi za nominacijo za predsednika ZDA leta 2008, je v Obamovi prvi administraciji (2009–2013) zasedla pozicijo zunanje ministrice ZDA, v začetku leta 2015 pa je javnosti sporočila, da se bo ponovno podala v bitko za predsedniški stol v volilnem letu 2016 (Hillary's Story 2015).

5.12 Laura Bush

Ko so Laura Bush v bitki za predsedniški stol, za katerega se je potegoval njen soprog George W. Bush, spraševali, katero od dveh predhodnic bo posnemala – svojo tradicionalistko taščo Barbaro Bush ali aktivistično feministko Hillary Rodham Clinton – ni želela izbirati med njima, s poudarkom, da želi ohraniti svoj 'jaz' (Boyd Caroli 2010). In v času opravljanja funkcije prve dame (2001–2009) ji je to tudi uspelo. Na začetku se ni prenačljila v novi vlogi, ni dajala vtisa, da bi si želela moči ali biti neposredno vpletena v oblikovanje politik; poskrbela je, da so se projekti, ki jih je podpirala, prepletali s soprogo politično agendo ter so hkrati odsevali njen osebni interes; (do)pustila je, da je osebje Bele hiše skrbno izbiralo dogodke in občinstvo zanje ter je uspela ustvariti vtis, da kljub sčasoma vidnejši aktivistični vlogi še vedno opravlja tradicionalno vlogo apolitične podpornice (Watson 2006, 323).

Zanimivo je, da sta oba, Laura in George Bush odraščala le nekaj korakov oddaljena drug od drugega v mestecu Midland v zvezni državi Teksas, a se njuni poti nista srečali vse do leta 1977, ko so skupni prijatelji organizirali piknik (Marton 2010). Potrebni so bili zgolj

trije meseci dvorjenja in preprosto dekle iz malega mesta je kariero učiteljice in knjižničarke zamenjala za vlogo soproge političnega kandidata, podjetnika, kasneje guvernerja Teksasa in nazadnje predsednika ZDA (Boyd Caroli 2010). Njeno zgodbo bi lahko opredelili celo za klasično zgodbo ameriških sanj: edinka iz ljubeče in srečne delavske družine svojo ljubezen do učenja in knjig uresniči s pridobitvijo univerzitetne izobrazbe učiteljice in knjižničarke, nato pa se poroči z moškim, ki prihaja iz močne politične družine in sčasoma postane prva dama ZDA (Watson 2006, 310–311).

A kot večina začetkov, je bil tudi njen težak. Z razliko od žensk svoje generacije se v mladosti nikoli ni spraševala o vrednotah, ki so oblikovale ameriško družbo – ko so njene vrstnice postajale aktivistke na področju državljanskih pravic, je bila ona debitantka, ko so protestirale proti vojni v Vietnamu, je Laura Bush pela v cerkvenem zboru (Marton 2010). Kljub občutju nelagodja v političnem svetu in negotovosti o svoji vlogi v politični karieri svojega soproga, se je morala že v času medenih tednov spopasti z življenjem z Georgom W. Bushem, ki je prav tedaj kandidiral na volitvah v kongres (Marton 2010; Watson 2006, 312). Večkrat je poudarila, da ga je že v času zaroke rotala, da ji ne bi bilo treba javno nastopati, a na koncu je morala popustiti – njen prvi javni nastop je bil zaznamovan z njenim zadržanim glasom in dejstvom, da ji je na koncu zmanjkalo besed (Marton 2010).

Na njeno srečo se je soprogov prvi poizkus v politični areni končal neuspešno in lahko je začutila olajšanje – vsaj nekaj časa ji ni bilo treba več javno nastopati (Marton 2010). Vse od bitke za sedež v kongresu leta 1978 do kandidature za guvernerja Teksasa leta 1994 se je Bush posvečal poslu z nafto in plinom ter solastništvu bejzbolske ekipe *Texas Rangers* (Boyd Caroli 2010). Laura Bush pa je v tem času postopoma preko svojega tasta Georgea H. W. Busha in njegovih političnih prizadevanj za nominacijo za republikanskega predsedniškega kandidata leta 1980, s predsedniško kampanjo leta 1988 in s kampanjo za ponovno izvolitev za predsednika ZDA leta 1992, spoznavala svet politike in se vanj tudi s svojim sodelovanjem vključevala (Watson 2006, 312). Izkazala se je za hitro učenko in številni nagovori v času opravljanja podpredsedniške in predsedniške funkcije njenega tasta kot tudi kasneje v času guvernerske in predsedniške pozicije njenega soproga, so jo oblikovali v dragoceno politično pomočnico (Watson 2006, 312–313).

Ko je med letoma 1995 in 2000 opravljala funkcijo prve dame Teksasa, je poskrbela, da je njena strast iz otroških dni prišla v ospredje: delovala je na področju opismenjevanja in branja (npr. leta 1998 je soustvarjala program, ki bi vzpodbudil starše k branju skupaj z otoki in otroke k samostojnemu branju) (Watson 2006, 315). Ustanovila je knjižni festival *Texas*

Book Festival, na katerem so se predstavljali teksaški avtorji, in z njim dvigovala zavest pomembnosti opismenjevanja in branja (Boyd Caroli 2010). Uspela je zbrati več sto tisoč dolarjev za knjižnice širom zvezne države, da bi lahko obogatile nabor knjig ter podpirala izobraževalne programe (npr. *Ready to Read* za majhne otroke, *Reach out and Read* za nekoliko starejše) (Boyd Caroli 2010). Na začetku zadržana učiteljica in šolska knjižničarka se je prelevila v občudovano in kompetentno javno osebnost – zagovornico opismenjevanja in branja (Watson 2006, 309).

Postala je nepogrešljiva v soprogovi predsedniški kampanji leta 2000, v kateri je prepotovala na tisoče milj in opravila nepregledno število intervjujev – veliko le-teh celo v živo na televiziji (Boyd Caroli 2010). Pomembna sprememba, ki nakazuje, kako velika pričakovanja ima dandanes ameriška družba tudi do soproge kandidata ZDA. V prvih mesecih bivanja v Beli hiši se je kazala kot neaktivna prva dama, ki se le redko pojavi v javnosti in pogosto potuje v domači Teksas (Watson 2006, 315). Ukvarjala se je zgolj s t. i. varnimi projekti, med katere sta seveda sodili njeni že prej izraženi strasti: opismenjevanje in branje (Watson 2006, 315). Vsekakor ni pričakovala, da bodo dogodki dopoldne 11. septembra 2001, ko je bila na poti, da kot četrta prva dama⁸³ priča pred kongresnim odborom,⁸⁴ ključno vplivali na spremembo njene vloge v funkciji prve dame (Boyd Caroli 2010).

Teroristični napadi na ZDA so predsednika in njegovo soprogo postavili v središče pozornosti. V času, ko je predsednik Bush komajda zadrževal jezo in solze ob javnih nastopih, je Laura Bush ostala zbrana in mirna (Marton 2010). Obiskala je ranjene v napadu na Pentagon, nastopila na televiziji in svoj strah delila z državljani – vzpostavila je povezavo z zaprepadenim in žalujočim narodom (Marton 2010). Na učitelje, učence in starše se je obrnila z odprtim pismom, v katerem je pozvala, naj se dežela sooči s tragedijo, vendar najmlajše zaščiti pred njenimi posledicami, molila je na prizorišču strmoglavljenja enega izmed letal – postala je aktivna in vidna prva dama, ki je izpolnjevala simbolno funkcijo, pomembno za deželo v stiski (Watson 2006, 316).

Po 11. septembru 2001 se je število njenih aktivnosti povečalo. Projekt branja in opismenjevanja je razširila na sogostiteljstvo konferenc o izobraževanju in branju v Beli hiši, vzpodbujala je številne iniciative na področju branja in opismenjevanja; izpostavila je svojo zaskrbljenost za zdravstveno oskrbo žensk in mladostniško prestopništvo (Watson 2006, 316). Najbolj pa je izstopal njen interes za afganistanske žene in dekleta, njihove pravice in

---

⁸³ Pred kongresnimi odbori so pred njo pričale Eleanor Roosevelt, Rosalynn Carter in Hillary Rodham Clinton (Boyd Caroli 2010).

⁸⁴ V njenem primeru je mišljen odbor, ki je posvečen izobraževanju (Boyd Caroli 2010).

izobraževanje (Watson 2006, 316). Postala je mednarodna ambasadorica ZDA in ob obisku v Afganistanu je celo skupaj s predsednikom Hamidom Karzajem obiskala inštitut *Women's Reacher Training Institute* ter se z (nekaj) afganistanskimi ženami pogovarjala o enakopravnosti (Watson 2006, 318). Prva med prvimi damami je predsednikov tedenski nagovor na radiu v celoti opravila namesto njega in spregovorila o trpljenju afganistanskih žensk (Watson 2006, 309). S temi svojimi aktivnostmi je bila za razliko od svojega soproga uspešnejša pri promociji vzrokov za vojaško posredovanje v Afganistanu in Iraku (Watson 2006, 315–318). Postala je t. i. pozitiven obraz zunanje politike ZDA in vojne proti terorizmu – tudi v tem je bila prva med prvimi damami, saj do njenega nastopa funkcije nobena od prvih dam v imenu administracije ni promovirala vojaških posegov (Watson 2006, 318). Tudi predsednikove iniciative, ki mu je naglo padala priljubljenost, je njegovo osebje začelo povezovati z njenimi projekti in Laura Bush je dobila neposredno politično vlogo za ohranjanje predsednikove podobe v javnosti (Watson 2006, 321).

Vendarle pa je za javnost uspela ohraniti podobo tradicionalne soproge – bila je sicer instrument v soprogovi agendi, a ohranila prizvok nezainteresiranosti za politiko (Watson 2006, 322). Podpirala je njegove iniciative, tako doma kot v tujini, a hkrati ustvarjala vtis, da sama nima jasno izoblikovanega mnenja o teh zadevah (Watson 2006, 322). Njena želja je bila, da se izogne kontroverznosti in kritikam, a postane vse bolj aktivna, vidna in politična (Watson 2006, 323). S tem, da je stala ob strani neprijetnega predsednika, ne da bi bila ob njem videti šibko in nesamostojno, si je pridobila številne oboževalce, celo med tistimi, ki so bili neprijazni do njenega soproga (Boyd Caroli 2010). In v vsem tem času je ohranjala podobo skrbne, inteligentne in prizemljene osebe (Boyd Caroli 2010).

5.13 Michelle Obama

Michelle Obama je položaj prve dame zasedla leta 2009 in funkcijo opravlja še danes. Ko so rezultati volitev 4. novembra 2008 potrdili zmago njenega soproga Baracka Obame v tekmi za predsedniški položaj ZDA, se je v ZDA začelo pisanje novega poglavja zgodovine. Milijoni Američanov so se namreč prav na ta dan lahko spominjali, da je bila ideja, da bi par Afroameriškega porekla bival v Beli hiši, bila še nedavno popolnoma nepredstavljiva (Boyd Caroli 2010). Temnopolti Američani, svobodni in zaslužnjeni, so pomagali pri izgradnji Bele hiše v devetdesetih letih 18. stoletja in bili so več kot dve stoletji v njej zaposleni kot strežniki, čistilke, vozniki in vrtnarji (Gardiner 2008; Seale 1986). Da si kot temnopolt Američan povabljen v Belo hišo, je bilo popolnoma nekaj novega. Ko je Theodore Roosevelt

na večerjo povabil pisatelja Bookerja T. Washingtona ob izidu njegove knjige *Up From Slavery*, so časniki novico objavili na prvi strani in nekateri so ga celo ostro kritizirali, da je onečastil Belo hišo (Miller 1992, 362). Tudi odzivi na odločitev prve dame Lou Henry Hoover, ki je v Belo hišo povabila soprogo novoizvoljenega Afroameriškega kongresnika Oscarja DePriesta Jessie DePriest, so bili vse prej kot navdušujoči: v Belo hišo so se po dogodku zgrinjala številna protestna pisma in to zgolj osemdeset let pred prihodom Michelle Obama (Boyd Caroli 2010). Dodaten pokazatelj, da je v naslednjih osmih desetletji prišlo do veliko družbenih sprememb, ki so doprinesle k spremembam na področju enakopravnosti, ne samo spolov, temveč tudi ras, pri zasedbi najvišjih položajev v državnem aparatu.

Hči ambicioznih in delavnih staršev, ki je odraščala v južnem delu Chicaga, je z diplomom iz sociologije z univerze Princeton in kasneje zaključenim študijem prava na univerzi Harvard, vse več kot upravičila želje svojih staršev, ki so stremeli k odličnosti svojih otrok (Boyd Caroli 2010). Kljub temu da je bil zakon *Civil Rights Law*, ki je prepovedoval diskriminacijo zaradi rase, verske pripadnosti, spola in porekla, sprejet leta 1964, ko je bila Michelle Obama še dojenček, to ne pomeni, da se v času odraščanja ni srečevala z rasno nestrpnostjo (Boyd Caroli 2010).⁸⁵ V svojem diplomskem delu *Princeton-Educated Blacks and the Black Community* je celo zapisala, da se je po svoji izkušnji študija na univerzi Princeton veliko bolj zavedla svoje barve kože kot kdajkoli prej in da je pogosto imela občutek, da je bila za belopolte v prvi vrsti temnopolta in šele nato študentka; izrazila je skrb, kako bo sploh kdaj našla mesto znotraj prevladujoče belopolte kulture in družbene strukture, ki jo je potiskala na obrobje (Robinson 1985).

Vendarle pa se njeni dvomi niso uresničili. Po zaključku prava na univerzi Harvard in poroki s politično ambicioznim Barackom Obamo, se je sicer z začetnim neodobravanjem, podala na življenjsko pot, ki jo je z izvolitvijo njenega soproga za predsednika ZDA privedla do funkcije, ki ji v roke polaga škarje in platno za sooblikovanje družbe.

Še preden je prispela v Belo hišo, so jo mediji že primerjali z njeno predhodnico Jackie Kennedy – obe privlačni mladi materi z dvema majhnima otrokoma, obe s prefinjenim stilom za oblačenje, ki je očaral še celo tisti del Američanov, ki jih vlada in politika prej nista zanimali (Boyd Caroli 2010). Obamovo so videli kot eno izmed njih in njena predanost telesni vadbi, njeni živahni in pogumni komentarji ter neverjetna energija so jo ločevali od njenih

---

⁸⁵ V času študija na univerzi Princeton je njena belopolta sestanovalka v študentskem domu materi opisala Michelle Obama in ta je takoj pričela s postopkom, da bi se njena hči lahko preselila v drugo sobo (Boyd Caroli 2010). Uradniki univerze so sicer vztrajali pri svoji odločitvi, vendar pa se je ob priložnosti, ko je bila nova soba na voljo, njena sestanovalka vendarle odselila (Boyd Caroli 2010).

predhodnic, ki so velikokrat delovale neizvirno, nenaravno in brez stika z realnostjo (Boyd Caroli 2010). Morda je primerjava z Jackie Kennedy, ki se ni nikoli počutila domače v volilnih kampanjah in umetnost imela rajši od politike, neprimerna in bi lahko več vzporednic potegnili s prvo damo Hillary Rodham Clinton (Boyd Caroli 2010).

Kljub temu da kot Jackie Kennedy ni porabila na tisoče dolarjev za nova oblačila priznanih oblikovalcev in raje izbrala znamke, ki so dostopne veliko delovnim ženskam po državi, se je neposredno po prihodu v Belo hišo osredotočila na zadeve, kot so npr. izbor šole za svoji hčeri, vprašanju ali naj se njena mati tudi preseli v Washington, katerega psa bi kupila in pokazala je le malo zanimanja za prevzemanje javne vloge v soprogovi administraciji (Boyd Caroli 2010). Kljub svoji pravni izobrazbi in delovnim izkušnjam ni izkazovala zanimanja za to, da bi njen urnik vseboval delovna kosila s predsednikom ali pa vodenje pomembnejše delovne skupine (Boyd Caroli 2010). Očitno zadovoljna, da svojo kariero za nekaj časa opusti, je povzročila, da so se feministke zgrozile, ko je pokazala nekaj več kot zgolj priložnostno zanimanje za modo in se je navdušeno opredelila za 'mamo poveljnico' (*'mom in chief'*) (Boyd Caroli 2010). Vendarle pa ob prvem dogodku, ki ga je gostila, ni želela kot Hillary Rodham Clinton poudariti svojega materinstva, temveč je povabila goste, da bi skupaj proslavili sprejetje dopolnila delavskega zakona (Boyd Caroli 2010). V tednih, ki so sledili, je obiskovala šole in delila kosila revnim in zapostavljenim (Boyd Caroli 2010). Njeni intervjuji odsevajo njen pogled na otroke, pse, vrtove in zdravo prehrano – prošnje po njenem stališču glede pomembnejših tematik pa je administracija zavračala, saj je bila njihova želja uspešno odvetnico oz. poslovno žensko prikazati kot nepristransko sosedo (Boyd Caroli 2010).

V času bivanja v Beli hiši se pa ni odpovedala svoji poklicanosti za delo z ljudmi in skupnostmi, v katerih živijo, delu ki se mu je povečala na svoji poklicni poti. Svoja prizadevanja usmerja predvsem v podporo mladim, kar se kaže v iniciativah *Let's Move*,⁸⁶ *Joining Forces*⁸⁷ in *Reach Higher*⁸⁸ (First Lady Michelle Obama 2015). Kot prva dama se tako osredotoča na projekte, ki so blizu njenemu srcu – podpori družin vojaških uslužbencev,

---

⁸⁶ Inicijativa, ki želi povezati voditelje skupnosti, učitelje, delavce v zdravstvu, starše in druge, da bi se skupaj padli s problemom debelosti otrok (First Lady Michelle Obama 2015).

⁸⁷ Inicijativa, ki sta jo ustanovili skupaj s podpredsednikovo soprogo dr. Jill Biden, z njo pozivata vse Američane k podpori vojakov, vojnih veteranov in njihovih družin pri okrevanju, vključevanju v izobraževalni sistem in priložnosti za delo (First Lady Michelle Obama 2015). Inicijativa deluje z roko v roki med javnim in zasebnim pri zagotavljanju priložnosti za vojake, vojne veterane in njihove družine za uspeh v življenju (First Lady Michelle Obama 2015).

⁸⁸ Inicijativa, s katero želi vzpodbuditi mlade po državi, da bi po končani srednješolski izobrazbi nadaljevali z (First Lady Michelle Obama 2015).

promociji zdravega načina življenja otrok in vzpodbujanju mladih k izobraževanju (First Lady Michelle Obama 2015).

Michelle Obama še ni zaključila svojega mandata v Beli hiši, zato je pričakovati, da bodo obširnejše ocene njenega dela in prispevka k funkciji prve dame še sledile. Dejstvo pa je, da je že z zasedbo mesta prve dame ZDA postavila nov mejnik v zgodovini ZDA (Boyd Caroli 2010). Njen portret se bo namreč pridružil številnim, ki upodabljajo belopolte prve dame in so že izobešeni v galeriji pritličja Bele hiše – dokaz, da barva kože nič več ne diskvalificira posameznika, da bi postal prebivalec Bele hiše (Boyd Caroli 2010).

6 Razprava in zaključek

Namen pričujočega magistrskega dela je bil preučiti progresivni razvoj neformalne funkcije prve dame in izpostaviti ključne značilnosti omenjene funkcije kot vira neformalnega (ne)posrednega vpliva na procese političnega odločanja v ameriškem političnem sistemu. S tem sem želela preveriti postavljeno hipotezo, da so se prve dame ZDA skozi zgodovino progresivno oblikovale kot *de facto* politična institucija, ki znotraj oblik t. i. mehke moči doprinašajo pomemben prispevek k udejanjanju funkcije predsednika ZDA.

Unikum ameriškega političnega sistema – funkcija prve dame ZDA, ki ni ustavno ali zakonsko definiran, vendar hkrati odvisen od ustavne funkcije predsednika ZDA, je z leti, vse od 1789 dalje, postajal vse bolj kompleksen in institucionaliziran. Pri tem ga ni oviralo pomanjkanje formalnih smernic, ki bi usmerjale njegovo delovanje. Opiral se je predvsem na osebnostne značilnosti in želje posameznic, ki so opravljale najrazličnejše vloge v tej funkciji, in na družbeni okvir, ki ga je obkrožal. Znotraj ameriškega političnega sistema pa obstaja in deluje znotraj konglomerata institucij, ki s svojim delovanjem skrbijo za obstoj in delovanje države z vključevanjem v najrazličnejše politične procese ter s sprejemanjem političnih odločitev.

Zavedajoč se, da je za celostno razumevanje delovanja funkcije, ki je v ameriškem kot tudi svetovnem prostoru prisotna že več kot dvesto let, potrebno okvirno poznavanje le-te, sem se lotila pregleda značilnosti prvih dam vse od leta 1789 dalje do danes. Pregled prikazuje zavedanje prvih dam, da neformalni unikum prve dame zahteva izvrševanje številnih vlog ter (lahko) igra pomembno vlogo znotraj ameriške družbe in političnega sistema. Vse od takrat, ko je prva med prvimi damami zasedla piedestal, pa do danes lahko opazamo, da so zgledi predhodnic, osebnostne značilnosti in interesi, volja najbližjih ter družbene norme tiste, ki vplivajo na posameznice v vlogi prvih dam pri izvrševanju njihove funkcije. Razlogi, ki hkrati potrjujejo, da tudi danes v 21. stoletju vloge, ki jih posameznica v funkciji prve dame lahko opravlja, niso dokončno izoblikovane in določene. Hkrati pa sem želela s pregledom delovanja prvih dam odgovoriti na prvo zastavljeno raziskovalno vprašanje, kakšen je položaj prvih dam in razvoj njihove politične vloge skozi čas. Z opiranjem na zgodovinsko klasifikacijo Roberta P. Watsona sem izoblikovala kategorije, znotraj katerih sem želela izpostaviti povezavo med različnimi vlogami, ki jih prve dame znotraj funkcije lahko prevzemajo.

Temelje za opravljanje funkcije prve dame so postavile Martha Washington, Abigail Adams in Dolley Madison. Funkciji so pripisale vlogo odlične gostiteljice družabnih

dogodkov in jo uveljavile kot neformalno svetovalko soproga – predsednika. Kljub temu da so živele v času družbenih norm, ki so ženske omejevale zgolj na zasebno/družinsko sfero, so z družabnimi dogodki v Beli hiši uspele slednjo preplesti z družbenim/moškim. Zgledu, ki so ga postavile, so kasneje sledile številne prve dame in poverjenice (npr. Sarah Polk, Julia Tyler, Harriet Lane, Mary Todd Lincoln, Edith Roosevelt). Da pa je opravljanje funkcije prve dame močno odvisno od osebnosti posameznice, njenih interesov in fizičnih zmogljivosti ter nenazadnje družbenih okoliščin, so pokazale prve dame Elizabeth Monroe, Louisa Adams, Margaret Taylor, Abigail Filmore in Jane Pierce. Te so se zaradi (pešajočega/šibkega) zdravja kot tudi nezainteresiranosti nad političnim svetom ter zaskrbljenosti, da svoje vloge ne bi mogle opravljati v skladu s prevladujočimi družbenimi standardi obstoječe washingtonske družbe, raje umikale v osamo. Prvo damo so omejile na funkcijo, ki so jo v veliki večini opravljale poverjenice – mlade, nasmejane, neizkušene in podredljive 'lutke', ki so sicer 'žele' odobravanje na 'družabnem parketu' in s tem utrjevale tradicionalno vlogo prve dame gostiteljice, a k nadaljnjemu razvoju drugih vlog funkcije niso doprinesle. Zanimivo je tudi opažanje, da skozi zgodovino niso družbene norme edine, ki ženskam – prvim damam postavljajo določene omejitve, ampak so slednjim podvržene tudi zaradi prepričanja svojih najbližjih (soprogov – predsednikov). V toku zgodovine prvih dam namreč obstaja tudi skupina le-teh, ki jih je sicer odlikovala (formalna) izobrazba in bistrournost, a so ostale podrejene željam soprogov – predsednikov, tako da niso prevzemale aktivnejše vloge, bile so sicer njihove zavzete podpornice, a zgolj v ozadju (npr. Lucy Hayes, Lucrieta Garfield, Julia Grant, Grace Coolidge).

Dejstvo, da so zgolj redke prve dame pred 'prelomno' Eleanor Roosevelt presegle okvire družbeno sprejemljivega in zaželenega (npr. Abigail Adams si je pridobila vzdevek 'gospa predsednik' zaradi javno izkazanega interesa za politiko, Edith Wilson pa 'glavna nadzornica', ker je po kapi leta 1919 prevzela nadzor nad dotokom informacij k bolehnemu predsedniku) nakazuje na pomemben preplet osebnih odločitev in odnosa žensk do družbe oz. države ter posledično odnosa prve dame do političnega sistema.

Koncept republikanskega materinstva, ki je ženskam omogočal, da znotraj svojega tradicionalnega sveta – doma kot primarne vzgojiteljice otrok in skrbnice družine sodelujejo pri oblikovanju družbe, je prvim damam, ki jim je Bela hiša predstavljala unikatno prizorišče prepleta zasebnega z javnim, dopuščal, da ta koncept 'vpnejo' v politično delovanje svoje funkcije. V večini so predhodnice Eleanor Roosevelt svoj politični vpliv širile prek družabnih dogodkov, ki so se odvijali v njihovem domu – Beli hiši. Nekatere med njimi pa so vendarle

poskrbele, da so vrednote republikanskega materinstva ugledale luč tudi izven domovanja predsedniškega para predvsem z naklonjenostjo prostovoljnim dejavnostim. Eleanor Roosevelt in njene naslednice so poskrbele, da se je koncept republikanskega materinstva iz skrbi za dobrobit otrok republike razširil tudi na politično prizorišče, na katerem so se tudi same uveljavile kot nepogrešljive sodelavke svojih soprogov – predsednikov.

Dejstvo, da so bile prve dame vse do Eleanor Roosevelt v veliki meri 'zgolj' predsednikove soproge oz. 'opora predsedniku (iz ozadja)', in dejstvo, da je bil za potrebe natančnejše analize v skladu z namenom tega dela potrebno določiti okvir preučevanja, sta mi narekovala časovno razmejitev, ki se je osredotočila na natančnejšo analizo obdobja Eleanor Roosevelt in njenih naslednic. Časovna razmejitev pa mi je omogočila tudi odgovor na drugo in tretje zastavljeno raziskovalno vprašanje, ki odpirata problematiko evolutivnosti progresivnega razvoja političnih aktivnosti prvih dam ter izpostavljata področja, na katerih so se prve dame od Eleanor Roosevelt dalje najpogosteje udeleževale.

Progresivni razvoj prve dame se je namreč začel prav z vzponom ideje, da prva dama ni le soproga predsednika, ampak posameznica s svojimi lastnimi (političnimi) ambicijami in voljo, zahtevami ter željami. S tem pa so posrednemu načinu vplivanja na družbo in politične procese dodale tudi neposrednega. Hkrati so spoznale, da so jim kot nosilkam sicer neformalne funkcije, a obstojno odvisne od funkcije predsednika ZDA, znotraj (definiranega) ameriškega političnega sistema na voljo številne možnosti za sooblikovanje funkcije prve dame in sicer z dodajanjem novih vlog tradicionalnim in že ustaljenim. Pri tem procesu pa na funkcijo lahko vplivajo ne samo lastne želje in interesi, temveč tudi obstoječi družbeni okviri in norme.

Iz uveljavljene gostiteljice družabnih dogodkov in neformalne svetovalke predsedniku se je prva dama v obdobju od Eleanor Roosevelt do danes izoblikovala v nepogrešljivo življenjsko sopotnico, ki aktivno podpira svojega soproga – predsednika pri njegovi politični karieri ter je hkrati tudi njegova nepogrešljiva sodelavka.

Rooseveltova se je v zgodovini uveljavila kot prva dama, ki je funkcijo bistveno spremenila oz. dopolnila. Prva dama je v njenem času poleg glavne gostiteljice v državi postala družbena aktivistka, ki se ni bala izrabiti funkcije prve dame za izražanje svojih mnenj in za reševanje družbenih problemov. Postala je vzgojiteljica svoji družini in celotnemu narodu, zagovornica zapostavljenih družbenih skupin, namestnica predsednika ZDA ob obiskih doma in v tujini ter prva med prvimi damami, ki je nagovorila zbrane na demokratični konferenci za nominacijo predsednika ZDA. Eleanor Roosevelt je s svojim prispevkom – iz

prve dame gostiteljice je oblikovala prvo damo družbeno aktivistko, vzgojiteljico naroda, zagovornico depriviligiranih, aktivno sodelavko predsednika – svojim naslednicam odprla možnost opravljanja številnih vlog znotraj funkcije prve dame. Ustvarila je priložnost, ki jo kot republikanske matere, ki jih skrbi za družino in njeno vzgojo, lahko prenesejo na širšo družbo – narod in politiko ter tako ne zgolj živijo koncept republikanskega materinstva, temveč ga tudi sooblikujejo – postanejo republikanske matere aktivistke, katerih glas ima določeno mero veljave tudi na državni ravni (Parry-Giles in Blair, 565–599). V dvanajstih letih opravljanja funkcije je Rooseveltova s svojim 'eksperimentiranjem' omogočila naslednicam, da so lahko izbirale v širokem spektru vlog, ki jih prva dama lahko opravlja.

Zmotno bi bilo predpostavljati, da so vse prve dame, ki so sledile Eleanor Roosevelt, tako bistveno kot ona vplivale na funkcijo prve dame. Nekatere so se odločile, da bodo raje sledile tradicionalnim vzorcem predhodnic 19. stoletja in so poleg gostiteljice opravliale vlogo politične svetovalke v ozadju (npr. Bess Truman, Mamie Eisenhower, Nancy Reagan), druge so se odločile, da bodo pri doseganju svojih ciljev uporabljale posreden vpliv in svoje ženske čare (npr. Jackie Kennedy), tretje pa so bile predane podpori najrazličnejšim projektom (npr. Lady Bird Johnson – okoljevarstvo, Barbara in Laura Bush – opismenjevanje, Michelle Obama – projekti za mlade). Nekatere so tako kot Eleanor Roosevelt funkcijo prve dame izkoristile za izražanje potreb in skrbi ameriških žensk na podlagi lastnih (negativnih) izkušenj (npr. Betty Ford), druge pa bile nepogrešljive predsednikove politične svetovalke, ki niso izpuštile nobenega sestanka soprogovega – predsednikovega kabineta (npr. Rosalynn Carter). Eleanor Roosevelt pa se je s svojimi prizadevanji na zakonodajnem področju (reforma zdravstva) in kandidaturo za sedež v senatu še pred zaključkom mandata prve dame najbolj približala Hillary Rodham Clinton, ki je tako popeljala funkcijo prve dame na pot neomajnih priložnosti, če jih le-ta želi izkoristiti.

Izpostaviti je potrebno, da tudi za prve dame po Eleanor Roosevelt velja, da so funkcijo prilagodile svojim lastnim interesom in željam ter so jo v večini sooblikovale v skladu z družbeno sprejemljivimi smernicami. Sledile so sicer njenemu zgledu, vendar funkcije v času svojih mandatov niso preoblikovale tako drastično, kot je to storila ona.

Vendarle pa so prav vse delovale po principu republikanskega materinstva, ki so ga nekatere bolj, druge manj intenzivno oblikovale preko svojih dejavnosti in interakcij z ameriško družbo. Tradicionalnosti v ozadju republikanskega materinstva, ki v osnovi zagovarja skrb za družino in njeno vzgojo, so dodale skrb za 'širšo družino' – narod. Posvečale so se problematikam in temam, ki so jim omogočile, da kot akterke v procesu poskrbijo za

spremembe v družbeni strukturi in posledično sovplivajo tudi na koncept republikanskega materinstva.

Menim, da prispevka Eleanor Roosevelt in v določeni meri Hillary Rodham Clinton predstavljata zgodovinska momenta, ki odpirata številne možnosti, vendar sama po sebi ne zahtevata, da njune naslednice stremijo k še višjemu cilju – nadaljnjemu preoblikovanju funkcije prve dame. Z analizo preučenega je tako mogoče trditi, da se politična podoba prve dame le deloma razvija evolutivno – funkcijo prve dame nastopi posameznica, ki s svojim prispevkom poskrbi za enkratni doprinos k spremembi oz. dopolnitvi vlog prve dame. Deloma pa njen razvoj poteka stopničasto – naslednice prve dame, ki je poskrbela za enkratni doprinos k spremembi oz. dopolnitvi vlog funkcije prve dame, sprejmejo odločitev, da bodo zgolj sledile njenemu zgledu in v večini opravljajo le del vlog, ki jih je uvedla, same pa novih ne uvedejo.

Ne glede na to ali so se prve dame posvečale projektom, ki so jim bili blizu, ali so vodile delovne skupine in bile odgovorne za razvoj politik, ali pa so potovale po domovini in svetu v svojem ali imenu svojega soproga – predsednika, ugotavljam, da so do danes prav vse delovale znotraj oblik t. i. mehke moči (npr. zdravstvo, izobraževanje, sociala, človekove pravice ipd.) (Nye 2004). Ne samo da ukvarjanje s tovrstnimi tematikami preprečuje, da bi prve dame postale preveč 'predsedniške' in tako zasenčile svoje soproge, ampak tudi omogoča izpostavitve problematik in tematik, ki se jim predsednikova administracija zaradi številnih obveznosti ne more intenzivno posvečati. Prve dame ZDA tako s svojim prispevkom dopolnjujejo prizadevanja predsednikov ZDA za uspešnost njihove administracije. To je ugotovitev, ki odgovarja na zadnje zastavljeno raziskovalno vprašanje, ki izpostavlja možnost prekrivanja oz. komplementarnosti prioritetenih področij predsednika ZDA in prve dame vse od Eleanor Roosevelt dalje.

Na podlagi predstavljenega lahko sklenem, da hipoteza, da so se prve dame skozi zgodovino progresivno oblikovale kot *de facto* politična institucija, ki so svojim delovanjem znotraj oblik t. i. mehke moči doprinesle pomemben prispevek k udejanjanju funkcije predsednika ZDA, drži. Hkrati pa ugotavljam, da prihodnost funkcije prav zaradi svoje nedefiniranosti, družbenih sprememb in interesov posameznic/posameznikov, ki bi jo v prihodnosti lahko zasedli, ter zaradi že uveljavljenih vlog, predstavlja neomajne priložnosti za nove dosežke.

Leta 2008 je bil na mesto predsednika ZDA izvoljen prvi temnopolti predsednik ZDA in z njegovo inavguracijo leta 2009 je na piedestal prve dame prvič v zgodovini sedla njegova

temnopolta soproga. Najverjetneje je zgolj vprašanje časa, kdaj bo funkcijo predsednika ZDA zasedla prva ženska in se bo njen mož/partner znašel v funkciji 'prve dame'. Zgodovinski moment, ki bo vsekakor zahteval ne samo spremembo poimenovanja funkcije, temveč tudi skrbno preučitev uveljavljenih/tradicionalnih vlog prve dame ter oblikovanje koncepta smernic za njen nadaljnji razvoj.

Prihodnost funkcije in njena preteklost ter sedanjost so že v času mojega raziskovanja odprle vprašanja, ki bi se jim v prihodnje lahko posvetili raziskovalci obravnavane tematike. Namreč, kako prve dame nadgrajujejo tradicionalnost (družina) koncepta republikanskega materinstva z modernim (narod) in postmodernim (npr. skrb za okolje); kako oblikovati zakon o prvi dami, o smiselnosti takega zakona in o zakonskih usmeritvah za izvajanje funkcije; o primerjalni analizi funkcije prve dame s funkcijo t. i. druge dame – soproge podpredsednika ZDA. Verjamem, da prve dame še niso rekle zadnje besede.

7 Literatura

1. Adler, Bill. 2002. *America's First Ladies: Their Uncommon Wisdom, from Laura Washington to Laura Bush*. New York: Taylor Trade Publishing. Kindle edition.
2. Allan, William, Thomas A. Knott in Paul W. Carhart. 1934. *Webster's New International Dictionary*. Springfield: Merriam Company.
3. Allen, Judith. 1990. Does Feminism Need a Theory of the State? V *Playing the State: Australian Feminist Interventions*, ur. Sophie Watson, 21–38. London: Verso.
4. Allgor, Catherine. 2000. *Parlor Politics: In Which the Ladies of Washington Help Build a Great City and Government*. Charlottesville: The University Press of Virginia.
5. Alvarez, Mike, José Antonio Cheibub, Fernando Limongi in Adam Przeworski. Classifying Political Regimes. *Studies in Comparative International Development* 31 (2): 3–36.
6. Angelo, Bonnie. 1976. She's Running for the First Lady. *Time* (11. oktober).
7. Anthony, Carl. 2014a. *First Ladies Never Married to Presidents: Emily Donelson*. Dostopno prek: <http://www.firstladies.org/blog/first-ladies-never-married-to-presidents-emily-donelson/> (18. maj 2015).
8. --- 2014b. *First Ladies Never Married to Presidents: Sarah Jackson*. Dostopno prek: <http://www.firstladies.org/blog/first-ladies-never-married-to-presidents-sarah-jackson/> (18. maj 2015).
9. --- 2014c. *First Ladies Never Married to Presidents: Angelica Van Buren*. Dostopno prek: <http://www.firstladies.org/blog/first-ladies-never-married-to-presidents-angelica-van-buren/> (18. maj 2015).
10. --- 2014d. *First Ladies Never Married to Presidents: Eliza Monroe Hay*. Dostopno prek: <http://www.firstladies.org/blog/first-ladies-never-married-to-presidents-eliza-monroe-hay/> (20. maj 2015).
11. --- 2014e. *First Ladies Never Married to Presidents: Priscilla Tyler & Letty Tyler Semple*. Dostopno prek: <http://www.firstladies.org/blog/first-ladies-who-never-married-presidents-priscilla-tyler-letty-tyler-semble/> (20. maj 2015).
12. Anthony, Carl Sferrazza. 1992. The First Ladies: They've Come a Long Way, Martha. *Smithsonian* 23 (7). Dostopno prek: <http://ic.galegroup.com/ic/bic1/MagazinesDetailsPage/MagazinesDetailsWindow?failOverType=&query=&prodId=BIC1&windowstate=normal&contentModules=&displa>

y-

query=&mode=view&displayGroupName=Magazines&limiter=&currPage=&disable
Highlighting=false&displayGroups=&sortBy=&search_within_results=&p=BIC1&act
ion=e&catId=&activityType=&scanId=&documentId=GALE%7CA12737525&sourc
e=Bookmark&u=ucinc_main&jsid=f399e498816444dbacf1f326be198c41 (19. maj
2015).

13. --- 2003. *America's Most Influential First Ladies*. Minneapolis: Oliver Press.
14. *Articles of Confederation*. 9. julij 1778. Dostopno prek: <http://memory.loc.gov/cgi-bin/ampage?collId=llsl&fileName=001/llsl001.db&recNum=127> (22. januar 2014).
15. Barbour, Christine in Gerald C. Wright. 2014. *Keeping the Republic: Power and Citizenship in American Politics, The Essentials*. Thousand Oaks: CQ Press.
16. Barry, Lisa R. 2004. Eleanor Roosevelt: A Rhetorical Reconstruction of First Ladydom. V *Inventing a Voice: The Rhetoric of American First Ladies of the Twentieth Century*, ur. Molly Meijer Wertheimer, 181–204. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers.
17. Beasley, Maurine H. 2005. *First Ladies and the Press: The Unfinished Partnership of the Media Age*. Evanston: Northwestern University Press. Kindle edition.
18. Bianco, William T. in David T. Canon. 2014. *American Politics Today*. New York: W. W. Norton & Company.
19. Blair, Diane M. in Shawn J. Parry–Giles. 2004. Rosalynn Carter: Crafting a Presidential Partnership Rhetorically. V *Inventing a Voice: The Rhetoric of American First Ladies of the Twentieth Century*, ur. Molly Meijer Wertheimer, 341–363. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers.
20. Bloch, Ruth. 1999. Commentary: Ruth Bloch. V *Locating American Studies: The Evolution of a Discipline*, ur. Lucy Maddox, 162–165. Baltimore: The Johns Hopkins University Press.
21. Boller, Paul F. Jr. 1988. *Presidential Wives: An Anecdotal History*. New York: Oxford University Press.
22. Boyd Caroli, Betty. 2010. *First ladies: From Martha Washington to Michelle Obama*. New York: Oxford University Press. Kindle edition.
23. Brezovšek, Marjan in Miro Haček. 2012. *Politični sistem Republike Slovenije*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

24. Brown Klapthor, Margaret. 2002. *The First Ladies of the United States of America*. Washington: Government Printing Office.
25. Bryden, Inga in Janet Floyd. 1999. *Domestic Space: Reading the Nineteenth-Century Interior*. Manchester: Manchester University Press.
26. *Budget and Accounting Act, 1921*. Public No 13. Dostopno prek: <http://www.legisworks.org/congress/67/publaw-13.pdf> (12. januar 2015).
27. Bush, Barbara. 1990. *Mrs. Bush's Commencement Address to the Wellesley College Class of 1990*. Dostopno prek: <http://www.wellesley.edu/events/commencement/archives/1990commencement/commencementaddress> (14. april 2015).
28. Carlin, Diana B. 2004. Lady Bird Johnson: The Making of a Public First Lady with Private Influence. V *Inventing a Voice: The Rhetoric of American First Ladies of the Twentieth Century*, ur. Molly Meijer Wertheimer, 273–295. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers.
29. Carter, Rosalynn. 1984. *First Lady from Plains*. Boston: Houghton Mifflin Company.
30. Carver, M. Heather. 2004. Bess Wallace Truman: 'The Boss' from Independence. V *Inventing a Voice: The Rhetoric of American First Ladies of the Twentieth Century*, ur. Molly Meijer Wertheimer, 205–222. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers.
31. Collier, David. 1998. Comparative-Historical Analysis: Where Do We Stand? *APSA-CP Newsletter of the APSA Organized Section in Comparative Politics* 9 (2): 1–5.
32. Connell, Robert. 1987. *Gender and power*. Stanford: Stanford University Press.
33. Cooper, Davina. 1995. *Power in Struggle: Feminism, Sexuality and the State*. Maidenhead: Open University Press.
34. Creswell, John W. 2014. *Research Design: Qualitative, Quantitative and Mixed Methods Approaches*. London: Sage Publications.
35. Davis, Jefferson. 1914. Zachary Taylor. V *The Presidents of the United States 1789–1914: Volume II*, ur. James Grant Wilson, 121–144. New York: Charles Scribner's Sons. Dostopno prek: [http://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=uc1.\\$b535909;view=1up;seq=11](http://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=uc1.$b535909;view=1up;seq=11) (20. maj 2015).
36. DeSipio, Louis. 2015. The United States. V *Introduction to Comparative Politics*, ur. Mark Kesselman, Joel Krieger in Wiliam A. Joseph, 312–355. Boston: Cengage Learning.

37. Eksterowicz, Anthony P. in Robert P. Watson. 2000. Treatment of First Ladies in American Government and Presidency Textbooks: Overlooked, yet influential, voices. *PS: Political Science and Politics* 33 (3): 589–595.
38. Eksterowicz, Anthony J. in Kristen Paynter. 2006. The Evolution of the Role and Office of the First Lady: The Movement Toward Integration with the White House Office. V *The Presidential Companion: Readings on the First Ladies*, ur. Robert P. Watson in Anthony J. Eksterowicz, 210–230. Columbia: University of South Carolina Press.
39. Ellis, Richard J. 2012. *The Development of the American Presidency*. New York: Routledge.
40. *Employment act of 1946*. Public Law 304. Dostopno prek: <http://www.legisworks.org/congress/79/publaw-304.pdf> (12. januar 2015).
41. Ferfila, Bogomil. 2002. *ZDA*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
42. --- 2006. *Svet na dlani*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
43. --- 2008. *Demokratske in nedemokratske države sveta*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
44. Fink-Hafner, Danica. 2007. *Lobiranje in njegova regulacija*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
45. *First Lady Michelle Obama*. 2015. Dostopno prek <https://www.whitehouse.gov/administration/first-lady-michelle-obama/> (17. april 2015).
46. Frey, Raymond. 2006. Bess W. Truman: The Reluctant First Lady. V *The Presidential Companion: Readings on the First Ladies*, ur. Robert P. Watson in Anthony J. Eksterowicz, 126–144. Columbia: University of South Carolina Press.
47. Gardiner, Harris. 2008. The Underside of the Welcome Mat. *The New York Times*, 8. november. Dostopno prek: http://www.nytimes.com/2008/11/09/weekinreview/09harris.html?_r=0 (17. april 2015).
48. George, Alexander L. in Andrew Bennett. 2004. *Case Studies and Theory Development in the Social Sciences*. Cambridge: Belfer Center for Science and International Affairs.
49. German Kathleen M. 2004. Mamie Geneva Doud Eisenhower: Reflecting the Mood of the Nation. V *Inventing a Voice: The Rhetoric of American First Ladies of the*

- Twentieth Century*, ur. Molly Meijer Wertheimer, 223–241. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers.
50. Gould, Lewis L. 1986a. First Ladies. *American Scholar* 55: 528–535.
  51. --- 1986b. First Lady as Catalyst: Lady Bird Johnson and Highway Beautification in the 1960s. *Environmental Review* 10 (2): 76–92.
  52. --- 1990. Modern First Ladies and the Presidency. *Presidential Studies Quarterly – Modern First Ladies White House Organization* 20 (4): 677–683.
  53. --- 1996. *American First Ladies*. New York: Garland.
  54. Grimes, Ann. 1990. *Running Mates: The Making of the First Lady*. New York: William Morrow & Co.
  55. Gutgold, Nichola D. in Linda B. Hobgood. 2004. Betty Ford: A Certain Comfort from a Candid First Lady. V *Inventing a Voice: The Rhetoric of American First Ladies of the Twentieth Century*, ur. Molly Meijer Wertheimer, 325–340. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers.
  56. Gutin, Myra G. 2000. Meeting the Challenges of a Century: Ten Defining Moments in the History of the American First Lady, 1900–2000. *National Forum* 80 (1): 40–44.
  57. --- 2006. Hillary's Choices: The First Ladyship of Hillary Rodham Clinton and the Future of the Office. V *The Presidential Companion: Readings on the First Ladies*, ur. Robert P. Watson in Anthony J. Eksterowicz, 273–288. Columbia: University of South Carolina Press.
  58. Haček, Miro in Drago Zajc, 2006. Uvodna beseda V *Demokracija v globalizaciji – globalizacija v demokraciji*, ur. Haček Miro in Drago Zajc, 7–8. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
  59. Hague Rod in Martin Harrop. 2004. *Comparative Government and Politics: An Introduction*. New York: Palgrave Macmillan.
  60. Hastedt, Glenn. 2006. *First Ladies and U.S. Foreign Policy*. V *The Presidential Companion: Readings on the First Ladies*, ur. Robert P. Watson in Anthony J. Eksterowicz, 192–209. Columbia: University of South Carolina Press.
  61. Heineman, Robert A., Steven A. Peterson in Thomas H. Rasmussen. 1995. *American Government*. New York: McGraw-Hill, Inc.
  62. *Hillary's Story*. 2015. Dostopno prek: <https://www.hillaryclinton.com/about/bio/> (23. maj 2015).

63. Hobgood, Linda B. 2004. Pat Nixon: Wisdom to Know the Difference. V *Inventing a Voice: The Rhetoric of American First Ladies of the Twentieth Century*, ur. Molly Meijer Wertheimer, 297–323. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers.
64. Holloway, Laura C. 1881. *The Ladies of the White House*. Philadelphia: Bradley, Garretson & Co. Dostopno prek: <http://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=umn.31951002409523s;view=1up;seq=7> (19. maj 2015).
65. Howard, Jane. 1974. Forward Day by Day; The 38th First Lady: not a robot at all Betty Ford. *The New York Times* (8. december).
66. Johnson, Lady Bird. 1970. *A White House Diary*. New York: Holt, Rinehart in Winston.
67. *Judiciary Act of 1789*. Statute I. Dostopno prek: <http://memory.loc.gov/cgi-bin/ampage?collId=llsl&fileName=001/llsl001.db&recNum=196> (20. januar 2015).
68. Kantola, Johanna. 2006. Feminism. V *The State: Theories and Issues*, ur. David Mars, Colin Hay in Michael Lister, 118–134. New York: Palgrave Macmillan.
69. Kenner Muir Janette in Mary Mooney. 2004. Nancy Reagan: Leading Lady, Supporting Actress, or Bit Player. V *Inventing a Voice: The Rhetoric of American First Ladies of the Twentieth Century*, ur. Molly Meijer Wertheimer, 365–386. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers.
70. Kerber, Linda K. 1976. The Republican Mother: Women and the Enlightenment – An American Perspective. *American Quarterly* 28 (2): 187–205.
71. --- 1980. *Women of the Republic: Intellect and Ideology in Revolutionary America*. Chapel Hill. University of North Carolina Press.
72. King, Gary, Robert O. Keohane in Sidney Verba. 1994. *Designing Social Inquiry: Scientific Inference in Qualitative Research*. Princeton: Princeton University Press.
73. Lange, Matthew. 2013. *Comparative-Historical Methods*. London: Sage Publications.
74. Lindsay, Rae. 2001. *The Presidents' First Ladies*. Englewood Cliffs: Gilmour House.
75. Linehan, Mary. 2006. Betty Ford and the Transformation of the Role of First Lady. V *The Presidential Companion: Readings on the First Ladies*, ur. Robert P. Watson in Anthony J. Eksterowicz, 54–72. Columbia: University of South Carolina Press.
76. Lorton, Kim. 2013. *Republican Motherhood: Coverture and Virtue in Early National America*. Dostopno prek: castle.eiu.edu/historia/archives/2013/Lorton2013.pdf (9. september 2014).

77. Mahoney, James. 2004. Comparative-Historical Methodology. *Annual Review of Sociology* 30: 81–101.
78. Mahoney, James in Dietrich Rueschemeyer. 2003. *Comparative Historical Analysis in the Social Sciences*. Cambridge: Cambridge University Press.
79. Maisel, Louis Sandy. 2007. *American Political Parties and Elections: A Very Short Introduction*. New York: Oxford University Press.
80. Marton, Kati. 2010. *Hidden Power: Presidential Marriages That Shaped Our History*. New York: Anchor Books. Kindle edition.
81. *Mary Harrison McKee*. 2015. Dostopno prek: <http://www.presidential-power.org/us-first-ladies/mary-harrison-mckee.htm> (21. maj 2015).
82. *Margaret Woodrow Wilson*. 2015. Dostopno prek: <http://www.presidential-power.org/us-first-ladies/margaret-woodrow-wilson.htm> (21. maj 2015).
83. Mattina, Anne F. 2004. Hillary Rodham Clinton: Using Her Vital Voice. V *Inventing a Voice: The Rhetoric of American First Ladies of the Twentieth Century*, ur. Molly Meijer Wertheimer, 417–433. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers.
84. Mayo, Edith P. 2000. Party Politics: The Political Impact of the First Ladies' Social Role. *The Social Science Journal* 37 (4): 577–590.
85. McCallops, James S. 2006. Edith Bolling Galt Wilson: The Protective Steward. V *The Presidential Companion: Readings on the First Ladies*, ur. Watson, Robert P. in Anthony Eksterowicz, 102–125. Columbia. University of South Carolina Press.
86. Meijer Wertheimer, Molly. 2004. Barbara Bush: Her Rhetorical Development and Appeal. V *Inventing a Voice: The Rhetoric of American First Ladies of the Twentieth Century*, ur. Molly Meijer Wertheimer, 387–415. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers.
87. Miller Center. 2015a. *American President: A Reference Resource; Eliza Johnson, Martha Johnson*. Dostopno prek: <http://millercenter.org/president/johnson/essays/firstlady> (20. maj 2015).
88. --- 2015b. *American President: A Reference Resource; Mary McElroy*. Dostopno prek: <http://millercenter.org/president/arthur/essays/firstlady> (20. maj 2015).
89. --- 2015c. *American President: A Reference Resource; Rose Cleveland, Frances Cleveland*. Dostopno prek: <http://millercenter.org/president/cleveland/essays/firstlady> (21. maj 2015).
90. Miller, Nathan. 1992. *Theodore Roosevelt: A Life*. New York: Quill/William Morrow.

91. Nattale, Elizabeth J. 2004. Jacqueline Kennedy: The Rhetorical Construction of Camelot. V *Inventing a Voice: The Rhetoric of American First Ladies of the Twentieth Century*, ur. Molly Meijer Wertheimer, 243–271. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers.
92. Nownes, Anthony J. 2013. *Interest Groups in American Politics: Pressure and Power*. New York: Routledge.
93. Nye, Joseph S. 2004. *Soft Power: The Means to Success in World Politics*. New York: Public Affairs.
94. O'Brien, Cormac. 2005. *Secret Lives of the First Ladies: What Your Teachers Never Told You About the Women of the White House*. Philadelphia: Quirk Books.
95. O'Brien, Cormac. 2009. *Secret Lives of the U.S. Presidents*. Philadelphia: Quirk Books.
96. Parry-Giles, Shawn J. in Diane M. Blair. 2002. The Rise of the Rhetorical First Lady: Politics, Gender, Ideology and Women's Voice, 1789–2002. *Rhetoric and Public Affairs* 5 (4): 565–599.
97. Pringle, Rosemary in Sylvia Watson. 1992. Women's interests and the post-structuralist state V *Destabilizing Theory: Contemporary Feminist Debates*, ur. Michèle Barrett in Anne Philips. Cambridge: Polity Press.
98. Prebilič, Vladimir, Miro Haček in Simona Kukovič. 2013. *Odnos mladih do domoljubja*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
99. Puente, Maria. 2008. What's a first lady to do? Role not specified, highly scrutinized. *USA Today*, 23. oktober. Dostopno prek: http://usatoday30.usatoday.com/life/people/2008-10-21-first-ladies-main_N.htm (22. januar 2014).
100. Reagan, Nancy in William Novak. 1989. *My Turn: The Memoirs of Nancy Reagan*. New York: Dell Publishing.
101. Richardson, Don. 1998. *Conversations with Carter*. Boulder: Lynne Rienner Publishers.
102. Robbins, Jahn. 1980. *Bess and Harry: An American Love Story*. New York: Putnam Pub Group.
103. Robinson, Michelle LaVaughn. 1985. *Princeton Educated Blacks and the Black Community*. Dostopno prek: http://www.politico.com/pdf/080222_MOPrincetonThesis_1-251.pdf (17. april 2015).

104. Rodham Clinton, Hillary. 1996. *It Takes a Village: And Other Lessons Children Teach Us*. New York: Simon & Schuster.
105. Roosevelt, Eleanor. 2014. *The Autobiography of Eleanor Roosevelt*. New York: Harper Perennial. Kindle Edition.
106. Roth Breitzer, Susan. 2006. Eleanor Roosevelt: An Unlikely Path to Political Activist. V *The Presidential Companion: Readings on the First Ladies*, ur. Robert P. Watson in Anthony J. Eksterowicz, 150–168. Columbia: University of South Carolina Press.
107. Russel, Jan Jarboe. 1999. *A Biography of Mrs. Johnson*. New York: Scribner.
108. Sadler, Christine. 1969. America's First Ladies V *Records of the Columbia Historical Society of Washington, D.C., 1966–1968*, ur. Francis Coleman Rosenberger, 98–101. Washington: Historical Society of Washington.
109. Schneider, Dorothy in Carl J. Schneider. 2010. *First Ladies: A Biographical Dictionary*. York: Maple Press.
110. Seale William. 2008. *The President's House*. Washington: White House Historical Association.
111. Smith Steven S., Jason M. Roberts in Ryan J. Vander Wielen. 2013. *The American Congress*. New York: Cambridge University Press.
112. Stake, Robert E. 1995. *The Art of Case Study Research*. London: Sage Publications.
113. Sylvan, Donald A., Ashok Goel in Balakrishnan Chandrasekaran, 1990. Analyzing Political Decision Making from an Information-Processing Perspective: JSSE. *American Journal of Political Science* 34 (1): 74–123.
114. Thacker-Estrada, Elizabeth Lorelei. 2004. Rooms of Their Own: First Ladies and Their Impact on Historic White House Rooms. V *Life in the White House: A Social History of the First Family and the President's House*, ur. Robert P. Watson, 49–76. Albany: State University of New York Press.
115. *The Constitution of the United States*. 17. september 1787. Dostopno prek: http://www.constitution.org/constit_.htm (22. januar 2014).
116. *The Convention Timeline*. 2010. Dostopno prek: <http://www.usconstitution.net/consttime2.html> (6. februar 2015).
117. The National First Ladies Library. 2015. *First Lady Biography: Abigail Fillmore*. Dostopno prek: <http://www.fdv.uni-lj.si/docs/default-source/dodiplomski->

- studij-1-stopnje/navodila-za-urejanje-znanstvenih-in-strokovnih-besedil.pdf?sfvrsn=18 (20. maj 2015).
118. Tilly, Charles in James Rule. 1973. Political process in revolutionary France, 1830–1832. *CRSO Working Paper no. 87*. Dostopno prek: <http://deepblue.lib.umich.edu/bitstream/handle/2027.42/50866/87.pdf?sequence=1> (16. junij 2014).
119. Truman, David Bicknell. 1951. *The Governmental Process: Political Interest and Public Opinion*. New York: Knopf.
120. Truman, Harry S. 1956. *Vol 1: Year of Decisions*. Garden City: Doubleday.
121. Törnquist, Olle. 1998. Making Democratization Work: From Civil Society and Social Capital to Political Inclusion and Politicization Theoretical Reflections and Concrete Cases in Indonesia, Kerala, and the Philippines. V *Democratization in the Third World: Concrete Cases in Comparative and Theoretical Perspective*, ur. Rudebeck, Lars, Olle Törnquist in Virgilio Rojas, 107–144. London: Macmillan Press.
122. Udovič, Boštjan. 2013. *Zgodovina (gospodarske) diplomacije*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, Založba FDV.
123. *US Constitutional Amendments*. Dostopno prek: <http://constitution.findlaw.com/amendments.html> (14. januar 2015).
124. *U. S. History*. Dostopno prek: <http://www.ushistory.org/> (17. september 2014).
125. Watson, Robert P. 2000a. *The Presidents' Wives: Reassessing the Office of First Lady*. Boulder: Lynne Rienner Publishers.
126. --- 2000b. A Review Essay: Hillary's Legacy? Recent Literature on the First Lady. *Social Science Journal* 37 (4). 653–658.
127. --- 2001. “White Glove Pulpit”: A History of Policy Influence by First Ladies. *OAH Magazine History* 15 (3): 9–14.
128. --- 2006. Something Old, Something New ...: Laura Bush's Surprising Political First Ladyship. V *The Presidential Companion: Readings on the First Ladies*, ur. Robert P. Watson in Anthony J. Eksterowicz, 309–325.
129. Watson, Robert. P in Anthony Eksterowicz. 2006. *The Presidential Companion: Readings on the First Ladies*. Columbia: University of South Carolina Press.

130. Waylen, Georgina. Gender, Feminism and the State: An Overview V *Gender, politics and the state*, ur. Vicky Randall in Georgina Waylen, 1–17. New York: Routledge.